

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1265

[Total No. of Pages : 3

[6451]-851

T.Y.B.A.

CC: COMPULSORY ENGLISH

Exploring New Horizons

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -VI) (36001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Answer the following questions in a sentence each (6 out of 9) **[6]**

- i) According to the story “Shakespeare’s sister”, what was the relation of Judith to Shakespeare?
- ii) What did Judith do secretly when she was living with her parents?
- iii) What was the fate of ‘gifted’ women in Shakespeare’s day as described in the story “Shakespeare’s sister”?
- iv) Who was patrolling on the street when a stranger was waiting for his friend?
- v) What things indicate Bob’s richness in the story “After Twenty years”?
- vi) Why did Jimmy avoid to arrest ‘Silky’ Bob himself in the story “After Twenty years”?
- vii) Why was the conjuror angry at the end of his show in the story “The Conjuror’s Revenge”?
- viii) How did the conjuror conclude his tricks?
- ix) What did the ‘Quick man’ do during the entire show of the conjuror?

b) Attempt the following questions (Any 2 out of 3) **[14]**

- i) What would be the difference between the life of Shakespeare and that of Judith in the sixteenth century?
- ii) Describe the dramatic actions as presented in the story “After Twenty years”.
- iii) What was problematic for the conjuror after every trick? How did he tackle the situation?

P.T.O.

- Q2) a)** Answer the following questions in a sentence each (Any 6 out of 9) **[6]**
- i) What cannot delude the upright man?
 - ii) What is the wealth of the upright man?
 - iii) Whose heart is guiltless according to Thomas Campion?
 - iv) What is very important for people in this age as described in the poem “Money Madness”?
 - v) Why do people rush after money?
 - vi) How do people determine value of a person as described in the poem “Money Madness”?
 - vii) Why was the child beaten by the father as mentioned in the poem “The Toys”?
 - viii) Who is compared with the child in the poem “The Toys”?
 - ix) What things are considered as toys in our life?
- b)** Attempt the following questions (Any 2 out of 3) **[14]**
- i) What qualities of the ‘upright man’ are enlisted in the poem “The Man of Life Upright”?
 - ii) What are the consequences of collective money madness?
 - iii) What does the poet think after beating his son in the poem “The Toys”? Explain his thoughts about god.
- Q3)** Attempt the following questions **[10]**
- a)** Change the following into yes-No questions (Any 3 out of 5)
- i) The train is fast
 - ii) They believe in God
 - iii) They can speak Marathi
 - iv) Jagmohan is a doctor
 - v) Stale food is harmful to health

- b) Frame wh-questions to elicit the underlined information in the following sentences (3 out of 5)
- i) Pratik has three pet dogs
 - ii) The teacher punished John for his disobedience
 - iii) The players were tired due to hard practice
 - iv) The college has five buildings in the campus
 - v) Jack climbed up the tree in haste
- c) Change the following into Negative Imperatives (Any 4 out of 6)
- i) Look at the instructions on the board
 - ii) Stop the game
 - iii) Send him a letter
 - iv) Show them your books
 - v) Run fast
 - vi) Allow him to use your pen

Q4) Attempt any two of the following questions. **[10]**

- a) Write an email to your friend telling her how much you liked the party arranged by her
- b) Write a short note on 'charts' and 'graphs'. How can we use them to present information effectively?
- c) Write a dialogue in which you introduce your friend to your uncle.

Q5) Answer the following questions in brief (2 out of 3) **[10]**

- a) What is the need for 'Stress management' today? What are the methods or activities in order to manage the stress?
- b) What are the benefits of positive attitude and motivation?
- c) What is the importance of 'goal setting'? Describe strategies to achieve goals.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1266

[Total No. of Pages : 1

[6451]-852

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-1D : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास (इ.स. 1601 ते 1817)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36021)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [10]

- अ) शिवकालीन सांस्कृतिक पार्श्वभूमीचा थोडक्यात आढावा घ्या.
ब) शाहिरी वाङ्मयाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
क) शिवकालीन बखरींचे स्वरूप स्पष्ट करून वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) संत तुकाराम महाराजांनी आपल्या अभंगामधून संसाराची क्षणभंगुरता पटवून दिली आहे. सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) संत रामदासांचे वाङ्मयीन कार्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) पेशवेकालीन सामाजिक व राजकीय पार्श्वभूमी सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) पंडिती वाङ्मयाची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) 'वामन पंडिताच्या' वाङ्मयीन कर्तृत्वाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
क) शाहीर 'रामजोशी व प्रभाकर' यांच्या वाङ्मयाचा थोडक्यात परिचय करून द्या.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) शिवकालीन बखरी म्हणजे शिवाजी महाराजांच्या काळाचे वैभवशाली चित्र आहे स्पष्ट करा.
ब) कृष्णाजी अनंत सभासद लिखित 'सभासदाची बखर' या बखरीचे वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) 'बखर' म्हणजे काय? ते सांगून बखरींचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1267

[Total No. of Pages :2

[6451]-853

T.Y.B.A.

URDU

DSE-1D URDU : Study of Qaseeda & Ghazal (Old S-III)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36071)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ غزل کے فن پر تفصیلی تبصرہ تحریر کیجئے۔

یا

غزل اردو شاعری کی سب سے مقبول صنف سخن ہے، تفصیل سے واضح کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ سراج اورنگ آبادی کی حیات شخصیت پر تفصیلی نوٹ تحریر کیجئے۔

یا

سراج اورنگ آبادی کی غزل گوئی کا احاطہ کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۳۔ قصیدے کے اجزائے ترکیبی پر تفصیلی روشنی ڈالیے۔

یا

قصیدے کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالیے۔

[15]

سوال نمبر ۴۔ شیخ ابراہیم ذوق کے حالات زندگی کا احاطہ کیجئے۔

یا

ذوق کی قصیدہ گوئی پر اپنے خیالات کا اظہار تفصیل سے کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۵۔ الف) درج ذیل اشعار کی تشریح مع حوالہ تحریر کریں۔ (کوئی پانچ)

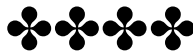
[10]

- (۱) میں نہ جانا تھا کہ تو یوں بے وفا ہو جائے گا آشنا ہو اس قدر نا آشنا ہو جائے گا
- (۲) ہر طرف یا ر کا تماشا ہے اس کے دیدار کا تماشا ہے
- (۳) ترے جوش حیرت حسن کا اثر اس قدر میں یہاں ہوا کہ نہ آئینے میں رہی جلانہ پری کوں جلوہ گری رہی
- (۴) بے فکر ہوں عذاب قیامت سے اے سراج دین محمدی کوں کیا ہوں قبول آج
- (۵) اپنا جمال مجھ کوں دکھایا رسول آج عاجز کی التماس کوں کرنا قبول آج
- (۶) یا ر کو بے حجاب دیکھا ہوں میں سمجھتا ہوں خواب دیکھا ہوں
- (۷) خبر تحیر عشق سن نہ جنوں رہا نہ پری رہی نہ تو تو رہا نہ تو میں رہا جو رہی سو بے خبری رہی

ب) درج ذیل اشعار کی تشریح مع حوالہ تحریر کریں۔ (کوئی پانچ)

[10]

- (۱) کرے ہے والب غنچہ در ہزار سخن چمن میں موج تبسم کی کھول کر زنجیر
- (۲) ساون میں دیا پھر مہ شوال، دکھائی برسات میں عید آئی، قدح کش خوار کی بن آئی
- (۳) ہے آج جو یوں خوش نما، نور سحر رنگ شفق پر تو ہے، کسی خورشید کا، نور سحر رنگ شفق
- (۴) زہے نشاط اگر کیجئے اسے تحریر عیاں ہو خامے سے تحریر نغمہ جاے صریر
- (۵) کرتا ہے ہلال ابروئے، پُر خم سے اشارہ ساقی کو کہ گھربادے سے، کشتی طلائی
- (۶) ہے عکس فلک جام بلوریں سے، مئے سرخ کس رنگ سے ہوں، ہاتھ نہ مے کش کے حنائی
- (۷) زبان سے ذکر اگر چھیڑیے تو پیدا ہو نفس کے تار سے آواز خوشتر از ہم وزیر

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1268

[Total No. of Pages : 2

[6451]-854

T.Y.B.A.

HINDI (हिन्दी)

DSE-1D (S-3) : हिंदी साहित्य का इतिहास (आधुनिक काल)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36091)

समय : 2½ घंटे/

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) आधुनिक काल की पृष्ठभूमि पर संक्षेप में प्रकाश डालिए।
- ब) भारतेंदुयुगीन काव्य की सामान्य विशेषताएँ लिखिए।
- क) भारतेंदुजी ने अपने काव्य में किन विषयों को प्रधानता दी हैं?
- ड) द्विवेदी युग के काव्य की प्रमुख प्रवृत्तियों का संक्षेप में विवेचन कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) छायावादी काव्य की विशेषताओं का विवेचन कीजिए।
- ब) छायावादी काव्य की प्रवृत्तियों का उल्लेख करते हुए महादेवी वर्मा का परिचय दीजिए।
- क) हिंदी प्रयोगवादी काव्य की प्रमुख विशेषताओं का विवेचन कीजिए।
- ड) प्रगतिवादी काव्य की प्रमुख प्रवृत्तियों पर प्रकाश डालिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) हिंदी उपन्यास साहित्य के विकासक्रम को स्पष्ट कीजिए।
- ब) हिंदी कहानी साहित्य के विकासक्रम का विवेचन कीजिए।
- क) हिंदी नाटक साहित्य के विकासक्रम पर संक्षेप में प्रकाश डालिए।
- ड) हिंदी गद्य के विकास में फोर्ट विलियम कॉलेज का योगदान स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) टिप्पणियाँ लिखिए। (6 में से 3) [21]

- अ) मैथिलीशरण गुप्त
- ब) बद्रीनारायण चौधरी 'प्रेमघन'
- क) जयशंकर प्रसाद
- ड) नागार्जुन
- इ) प्रेमचंद युगीन हिंदी उपन्यास
- फ) प्रसाद युगीन हिंदी नाटक

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1269

[Total No. of Pages : 2

[6451]-855

T.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-1D : लघुसिद्धान्तकौमुदी, वैदिकवाङ्मयाचा इतिहास आणि निबंध
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36111)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा.

[15]

Explain any three सूत्रs of the following.

- i) आधरोऽधिकरणम्।
- ii) धुना धुः।
- iii) तोः षिः।
- iv) सम्बोधने च।

Q2) A) कारक ओळखून योग्य सूत्र लिहा. (कोणतेही पाच)

[5]

Identify the कारक with relevant सूत्र (any five)

- i) ग्रामात् आयाति।
- ii) वृक्षम् अवचिनोति फलानि।
- iii) इन्द्राय वषट्।
- iv) ग्रामं गच्छति।
- v) राज्ञः पुरुषः।
- vi) रजकस्य वस्त्रं ददाति।

B) संधी ओळखून योग्य सूत्र लिहा. (कोणतेही पाच)

[5]

Identify the संधी with relevant सूत्र (any five)

- i) हरिः शेते।
- ii) भो देवाः।
- iii) पुना रमते।
- iv) लक्ष्मीच्छाया।
- v) तल्लयः।
- vi) एतल्मूरारिः।

P.T.O.

- C) टीप लिहा. (कोणतीही एक) [5]
Write a note (Any one)
i) 'टि' संज्ञा
ii) प्रथमा विभक्तिः

Q3) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे सविस्तर उत्तर लिहा. [20]

Write essay type answers to any two of the following .

- i) आरप्यके यावर निबंध लिहा.
Write an essay on आरप्यके.
ii) वेदांगांचा विषय स्पष्ट करा.
Explain subject of वेदांगऽ
iii) छान्दोग्योपनिषद् यावर निबंध लिहा.
Write an essay on छान्दोग्योपनिषद्

Q4) A) टीपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]

Write a note. (any one)

- i) शांखायन आरप्यक
ii) उपनिषद् शैली

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत। (कान्यपि पञ्च) [5]

अ

ब

i) ईशावास्योपनिषद्	a) महिदास ऐतरेय
ii) क्षयमात्मा ब्रह्म	b) शुक्लयजुर्वेदः।
iii) ऐतरेयोपनिषद्	c) माण्डूक्योपनिषद्
iv) संवर्नविद्या	d) मन्त्रोपनिषद्
v) केशवी शिक्षा	e) छान्दोग्योपनिषद्
vi) वैखानस धर्मसूत्रम्	f) अथर्ववेदः।

C) कोणत्याही एका विषयावर संस्कृतभाषेतून निबंध लिहा. [10]

Write an essay on any one topic in Sanskrit Language.

- i) गुरुमहात्म्यम्
ii) महाकविः भर्तृहरिः

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD1270

[6451]-856

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-1D : International Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36151) (Special Paper - III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in one or two sentence each. (Any Eight)[16]

- a) What is mean by Foreign Trade?
- b) State the definition of Free Trade.
- c) What is mean by Foreign Direct investment?
- d) What is mean by Fixed Exchange Rate?
- e) What is Convertibility of Rupee?
- f) In which year was the World Trade Organization established?
- g) State any two objectives of SAARC.
- h) Write the meaning of Foreign Exchange Market.
- i) Write the full form of SEZ.
- j) Write the meaning of Foreign Capital.

P.T.O.

Q2) Write the answer to the following questions in brief. (any four) **[16]**

- a) Explain the nature of BRICS in brief.
- b) Write the types of Foreign Investment in brief.
- c) Explain the structure of Foreign Exchange Market in brief.
- d) State the advantages of Special Economic Zone.
- e) What is mean by protected trade policy?
- f) State the types of Foreign Capital.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words each. (any three)**[18]**

- a) Explain the problems of Foreign Capital.
- b) Explain the Foreign Investment Policy in India since 1991.
- c) Discuss on 'Foreign Exchange Management Act' (FEMA).
- d) Explain the functions of European Economic Community.

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words each. (any two)**[20]**

- a) Explain the structure of Indian Export since 2000.
- b) Explain the Merits and Demerits of Flexible Exchange Rate.
- c) Explain the Nature and Functions of World Trade Organization.

Total No. of Questions : 4]

PD1270

[6451]-856

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-1D : International Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36151) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) परकीय व्यापार म्हणजे काय?
- ब) मुक्त व्यापाराची व्याख्या सांगा.
- क) परकीय प्रत्यक्ष गुंतवणुक म्हणजे काय?
- ड) स्थिर विनीमय दर म्हणजे काय?
- इ) रुपयाची परिवर्तनियता म्हणजे काय?
- फ) जागतिक व्यापार संघटनेची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?
- य) सार्क संघटनेचे दोन उद्दिष्टे सांगा.
- र) परकीय विनीमय बाजाराचा अर्थ लिहा.
- ल) सेझ (SEZ) चे पूर्ण रूप लिहा.
- व) परकीय भांडवलाचा अर्थ लिहा.

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) ब्रिक्सचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) परकीय गुंतवणुकीचे प्रकार थोडक्यात लिहा.
- क) विदेशी विनीमय बाजाराची रचना थोडक्यात विशद करा.
- ड) विशेष आर्थिक क्षेत्राचे फायदे सांगा.
- इ) संरक्षित व्यापार धोरण म्हणजे काय?
- फ) परकीय भांडवलाचे प्रकार सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) परकीय भांडवलाच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ब) 1991 पासूनचे भारताचे परकीय गुंतवणुक धोरण स्पष्ट करा.
- क) 'विदेशी विनीमय व्यवस्थापन कायदा' (फेमा) चर्चा करा.
- ड) युरोपियन आर्थिक समुदायची कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) सन 2000 पासून भारताच्या निर्यातीची रचना स्पष्ट करा.
- ब) बदलत्या विनीमय दराचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
- क) जागतिक व्यापार संघटनेचे स्वरूप आणि कार्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD1271

[6451]-857

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1D : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions of the following. (in 20 words)

[16]

- a) Give the meaning of the term 'bureaucracy'.
- b) Define 'promotion'.
- c) What is formal training?
- d) Define Question Hour with its importance.
- e) What is balanced budget?
- f) State the remedies for administrative reforms in India.
- g) Mention functions of MPSC.
- h) Define Political Neutrality.
- i) Give any two principles of promotion.
- j) Define 'Hierarchy' in administration.

P.T.O.

Q2) Attempt any four short notes of the following. (in 50 words) **[16]**

- a) Legislative control over administration.
- b) State the importance of Recruitment.
- c) Role and importance of Comptroller and Auditor General of India.
- d) Types of Budget.
- e) Characteristics of bureaucracy.
- f) Objectives of Training.

Q3) Attempt any three questions of the following. (in 100 words) **[18]**

- a) Budgetary process in India.
- b) Judicial control over administration.
- c) Discuss the causes responsible for disciplinary action.
- d) Discuss methods of training.

Q4) Attempt any two questions of the following. (in 200 words) **[20]**

- a) What is Recruitment? Discuss various methods of recruitment.
- b) What is administrative accountability? Explain executive control over administration.
- c) Define training. Explain types of training.

Total No. of Questions : 4]

PD1271

[6451]-857

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1D : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) नोकरशाही या संज्ञेचा अर्थ लिहा.
- ब) 'बढती' ची व्याख्या लिहा.
- क) औपचारिक प्रशिक्षण म्हणजे काय?
- ड) 'प्रश्नोत्तराचा तास' म्हणजे काय हे सांगून त्याचे महत्त्व लिहा.
- इ) समतोल अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- फ) भारतातील प्रशासकीय सुधारणासाठी केलेल्या उपाययोजना लिहा.
- य) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची कार्ये नमूद करा.
- र) राजकीय तटस्थता म्हणजे काय?
- ल) बढतीची कोणतीही दोन तत्वे लिहा.
- व) प्रशासनातील पदसोपान संकल्पनेची व्याख्या लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) प्रशासनावरील कायदेमंडळाचे नियंत्रण
- ब) भरतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) भारताचा नियंत्रक व महालेखा परिक्षकाची भूमिका आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) अंदाजपत्रकाचे प्रकार लिहा.
- इ) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये.
- फ) प्रशिक्षणाची उद्दिष्ट्ये.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) भारतातील अंदाजपत्रकीय प्रक्रिया.
- ब) प्रशासनावरील न्यायालयीन नियंत्रण.
- क) सेवक प्रशासनातील शिस्त भंग कारवाईची कारणे स्पष्ट करा.
- ड) प्रशिक्षणाच्या पद्धती लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) भरती म्हणजे काय? भरतीच्या विविध पद्धती लिहा.
- ब) प्रशासकीय उत्तरदायित्व म्हणजे काय? प्रशासनावरील कार्यकारी मंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.
- क) प्रशिक्षणाची व्याख्या लिहा. प्रशिक्षणाचे प्रकार लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PD1272

[6451]-858

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 1D : Applied History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36171)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are Compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) What is contemporary history? Explain the nature and scope of it.
- b) Explain the relation between history and other Social Sciences.

Q2) Answer the following questions in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) State the importance of archaeological sources for historiography.
- b) Explain the types of historical heritage and it's importance in the context of world tourism.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

- a) Explain the relationship between past and present.
- b) Describe the rise and development of archives in India.
- c) Write a brief account of the foundation and development of printing media in India.
- d) Define mass media and describe it's types.

Q4) Write short notes (Any Four) **[20]**

- a) History and numismatics.
- b) Tajmahal
- c) Verul - Ajanta
- d) Historical heritage and common people.
- e) Willam Jones
- f) Balshastri Jambhekar.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1272

[6451]-858

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 1D : Applied History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) समकालीन इतिहास म्हणजे काय ते सांगून त्याचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) इतिहास व इतर सामाजिक शास्त्रांचा संबंध स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) इतिहासलेखनासाठी पुरातत्त्वीय साधनांचे महत्त्व सांगा.
ब) ऐतिहासिक वारशाचे प्रकार सांगून त्याचे जागतिक पर्यटनाच्या संदर्भात महत्त्व विशद करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भूतकाळ व वर्तमानकाळ यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.
ब) भारतातील पुराभिलेखागारांचा उदय आणि विकासाचे वर्णन करा.
क) भारतातील छपाई माध्यमांची पायाभरणी व विकासाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
ड) जन-माध्यमाची व्याख्या सांगून प्रकारांचे वर्णन करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) इतिहास आणि नाणकशास्त्र
ब) ताजमहल
क) वेरूळ-अजिंठा
ड) ऐतिहासिक वारसा आणि सामान्य लोक
इ) विल्यम जोन्स
फ) बाळशास्त्री जांभेकर

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1273

[Total No. of Pages : 4

[6451]-859

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**DSE-1D-GG-320(B) : Geography of India - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagram wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write answers the following questions in about 20 words. (Any 8). **[16]**

- a) State the any two holy places names of Buddhism.
- b) Name any two languages spoken in South India.
- c) State the geographical regions of the Naga tribe.
- d) Name any two types of roads.
- e) Name any two ports in Maharashtra.
- f) Write any two types of Iron ores.
- g) Name two mineral oil producing regions of India.
- h) Name any two agriculture based industries.
- i) What is Blue Revolution?
- j) Who is the father of Indian Green Revolution?

Q2) Write short notes in about 50 words each. (Any 3) **[18]**

- a) Occupation of the Gond Tribe.
- b) Means of communication.
- c) Energy crisis in India.
- d) Agriculture allied business.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 150 words. (Any 2)

[16]

- a) Explain the advantages and disadvantages of Railway transport.
- b) Explain the distribution of Iron ore in India.
- c) Explain the advantages and disadvantages of the Green Revolution.

Q4) Write the answer of questions in 300 words. (Any 1)

[20]

- a) Explain in detail the importance of agriculture in Indian Economy.
- b) Give in detailed account of Hinduism.

Total No. of Questions : 4]

PD1273

[6451]-859

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1D-GG-320(B) : Geography of India - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) बौद्ध धर्माच्या कोणत्याही दोन पवित्र ठिकाणांची नावे लिहा?
- ब) दक्षिण भारतात बोलल्या जाणाऱ्या कोणत्याही दोन भाषांची नावे लिहा?
- क) नागा जमातीचा भौगोलिक प्रदेश सांगा.
- ड) रस्त्यांच्या कोणत्याही दोन प्रकारांची नावे लिहा?
- इ) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन बंदरांची नावे लिहा?
- फ) लोहखनिजांच्या कोणतेही दोन प्रकार लिहा?
- य) भारतातील दोन खनिज तेल उत्पादक क्षेत्रांची नावे लिहा.
- र) कोणत्याही दोन शेती आधारित उद्योगांची नावे लिहा?
- ल) निल क्रांती म्हणजे काय?
- व) भारतीय हरित क्रांतीचे जनक कोण आहेत?

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) गोंड जमातीचे व्यवसाय
- ब) दळणवळणाची साधने
- क) भारतातील उर्जा संकट
- ड) शेती पूरक व्यवसाय

प्र.3) प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) रेल्वे वाहतूकीचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील लोहखनिजाचे वितरण स्पष्ट करा.
- क) हरित क्रांतीचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.

प्र.4) प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) हिंदू धर्माविषयी सविस्तर वृत्तांत लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1274

[Total No. of Pages : 4

[6451]-860

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1D-GG-320(B) : Geography of Rural Development - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36202)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write the answers of the following questions in about 20 words each (Any 8).

[16]

- a) Write two solutions to reduce school drop out problem.
- b) Write two reasons of low rate of girls Education in rural area.
- c) Define drought.
- d) What is desertification?
- e) When Swarnajayanti Gram Swarajgar Yojna started?
- f) Who is known as father of micro finance?
- g) In which state Hivare Bajar village located?
- h) Concept of rural development.
- i) What is DPA programme.
- j) What is Target group?

Q2) Write the answer of the following questions in about 50 words each. (Any 3)

[18]

- a) Write the solutions for problem of rural education.
- b) Write the goals of drought prone area development programme.
- c) Self-Help Group.
- d) Mahila Mandal of Mendhalekha Village.

P.T.O.

Q3) Write the answer of the following questions in about 100 words each. (Any 2)
[16]

- a) Write solutions for sustainable land use.
- b) Write the advantages of Swarnajayanti Gram Swarojgar Yojna.
- c) Explain the objectives of Sarv Shiksha Abhiyan.

Q4) Write the answer of the following questions in about 300 words each. (Any 1)
[20]

- a) Explain in detail Hill area development programme.
- b) Chipko Movement.

Total No. of Questions : 4]

PD1274

[6451]-860

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1D-GG-320(B) : Geography of Rural Development - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या व आराखडे काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) शालेय गळती कमी करण्यासाठी दोन उपाय लिहा.
- ब) ग्रामीण भागात मुलींचा शिक्षणाचा दर कमी असण्याची दोन कारणे लिहा.
- क) 'दुष्काळ' व्याख्या लिहा.
- ड) 'वाळवंटीकरण' म्हणजे काय?
- इ) स्वर्णजयंती ग्राम स्वरोजगार योजना कधी सुरू झाली?
- फ) सुक्ष्म वित्तपुरवठाचे जनक कोणाला म्हटले आहे?
- य) हिवरे बाजार गाव कोणत्या राज्यात आहे?
- र) ग्रामीण विकासाची संकल्पना लिहा.
- ल) DPA प्रोग्राम म्हणजे काय?
- व) लक्ष्य गट म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन)

[18]

- अ) ग्रामीण भागातील शिक्षणाच्या समस्येवर उपाय लिहा.
- ब) अवर्षण प्रवण क्षेत्र विकास कार्यक्रमाची उद्दिष्ट्ये लिहा.
- क) 'स्वयं' सहाय्यता गट
- ड) मेंढा लेखा गावातील महिला मंडळ समिती.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) जमीन वापरासाठीचे शाश्वत उपाय लिहा.
- ब) स्वर्ण जयंती ग्राम स्वरोजगार योजनेचे फायदे लिहा.
- क) सर्व शिक्षा अभियानाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) डोंगर क्षेत्र विकास कार्यक्रमाचे सविस्तर वर्णन करा.
- ब) चिपको आंदोलन.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1275

[Total No. of Pages : 4

[6451]-861

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE-1D : Experimental Psychology
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each. (Any Four) : [20]

- a) State the alternative hypothesis.
- b) What is scientific research?
- c) State the structured learning.
- d) State the random sampling.
- e) State the fechner's law.
- f) State the sampling distribution.

Q2) Answer the following questions in 100 Words each. (any Two) : [20]

- a) Define hypothesis. Discuss the types of hypotheses.
- b) What is variable? Discuss the types of variables.
- c) Define psychophysics. Explain the methods of Limit by calculating Absolute Threshold (AL).
- d) Describe the characteristics of experiment.

Q3) Answer the following questions in 500 words each. (Any One) : [20]

- a) Discuss the probability and non-probability sampling.
- b) Describe the methods of human learning.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Two) :

[10]

- a) Sampling errors.
- b) Threshold.
- c) Social scientific research.
- d) Signal detection theory.

Total No. of Questions : 4]

PD-1275

[6451]-861

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-1D : Experimental Psychology
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36221)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.
-

- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [20]
अ) पर्यायी अभ्युपगम सांगा.
ब) शास्त्रीय संशोधन म्हणजे काय ?
क) संरचित अध्ययन स्पष्ट करा.
ड) यादृच्छिक नमुनाचयन स्पष्ट करा.
इ) फेकनरचा नियम स्पष्ट करा.
फ) नमुना वितरण स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]
अ) अभ्युपगमाची व्याख्या लिहा. अभ्युपगमाचे विविध प्रकारांवर चर्चा करा.
ब) परिवर्त्य म्हणजे काय ? परिवर्त्याचे विविध प्रकारांवर चर्चा करा.
क) मनोभौतिकीची व्याख्या लिहा. निरपेक्ष सीमा मुल्याचे मापन मर्यादा पद्धतीने काढून स्पष्ट करा.
ड) प्रयोगाचे वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. [20]
अ) संभाव्य व असंभाव्य नमुनाचयनांवर चर्चा करा.
ब) मानवी अध्ययन पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[10]

- अ) नमुनाचयन प्रमाद
- ब) सीमामुल्य
- क) सामाजिक शास्त्रीय संशोधन
- ड) संकेत शोध उपपत्ती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1276

[Total No. of Pages : 4

[6451]-862

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1D SPL-3 : Regional Organizations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) :

[3 × 5 = 15]

- a) What are the Hindrances of SAARC.
- b) Explain the Structure of European Union (E.U.)
- c) Explain the Structure of OPEC.
- d) What are the Objectives of BIMSTEC?
- e) Explain the role of BRICS.

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (any One) :

[1 × 15 = 15]

- a) Explain in detail the Structure and Functions of ASEAN.
- b) Describe in detail the relation between India and BRICS.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) :

[2 × 10 = 20]

- a) Explain the India's role in SAARC.
- b) Describe the aim and Objectives of European Union,
- c) Explain the Importance and Objectives of OPEC.
- d) Explain the Structure and Functions of BIMSTEC.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four) :

[4 × 5 = 20]

- a) Future of SAARC
- b) Functions of European Union
- c) India and ASEAN relation
- d) Concept of OPEC
- e) India and BIMSTEC
- f) BRICS Development Bank

Total No. of Questions : 4]

PD-1276

[6451]-862

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1D SPL-3 : Regional Organizations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) : [3 × 5 = 15]
- अ) सार्क समोरील अडथळे कोणते?
- ब) युरोपियन युनियनची रचना स्पष्ट करा.
- क) ओपेक ची रचना स्पष्ट करा.
- ड) बिमस्टेक (BIMSTEC) ची उद्दिष्टे कोणती?
- इ) ब्रिक्स (BRICS) ची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) : [1 × 15 = 15]
- अ) आशियानची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) भारत आणि ब्रिक्स यातील संबंध स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) : [2 × 10 = 20]
- अ) सार्क मधील भारताची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) युरोपियन युनियन चे हेतु आणि उद्दिष्टे विषद करा.
- क) ओपेक (OPEC) चे महत्व आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ड) बिमस्टेक (BIMSTEC) ची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[4 × 5 = 20]

- अ) सार्कचे भवितव्य
- ब) युरोपियन युनियनची कार्ये
- क) भारत आणि आशियान संबंध
- ड) ओपेक (OPEC) ची संकल्पना
- इ) भारत आणि बिम स्टेक
- फ) ब्रिक्स डेव्हलपमेंट बँक

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-1277

[Total No. of Pages : 2

[6451]-863

T.Y. B.A.

ENGLISH

DSE-1D : Appreciating Novel

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36331)

Texts : A) A Farewell to Arms - Ernest Hemingway

B) The Painter of Signs - R. K. Narayan

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any three of the following questions :

[15]

- a) What are the Major themes in 'A Farewell to Arms'?
- b) Explain the significance of the title 'A Farewell to Arms'.
- c) Discuss the role of Rinaldi in the novel 'A Farewell to Arms'.
- d) What role do the minor characters play in the novel 'A Farewell to Arms'?
- e) What is the climactic moment in the novel 'A Farewell to Arms'?

Q2) Attempt any three of the following questions :

[15]

- a) Write a brief note on the setting of the novel 'A Farewell to Arms'.
- b) Discuss the thematic significance of the plot in 'A Farewell to Arms'.
- c) Analyze the character of Catherine Barkley.
- d) Discuss the theme of love and pain in the novel 'A Farewell to Arms'.
- e) How does Hemingway portray the horrors of war in 'A Farewell to Arms'?

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following questions : [15]

- a) Attempt a character sketch of Raman as a protagonist in 'The Painter of Signs'.
- b) Explore the significance of the title 'The Painter of Signs'.
- c) Comment on the use of setting in 'The Painter of Signs'.
- d) Explain the elements of modernity and tradition reflected in 'The Painter of Signs'.
- e) Comment on the beginning of the novel 'The Painter of Signs'.

Q4) Attempt any three of the following questions : [15]

- a) Attempt a character sketch of Daisy in 'The Painter of Signs'.
- b) Write a brief note on the cultural clash in 'The Painter of Signs' with reference to Raman and Daisy.
- c) Discuss the narrative structure of the novel 'The Painter of Signs'.
- d) How does Narayan explore themes of identity and discovery in 'The Painter of Signs'?
- e) How do the regional aspects affect the characters in 'The Painter of Signs'?

Q5) Attempt any One of the following questions : [10]

- a) How do the protagonists Frederic Henry and Raman differ in terms of their background and personalities in 'A Farewell to Arms' and 'The Painter of Signs'?
- b) Discuss the theme of love and redemption as depicted in 'A Farewell to Arms' and 'The Painter of Signs'.

[6451]-864

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE - 1D : MS - 7 : Complex Analysis

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36341) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator is allowed.

Q1) Attempt any five of the following :**[10]**

- a) Define analytic function.
- b) Show that $\lim_{z \rightarrow \infty} \frac{2z + i}{z + 1} = 2$.
- c) State Cauchy Goursat theorem.
- d) Find singular points for the function $f(z) = \frac{z^2 + 1}{(z + 2)(z^2 + 2z + 2)}$.
- e) Find the principal argument $\text{Arg } z$ where $z = (\sqrt{3} - i)^6$.
- f) Define residue of $f(z)$ at the isolated singular point z_0 .
- g) Evaluate $\int_c e^z dz$, where c is the unit circle $|z| = 1$.

Q2) Attempt any four of the following :**[20]**

- a) Suppose that $f(z) = U(x, y) + iV(x, y)$ and that $f'(z)$ exists at a point $z_0 = x_0 + iy_0$. Prove that the first order partial derivatives of U and V exists at (x_0, y_0) and they satisfy the Cauchy Riemann equations $U_x = V_y$, $U_y = -V_x$.
- b) Show that $f(z) = (3x + y) + i(3y - x)$ is entire.
- c) Write the two Laurent series in powers of z that represent the function $f(z) = \frac{1}{z(1 + z^2)}$ in certain domain and specify those domain.
- d) Define three types of isolated singularity. Give examples of essential singularity and removable singularity.

P.T.O.

- e) Prove that a function f that is analytic at a point z_0 , has a zero of order m there if and only if there is a function g , which is analytic and nonzero at z_0 , such that $f(z) = (z - z_0)^m g(z)$.
- f) State Liouville theorem and fundamental theorem of algebra.

Q3) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Find the residue of $f(z) = \frac{1}{z + z^2}$ at $z = 0$.
- b) Find all roots of the equation $\log z = i\frac{\pi}{2}$.
- c) Let f denote the function whose values are

$$f(z) = \begin{cases} \frac{\bar{z}^2}{z} & \text{when } z \neq 0 \\ 0 & \text{when } z = 0 \end{cases}$$

Show that $f'(0)$ does not exist.

- d) If f be continuous in domain D . If $\int_C f(z) dz = 0$ for every closed contour lying in D , then show that f is analytic throughout D .
- e) Find all the roots in rectangular coordinates, exhibit them as vertices of certain squares and point out which is principal root for $(-16)^{1/4}$.
- f) Find the Laurent series that represents the function $f(z) = z^2 \sin\left(\frac{1}{z^2}\right)$.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) i) Determine whether the point $z = 0$ is a pole, a removable singularity or an essential singular point of $f(z)$, where

I) $f(z) = z \exp\left(\frac{1}{z}\right)$

II) $f(z) = \frac{\cos z}{z}$.

III) $f(z) = \frac{z^2}{1 + z}$

- ii) Let f be analytic everywhere inside and on a simple closed contour C , taken in positive sense. If z_0 is any point interior to C , then prove

that $f(z_0) = \frac{1}{2\pi i} \int_C \frac{f(z) dz}{z - z_0}$.

- b) i) Find the Maclaurin series expansion of $f(z) = \frac{z}{x^4 + 9}$.
- ii) Evaluate the integral $\int_c \frac{z \, dz}{(9 - z^2)(z + i)}$ where c is the circle $|z| = 2$ described in the positive sense.
- c) Find the value of the integral of $g(z)$ around the circle $|z - i| = 2$ in the positive sense when
- i) $g(z) = \frac{1}{z^2 + 4}$
- ii) $g(z) = \frac{1}{(z^2 + 4)^2}$
- d) i) Prove that a function f that is analytic at a point z_0 has a zero of order m there if and only if there is a function g , which is analytic and $f(z) = (z - z_0)^m g(z)$.
- ii) Define three types of isolated singularity. Give examples of essential singularity and removable singularity.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1279

[Total No. of Pages : 4

[6451]-865

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 1D : Techniques of Social Research
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note (Any Three) :

[15]

- a) Quantitative Research.
- b) Meaning of observation.
- c) Report writing.
- d) Definition of Questionnaire.
- e) Structured Interview.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) : [15]

- a) Explain the Meaning of Social Survey.
- b) Write the steps of Report Writing.
- c) What is Interpretation of data?
- d) What is Interview Technique?
- e) Elaborate the Nature of Case Study.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : [20]

- a) Elaborate the advantages of Case Study.
- b) Write information on observation technique.
- c) Explain the disadvantages of Median.
- d) Explain the types of Questionnaire.

Q4) Answer the following question in 300 words each (Any One) : [20]

- a) Explain the difference between Quantitative and Qualitative Research.
- b) Analyse the Measures of Central Tendency.

Total No. of Questions : 4]

PD-1279

[6451]-865

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1D : Techniques of Social Research

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. [15]

- अ) संख्यात्मक संशोधन
- ब) निरीक्षणाचा अर्थ
- क) अहवाल लेखन
- ड) प्रश्नावलीची व्याख्या
- इ) संरचित मुलाखत

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) सामाजिक सर्वेक्षणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ब) अहवाल लेखनाचे टप्पे लिहा.
- क) तथ्यांचे निर्वचन म्हणजे काय?
- ड) मुलाखत तंत्र म्हणजे काय?
- इ) व्यष्टी अध्ययनाचे स्वरूप विशद करा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]
- अ) व्यष्टी अध्ययनाचे फायदे विशद करा.
 - ब) निरीक्षण तंत्र यावर माहिती लिहा.
 - क) मध्यांकाचे तोटे स्पष्ट करा.
 - ड) प्रश्नावलीचे प्रकार स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [20]
- अ) संख्यात्मक व गुणात्मक संशोधनातील फरक स्पष्ट करा.
 - ब) केंद्रिय प्रवृत्तीची परिमाणे यांचे विश्लेषण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1280

[Total No. of Pages : 4

[6451]-867

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

Thinkers and Textual Studies (Western)

DSE - 1D : Textual Studies : S4

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) [15]

- a) What is analytical statement?
- b) What is Metaphysics?
- c) Explain, what Virtue is?
- d) Explain Plato's concept of Ideal state.
- e) State Occam's Razor concept following by Russell.

Q2) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) [20]

- a) What is analytical statement?
- b) Briefly state Plato's principle of division of labour.
- c) Briefly explain Plato's pragmatist view of justice.
- d) Briefly write defense of common sense of knowledge.

P.T.O.

Q3) Write Short notes in 100 words each. (Any Three)

[15]

- a) Authenticity: A.J. Ayer
- b) The three sections of the Platonic soul
- c) Descriptive Knowledge: Russell
- d) The Later Wittgenstein.
- e) Philosophical Analysis.

Q4) Answer the following question in 400 words. (Any One)

[20]

- a) Discuss Russell's theory of knowledge in detail.
- b) Discuss Plato's concept of ideal state with its characteristics.

Total No. of Questions : 4]

PD-1280

[6451]-867

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

Thinkers and Textual Studies (Western)

DSE - 1D : Textual Studies : S4

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. [15]

- अ) विश्लेषक विधान म्हणजे काय?
ब) सत्ताशास्त्र म्हणजे काय?
क) सदगुण म्हणजे काय ते सांगा.
ड) प्लेटोची आदर्श राज्य संकल्पना सांगा.
इ) रसेलला अनुसरून ओकॅमचा वस्तरा संकल्पना सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) विश्लेषक विधान म्हणजे काय?
ब) प्लेटोचे श्रम विभाजन तत्त्व थोडक्यात सांगा.
क) प्लेटोचा न्यायविषयक व्यवहारवादी दृष्टिकोन थोडक्यात सांगा.
ड) सामान्यज्ञान समर्थन संकल्पना थोडक्यात लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीनांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[15]

- अ) सत्यता : ए.जे.एअर
- ब) प्लेटोकृत आत्म्याचे तीन विभाग
- क) वर्णनात्मक ज्ञान : रसेल
- ड) नंतरचा विटगेन्स्टाइन
- इ) तात्त्विक विश्लेषण

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) रसेलच्या ज्ञान सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) प्लेटोच्या आदर्श राज्य संकल्पनेची चर्चा करून तिच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1281

[Total No. of Pages : 4

[6451]-868

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1D : Financial Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Eight questions (20 words) :

[16]

- a) In India, who is responsible for both accounting and auditing.
- b) How the comptroller and Auditor General is removed from office?
- c) What is the structure of Finance Commission?
- d) Explain the working procedure of Finance commission.
- e) Which are the Parliamentary committees the control of finance Administration?
- f) What is the term of office of the members of the Public Accounts Committee?
- g) What is liberalization?
- h) What is the main purpose of globalization?
- i) What is the main purpose of the Public Enterprise Committee?
- j) What is the main objective of the finance commission?

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) State the powers of the comptroller and Auditor General of India?
- b) Explain the usefulness of finance commission.
- c) Explain the composition of Public Enterprise Committee.
- d) Explain the functions of the Accounts committee.
- e) Explain the disadvantages of Privatization.
- f) Explain utility of Financial Committees.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) : **[18]**

- a) Explain the status of comptroller and Auditor General of India.
- b) Explain the role of Finance Commission?
- c) Explain the work procedure of the Estimates Committee.
- d) Explain the consequences of liberalization.

Q4) Attempt any two questions (200 words each) : **[20]**

- a) Describe the functions of the comptroller and Auditor General of India.
- b) Explain the composition of the Public Accounts Committee and its functions.
- c) Critically examine India's new economic policy.

Total No. of Questions : 4]

PD-1281

[6451]-868

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1D : Financial Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे द्या. (20 शब्द) [16]

- अ) भारतात लेखा आणि लेखापरीक्षण ही दोन्ही कार्ये कोणाकडे सोपविली जातात.
- ब) नियंत्रक व महालेखापाल यांना पदावरून कसे दूर केले जाते?
- क) वित्त आयोगाची संरचना सांगा.
- ड) वित्त आयोगाची कार्यपद्धती सांगा.
- इ) वित्तीय प्रशासनावर नियंत्रण ठेवणाऱ्या संसदीय समित्या कोणत्या आहेत?
- फ) लोकलेखा समिती सदस्यांचा कार्यकाल किती वर्षांचा असतो.
- य) उदारीकरण म्हणजे काय?
- र) जागतीकीकरणाचा मुख्य उद्देश कोणता?
- ल) सार्वजनिक उपक्रम समितीचा मुख्य उद्देश काय आहे?
- व) वित्त आयोगाचा मुख्य उद्देश काय आहे?

प्रश्न 2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (50 शब्दांत) [16]

- अ) भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचे अधिकार सांगा.
- ब) वित्त आयोगाची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक उपक्रम समितीची रचना सांगा.
- ड) लोकलेखा समितीचे कार्य स्पष्ट करा.
- इ) खाजगीकरणाचे तोटे विशद करा.
- फ) वित्तीय समित्यांची उपयुक्तता सांगा.

प्रश्न 3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 100 शब्द)

[18]

- अ) भारताचा नियंत्रक व महालेखापरीक्षकांचा दर्जा स्पष्ट करा.
- ब) वित्त आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) अंदाज समितीची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.
- ड) उदारीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्द)

[20]

- अ) भारतीय नियंत्रक व महालेखापरीक्षणच्या कार्याची चर्चा करा.
- ब) लोकलेखा समितीची रचना सांगून तीचे कार्ये स्पष्ट करा.
- क) भारताच्या नविन आर्थिक धोरणांचे टिकात्मक परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1282

[Total No. of Pages : 1

[6451]-869

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2D : विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका

वर्णनात्मक भाषाविज्ञान: भाग - 2

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36022)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [10]

- अ) वाक्य म्हणजे काय हे सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) 'मुक्त रूपिम' म्हणजे काय हे सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) 'भावपर अर्थ' म्हणजे काय हे सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) विनियोग संकल्पनेचा परिचय करून द्या.
ब) अर्थानुसार रूपिमांचे कोणते प्रकार पडतात हे सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) रूपिका-रूपिम-रूपिकांतर यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) वाक्याचे रचनांवरून होणारे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) प्रथमोपस्थित संघटक ही संकल्पना स्पष्ट करा.
क) वाक्यविन्यासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) अर्थविन्यासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) अर्थाचे वर्गीकरण सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) अर्थाचे स्वरूप व संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1283

[Total No. of Pages :2

[6451]-870

T.Y.B.A.

URDU

DSE-2D Urdu : Philology & Linguistic

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36072) (Special Paper-IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔

بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ اردو میں لسانی شعور کی اہمیت و افادیت پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو میں لسانی شعور کے آغاز و ارتقاء پر اپنے خیال کا اظہار کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ دنیا کی زبانوں اور ان کی تقسیم اور ان خاندان پر نقد تبصرہ کیجئے۔

یا

اردو زبان کے متعلق مختلف نظریات کو واضح کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۳۔ اردو زبان کے ابتدائی نشوونما کے بارے میں اظہار خیال کیجئے۔

یا

اردو زبان کے فروغ میں صوفیائے کرام کی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۴۔ ہند آریائی زبان کے آغاز و ارتقاء پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

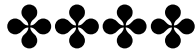
یا

ہند آریائی زبان پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۵۔ کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے۔

- (۱) محمود شیرانی کا نظریہ
- (۲) محی الدین قاری زور کی ادبی خدمات
- (۳) نصیر الدین ہاشمی کا نظریہ اردو دکن میں
- (۴) شمالی ہند کے صوفیائے اکرام کی خدمات

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1284

[Total No. of Pages : 2

[6451]-871

T.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-2D (S-4) : हिंदी भाषा और उसका विकास
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) भाषा की परिभाषा एवं उसके स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- ब) भाषा की विशेषताओं को संक्षेप में लिखिए।
- क) बोली और भाषा का सामान्य अंतर स्पष्ट कीजिए।
- ड) राष्ट्रभाषा का महत्त्व विशद कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) जयपुरी बोली का क्षेत्र एवं विशेषताएँ लिखिए।
- ब) पहाड़ी हिंदी का सामान्य परिचय दीजिए।
- क) देशज शब्दों का सोदाहरण परिचय लिखिए।
- ड) तत्सम शब्दों का परिचय दीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) नागरी लिपि की अवधारणा स्पष्ट कीजिए।
- ब) देवनागरी लिपि के नामकरण संबंधी विचारों को लिखिए।
- क) देवनागरी लिपि की विशेषताओं को संक्षेप में लिखिए।
- ड) देवनागरी लिपि में सुधार के प्रयास को स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन टिप्पणियों को लिखिए। [21]

- अ) भाषा पैतृक संपत्ति नहीं है
- ब) संपर्क भाषा
- क) खड़ीबोली का परिचय
- ड) ब्रजभाषा
- इ) विदेशी शब्द
- फ) देवनागरी लिपि का परिचय

P.T.O.

[6451]-872

T.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2D : सदानन्दयतिकृतः वेदान्तसारः
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36112)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही तिघांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

[15]

Write a reference to context to any three of the following.

- i) उत्पन्नात्मावबोधस्य ह्यद्वैष्टत्वादयो गुणाः।
- ii) मननं तु श्रुतस्याद्वितीयवस्तुनो वेदान्तानुगुणयुक्तिभिरनवरतमनुचिन्तनम्।
- iii) अतत्त्वतोऽन्यथाप्रथा विवर्त इत्युदीरितः।
- iv) कर्मणा पितृलोको विद्यया देवलोकः इत्यादि श्रुतेः।

Q2) A) कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

Write any ten answers.

अ

- i) आत्मा वै जायते पुत्रः
- ii) प्रज्ञानघन एवानन्दमयः
- iii) प्राज्ञः
- iv) वैश्वानरः
- v) विष्वग्गमनवानखिलशरीरवर्ती
- vi) विक्षेपः
- vii) चत्वारः विघ्नाः
- viii) सतत्त्वतोऽन्यथाप्रथा
- ix) अन्योऽन्तर आत्मा विज्ञानमयः
- x) लिङ्गशरीरम्
- xi) पञ्चीकृतानि
- xii) गङ्गायां घोषः

ब

- a) समष्ट्युपहितं चैतन्यम्
- b) अतिप्राकृतमनुष्यः
- c) निर्विकल्पसमाधिः
- d) विकारः
- e) भाट्टमीमांसकाः
- f) सुषुप्तिरवस्था
- g) बौद्धाः
- h) सूक्ष्मशरीरम्
- i) व्यानवायुः
- j) उदानवायुः
- k) जहल्लक्षणा
- l) स्थूलमहाभूतानि
- m) अखण्डवस्त्वनवलम्बनेन चित्तवृत्तेरन्यावलम्बनम्

P.T.O.

B) संस्कृत भाषेत उत्तर द्या. (कोणतेही पाच)

[5]

Write answers in the Sanskrit language. (Any five)

- i) वेदान्त नाम किं प्रमाणम्?
- ii) वेदान्तशास्त्रस्य विषयः कः?
- iii) विवर्त नाम किम्?
- iv) प्राणवायोः स्थानं लिखत?
- v) इहामुत्रफलभोगविराग इत्यस्मिन् पदे अमुत्र शब्दस्य अर्थः कः?
- vi) निदिध्यासस्य लक्षणं किम्?

Q3) दीर्घोत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

Write a broad answer. (Any one)

- i) पञ्चकोषविवरणम्।
- ii) तत्त्वमसि इत्यस्य महावाक्यस्य अर्थज्ञानम्।

Q4) इंग्रजी किंवा मराठीत टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

Write a short note in English or Marathi. (Any two)

- i) वेदान्ताधिकारी।
- ii) निर्विकल्पसमाधेः अष्टाङ्गानि।
- iii) श्रवणम्।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD1286

[6451]-873

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE - 2D : Public Finance - II

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36152) (Special Paper - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) Attempt all questions.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Answer should be precise and to the point.*
- 4) Draw neat diagram wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any Eight) :

[16]

- a) What is meant by deficit financing?
- b) What is meant by capital budget?
- c) State the two instruments of Fiscal Policy.
- d) Who was the chairman of the 8th Finance Commission?
- e) What is meant by public debt?
- f) Define gender budget.
- g) State the two objectives of deficit financing.
- h) State the two functions of Finance Commission.
- i) What is meant by primary deficit?
- j) State the two features of budget.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words (Any Four) : **[16]**

- a) State the objectives of Fiscal Policy.
- b) Explain the role of Finance Commission.
- c) State the advantages of deficit budget.
- d) Explain the limitations of deficit Financing.
- e) State the nature of budget.
- f) State the taxes under the purview of states government.

Q3) Answer the following questions in 100 words (Any Three) : **[18]**

- a) Explain the importance of gender budget.
- b) Explain the limitations of Fiscal Policy.
- c) State the adverse effects of deficit Financing.
- d) Explain the constitutional provisions regarding centre. State Fiscal relationship.

Q4) Answer the following questions in 200 words (Any Two) : **[20]**

- a) Explain the role of Fiscal Policy in Developing Countries.
- b) Explain in detail the recommendations of 15th Finance Commission.
- c) Explain the stages of preparation of Indian Budget.

Total No. of Questions : 4]

PD1286

[6451]-873

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE - 2D : Public Finance - II

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36152) (Special Paper - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) उत्तरे नेमकी व मुद्देसुद असावी.
 - 4) आवश्यकत तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय?
- ब) भांडवली अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- क) राजकोषीय धोरणाची दोन साधने सांगा.
- ड) 8 व्या वित्त आयोगाचे अध्यक्ष कोण होते?
- इ) सार्वजनिक कर्ज म्हणजे काय?
- फ) लिंगाधारित अंदाजपत्रक व्याख्या द्या.
- य) तुटीच्या अर्थभरण्याची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- र) वित्त आयोगाची दोन कार्ये सांगा.
- ल) प्राथमिक तुट म्हणजे काय?
- व) अंदाजपत्रकाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- ब) वित्त आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) तुटीच्या अंदाजपत्रकाचे फायदे सांगा.
- ड) तुटीच्या अर्थभरण्याच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- इ) अंदाजपत्रकाचे स्वरूप सांगा.
- फ) राज्यसरकारच्या कार्यक्षेत्रातील कर सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) लिंगाधारित अंदाजपत्रकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) राजकोषीय धोरणाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- क) तुटीच्या अर्थभरण्याचे प्रतिकूल परिणाम सांगा.
- ड) केंद्र राज्य वित्तीय संबंधाबाबत घटनात्मक तरतुदी स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विकसनशील देशांत राजकोषीय धोरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) 15 व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) भारतीय अंदाजपत्रक तयार करण्याचे विविध टप्पे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1287

[Total No. of Pages : 4

[6451]-874

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2D : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers in 20 words (Any eight) :

[16]

- a) What is Terrorism?
- b) Name two major components of Environment.
- c) What is colonialism?
- d) What are Human Rights?
- e) Who is at the center of global efforts to reduce hunger?
- f) When was the NAM established?
- g) When was the universal Declaration of Human Rights adopted?
- h) What is Panchsheel?
- i) Two basic principles of Non-Alignment.
- j) Mention two consequences of globalization.

P.T.O.

Q2) Write the short notes on 50 words (Any Four) :

[16]

- a) Policy of neo-colonialism.
- b) North-South Division.
- c) Types of International Terrorism.
- d) Global Environment : Meaning.
- e) Importance of Human Rights.
- f) Useful Elements for Poverty Alleviation.

Q3) Write the answers in 100 words (Any three) :

[18]

- a) Write the functions of Globalization.
- b) State the principles of the New International Economics System.
- c) The Relevance of the Non-Aligned Movement.
- d) Environment and development Relations.

Q4) Write the answers in 200 words (Any two) :

[20]

- a) Explain the meaning and objectives of Non-Alignment.
- b) Explain the importance and characteristics of Globalization.
- c) Discuss International Terrorism.

Total No. of Questions : 4]

PD1287

[6451]-874

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2D : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) दहशतवाद म्हणजे काय?
- ब) पर्यावरणाचे दोन प्रमुख घटक सांगा.
- क) वसाहतवाद म्हणजे काय?
- ड) मानवी हक्क म्हणजे काय?
- इ) भूक कमी करण्याच्या जागतिक प्रयत्नांमध्ये केंद्रस्थानी कोण आहे?
- फ) 'नाम' ची स्थापना केंव्हा झाली?
- य) मानवी हक्कांचा जाहिरनामा केंव्हा स्वीकारला?
- र) 'पंचशील' म्हणजे काय?
- ल) अलिप्ततावादाची दोन मुलभूत तत्वे.
- व) जागतिकीकरणाचे दोन परिणाम सांगा.

प्र.2) कोणत्याही चार टीपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) नव वसाहतवादाचे धोरण
- ब) उत्तर-दक्षिण विभागणी
- क) आंतरराष्ट्रीय दहशतवादाचे प्रकार
- ड) जागतिक पर्यावरण: अर्थ
- इ) मानवी हक्कांचे महत्त्व
- फ) दारिद्र्य निर्मूलनास उपयुक्त घटक

प्र.3) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) जागतिकीकरणाचे कार्य लिहा.
- ब) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेची तत्त्वे सांगा.
- क) अलिप्ततावादी चळवळीची प्रासंगिकता.
- ड) पर्यावरण आणि विकास संबंध.

प्र.4) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) अलिप्ततावादाचा अर्थ आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) जागतिकीकरणाचे महत्त्व व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) 'आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद' यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PD1288

[6451]-875

T.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 2D : History of Maharashtra in the 20th Century
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are Compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Explain in detail the contribution of textile industry in industrial and Economic development of Maharashtra.

OR

- b) Give a detailed account of the peasant movement in Maharashtra.

Q2) Answer the following questions in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Explain the work of Maharaja Sayajirao Gaikwad in detail.

OR

- b) Take a review at the samyukt Maharashtra Movement.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

- a) Highlight the work of Maharshi Vitthal Ramaji Shinde.
- b) Discuss the Maharashtra - Karnataka border dispute in detail.
- c) Give an account of the Dalit Movement in the Twentieth Century.
- d) Review of the Co-operative movement.

Q4) Write short notes (Any Four) **[20]**

- a) Karmaveer Bhaurao patil.
- b) SNDT women University.
- c) Industrial organization of Maharashtra.
- d) Farmers workers party.
- e) Non-Brahmin Movement.
- f) State congress.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1288

[6451]-875

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 2D : History of Maharashtra in the 20th Century
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

- अ) महाराष्ट्राच्या औद्योगिक आणि आर्थिक विकासात कापड उद्योगाचे योगदान सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
ब) महाराष्ट्रातील शेतकरी चळवळीचा सविस्तर वृत्तांत द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

- अ) महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांचे कार्य विशद करा.
किंवा
ब) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचा आढावा घ्या.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांचे कार्य अधोरेखित करा.
ब) महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा प्रश्नावर सविस्तर चर्चा करा.
क) विसाव्या शतकातील दलित चळवळीचा वृत्तांत द्या.
ड) सहकार चळवळीचा परामर्श घ्या.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) कर्मवीर भाऊराव पाटील
ब) श्रीमती नाथीबाई दामोदर ठाकरसी महिला विद्यापीठ
क) महाराष्ट्रातील औद्योगिक संस्था
ड) शेतकरी कामगार पक्ष
इ) ब्राम्हणेत्तर चळवळ
फ) स्टेट काँग्रेस

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1289

[Total No. of Pages : 4

[6451]-876

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2D : Constitutional Developments in India (1858-1950)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (Any One) [15]

- a) Explain the important provisions of the India Act of 1858 and state its significance in the constitutional History of India.

OR

- b) Explain the background, provisions and significance of the Morley-Minto Reforms Act, 1909.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any One) [15]

- a) Discuss the background and outcomes of Round Table conference.

OR

- b) Explain the Recommendation of the Cripps Mission and examine it.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any Two) [20]

- a) Explain the causes and provisions of the Indian Act, 1891.
- b) Explain the important provisions and significance of the 1919 Montague - Chelmsford Amendment Act.
- c) State the salient features of Government of India Act, 1935.
- d) Review briefly the Mountbatten Plan.

P.T.O.

Q4) Short Notes (Any Four)

[20]

- a) Provisions of the Act of 1861.
- b) Montague's Declaration of August 1917.
- c) Recommendation of the Simon Commission.
- d) Provincial Autonomy.
- e) Cabinet Mission Plan.
- f) Two salient features of Indian Constitution.

PD-1289

[6451]-876

T.Y. B.A.

इतिहास

DSE-2D : भारताचा घटनात्मक विकास (1858-1950)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) इ.स. 1858 च्या भारतविषयक कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदी स्पष्ट करा. आणि भारताच्या घटनात्मक इतिहासातील त्याचे महत्व सांगा.
किंवा
ब) इ.स. 1909 च्या मोर्ले-मिंटो सुधारणा कायद्याची पार्श्वभूमी, तरतुदी आणि महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) गोलमेज परिषदांची पार्श्वभूमी सांगून त्या परिषदांचे फलित काय होते याची चर्चा करा.
किंवा
ब) क्रिप्स मिशनच्या शिफारशी सांगून त्याचे परीक्षण करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) इ.स. 1891 च्या भारतविषयक कायद्याची कारणे आणि तरतुदी स्पष्ट करा.
ब) इ.स. 1919 च्या मॉर्टेग्यू-चेम्सफोर्ड सुधारणा कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदी आणि महत्व स्पष्ट करा.
क) इ.स. 1935 च्या भारतविषयक कायद्याचे ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
ड) माऊंटबॅटन योजनेचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्रश्न 4) टीप लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) इ.स. 1861 च्या कायद्यातील तरतुदी
- ब) ऑगस्ट 1917 ची मॉटेग्यू घोषणा
- क) सायमन कमिशनच्या शिफारशी
- ड) प्रांतिक स्वायत्तता
- इ) कॅबिनेट मिशन योजना
- फ) भारतीय राज्यघटनेची दोन ठळक वैशिष्ट्ये

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1290

[Total No. of Pages : 4

[6451]-877

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2D SPL.-4 : Modern Warfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 100 words each (Any Three) [3 × 5 = 15]

- a) Explain the Nature of Nuclear Weapons.
- b) Explain the Meaning and Concept of Economic Warfare.
- c) What are the Objectives of Information Warfare?
- d) Explain the Means of Star War.

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (any One)[1 × 15 = 15]

- a) Explain in details the Means and Methods of Psychological Warfare.
- b) Explain the Nature and Scope of Electronics Warfare.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two)[2 × 10 = 20]

- a) Explain in detail the Theory of Nuclear Deterrence.
- b) Explain the Methods of Economic War.
- c) What are the effects of Electronics Warfare.
- d) What is Environmental Warfare? Explain the Scope of Environmental Warfare.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four)

[4 × 5 = 20]

- a) Nuclear Strategy
- b) Consequences of Psychological Warfare
- c) Objectives of Electronics Warfare
- d) Concept of Space Warfare
- e) Strategic Defence Initiative (SDI)
- f) Effects of Environmental Warfare

Total No. of Questions : 4]

PC-1290

[6451]-877

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2D SPL.-4 : Modern Warfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3 × 5 = 15]

- अ) आण्विक शस्त्रांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) आर्थिक युद्ध पद्धतीचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
क) माहिती युद्धपद्धतीची उद्दिष्टे कोणती?
ड) तारका युद्धाची साधने स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [1 × 15 = 15]

- अ) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीची साधने आणि पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) इलेक्ट्रॉनिक्स युद्ध पद्धतीचे स्वरूप आणि व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[2 × 10 = 20]

- अ) आण्विक प्ररोधन सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) आर्थिक युद्धाच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- क) इलेक्ट्रॉनिक्स युद्ध पद्धतीचे परिणाम कोणते?
- ड) पर्यावरणीय युद्धपद्धती म्हणजे काय? पर्यावरणीय युद्धपद्धतीची व्याप्ती स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[4 × 5 = 20]

- अ) आण्विक युद्धनिती
- ब) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीचे परिणाम
- क) इलेक्ट्रॉनिक्स युद्ध पद्धतीची उद्दिष्टे
- ड) अवकाश युद्धपद्धतीची संकल्पना
- इ) सामरिक संरक्षण उपक्रम
- फ) पर्यावरणीय युद्धपद्धतीचे परिणाम

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-1291

[Total No. of Pages : 2

[6451]-878

T.Y. B.A.

ENGLISH

DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE

DSE-2D: Introduction to Literary Criticism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36332)

(Old Special Paper IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in about 50-60 words each (Any Two) **[10]**

- a) What is theory of Impersonality in literature?
- b) Discuss Eliot's concept of poetic process.
- c) What are the seven types of ambiguity, according to William Empson?
- d) Explain Empson's any one type of Ambiguity.

Q2) Answer the following questions in about 50-80 words each (Any Two) **[10]**

- a) What is George Lukac's idea of realism?
- b) Discuss George Lukac's as a marxist critic.
- c) How does Sigmund Freud conceptualize the structure of the human mind?
- d) Why does Sigmund Freud call 'id' as Kernel of our being?

Q3) Answer the following questions in about 150 words each (Any Two). **[20]**

- a) Explain Allen Tate's concept of 'tension'.
- b) Discuss the concept of 'paradox of poetry' as given by Cleanth Brooks.
- c) Define Wimsatt and Beardsley's idea of 'intentional fallacy'.
- d) What are the main tenets of 'New Criticism'?

P.T.O.

Q4) Explain the following literary and critical terms. (Any Five).

[20]

- a) Genre
- b) Allegory
- c) Metaphor
- d) Catharsis
- e) Point of view
- f) Irony
- g) Diction

Q5) Read the following poem/passage and answer the questions that follow (Any One)[10]

Poem:

- a) If you can keep your head when all about you
Are losing theirs and blaming it on you,
If you can trust yourself when all men doubt you,
But make allowance for their doubting too;
If you can wait and not be tired by waiting,
on being lied about, don't deal in lies,
an being hated, don't give way to hating,
And yet don't look too good, nor talk too wise.

Questions:

- i) What is central idea of the poem?
- ii) What is tone of the poem?
- iii) Identify Literary Devices in the poem.
- iv) Describe the setting of the poem.
- v) What does the speaker mean by “making allowance for their doubting too”?

OR

Passage:

- b) The sun was setting, casting a golden hue over the rolling hills. Birds chirped merrily in the trees, their song filling the air with a sense of tranquility A gentle breeze rustled the leaves, carrying with it the scent of wild flowers. It was a perfect evening, one that seemed to stretch on forever.

Questions:

- i) Describe the setting depicted in the passage.
- ii) How does the author use imagery to convey the beauty of the scene?
- iii) Discuss the significance of the bird song in the passage.
- iv) Suggest title to the passage.
- v) What is the central theme of the passage?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1292

[Total No. of Pages : 2

[6451]-879

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-2D:MS-8 : Partial Differential Equations

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Eliminate the arbitrary function f from the equation $z = 2x + f(xy)$.
- b) Find the complementary function of the equation $(D - D')z = 0$.
- c) Solve : $x dx + 3y dy + 4z dz = 0$.
- d) Eliminate the arbitrary constants a and b from the equation $z = (x - a) + (y - b)$.
- e) Define surface.
- f) True or False. Parametric equations of surface are unique.
- g) Find direction ratios of the normal to the surface $x^2 + y + 2z = 0$ at a point $P(1, 0, 1)$.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Verify that the differential equation $x^2 dx + y^2 dy - z^2 dz = 0$ is integrable.
- b) Solve $x(y^2 - 1)dx + y(x^2 - z^2)dy - z(y^2 - 1)dz = 0$.
- c) Prove that a Pfaffian differential equation in two variable always possesses an integrating factor.
- d) Explain a method to solve $Pp + Qq = R$.
- e) Find integral curves of the equations $\frac{dx}{x^2} = \frac{dy}{y^2} = \frac{dz}{z^2}$
- f) Solve $a(p+q) = z$.

P.T.O.

Q3) Attempt any *FOUR* of the following :

[20]

- a) Find the complementary function of $(D^2 - 4D')z = 0$.
- b) If $z = f(x + ay) + g(x - ay)$, then show that $t = a^2r$, where f, g are arbitrary functions and a is a constant.
- c) If $u_1, u_2, \dots, u_n$ are solutions of the homogeneous linear differential equation $F(D, D')z = 0$ then $\sum_{r=1}^n c_r u_r$, where c_r are arbitrary constant, is also solution.
- d) If $\alpha_r D + \beta_r D' + \gamma_r$ is a factor of $F(D, D')$ and $\phi_r(\xi)$ is an arbitrary function of the single variable ξ , then show that $u_r = \exp\left(\frac{-\gamma_r x}{\alpha_r}\right) \phi_r(\beta_r x - \alpha_r y)$ if $\alpha_r \neq 0$ is a solution of the equation $F(D, D')z = 0$.
- e) Find a particular integral of the equation $(D^2 + 3DD' + 2D'^2)z = x + y$.
- f) Find a particular integral of the equation $(D^2 - 2DD' + D'^2)z = e^{x+2y}$.

Q4) Attempt any *TWO* of the following :

[20]

- a) Prove that a necessary and sufficient condition that there exists between two functions $u(x, y)$ and $v(x, y)$ a relation $f(u, v) = 0$, not involving x or y explicitly is that $\frac{\partial(u, v)}{\partial(x, y)} = 0$
- b) Solve the equation $(y + z)dx + (z + x)dy + (x + y)dz = 0$ by Natani's method.
- c) Reduce to canonical form $r - 4s + 4t = 0$.
- d) Solve $k \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} = \frac{\partial u}{\partial t}$ by separation of variable method.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1293

[Total No. of Pages : 4

[6451]-880

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE-2D S-4 : Indian Society : Changes and Challenges
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36372)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Democracy
- b) NGO's
- c) Pollution
- d) Urbanization
- e) Mediatization

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) : [15]

- a) Elaborate urbanization in India with reference to development and inequalities.
- b) Discuss the transport and water issues in urban society.
- c) Media and Indian Democracy Discuss.
- d) Explain the concept of online teaching and it's necessity and challenges.
- e) State the features and issues of New Education Policy in India.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) : [20]

- a) Elaborate changing nature and challenges of urban society with special reference to civic issues.
- b) Explain the concept of commercialization of media and transnational investment.
- c) Media in post - truth era. Discuss.
- d) Explain the social movements and unions.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any One) : [20]

- a) Elaborate the concept of public and private health sectors it's availability, quality, affordability and ethics with special reference to covid-19 pandemic.
- b) Explain the concept of Alternative media in the context of NGO's and Social movements.

Total No. of Questions : 4]

PD-1293

[6451]-880

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-2D S-4 : Indian Society : Changes and Challenges

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.
-

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) लोकशाही
- ब) NGO's (गैरसरकारी संस्था)
- क) प्रदुषण
- ड) शहरीकरण
- इ) मध्यस्थिकरण

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) विकास आणि असमानतेच्या संदर्भात भारतातील शहरीकरण विशद करा.
- ब) शहरी समाजातील वाहतूक आणि पाणि प्रश्नांची चर्चा करा.
- क) प्रसार माध्यमे आणि भारतीय लोकशाही यावर चर्चा करा.
- ड) ऑनलाईन शिक्षणाची गरज आणि आव्हाने स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील नविन शैक्षणिक धोरणा बाबतच्या समस्या व भविष्य सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) नागरी समस्यांच्या संदर्भात बदलते स्वरूप व आव्हाने विशद करा.
- ब) राष्ट्रांतील गुंतवणूक व प्रसार माध्यमांचे व्यापारीकरण या संकल्पणा स्पष्ट करा.
- क) सत्योत्तर काळातील प्रसार माध्यमे, चर्चा करा.
- ड) सामाजिक चळवळी आणि संघटना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) : [20]

- अ) सार्वजनिक व खाजगी आरोग्य क्षेत्राची संकल्पणा सांगून उपलब्धता, गुणवत्ता, परवडणाऱ्या आरोग्य सुविधा कोवीड - 19 चा संदर्भात विशद करा.
- ब) गैरशासकीय संघटना व सामाजिक चळवळीच्या संदर्भात पर्यायी प्रसार माध्यमे ही संकल्पणा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1294

[Total No. of Pages : 4

[6451]-881

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**DSE - 2D : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Textual Studies
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36422)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words each. [15]

- a) Briefly discuss 'Suffering' as one of four Noble Truth.
- b) Briefly elaborate the concept of Karma.
- c) Briefly explain the concept of Sramana as explained by Gautama Buddha.
- d) Dhamma as a way of Religion. Explain in Brief.
- e) Briefly explain the concept of Bhikkhu as explained by Gautama Buddha.

Q2) Answer any Two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain the characteristics of an Ideal Person.
- b) Explain Gautama Buddha's approach to Health.
- c) Explain Gautama Buddha's view of Nature.
- d) Explain the problem of Negligence.

Q3) Write short notes in 100 words each. (any three). [15]

- a) Magga: Gautam Buddha
- b) Centrality of Mind
- c) Craving: Gautam Buddha
- d) Pradnya
- e) Shila

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. [20]

- a) Explain in detail the nature of the Four Noble Truths taught by Gautama Buddha.
- b) Describe in detail the path of cessation of suffering practiced by Gautama Buddha.

Total No. of Questions : 4]

PD-1294

[6451]-881

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

DSE - 2D : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Textual Studies
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36422)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) दुःख या आर्य सत्याबद्दल थोडक्यात चर्चा करा.
ब) कर्म संकल्पना थोडक्यात विशद करा.
क) गौतम बुद्धांनी सांगितलेली श्रमण संकल्पना थोडक्यात विशद करा.
ड) धम्मः एक धर्म मार्ग, थोडक्यात स्पष्ट करा.
इ) गौतम बुद्धांनी सांगितलेली भिक्खू संकल्पना थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) आदर्श व्यक्तीची गुणवैशिष्ट्ये विशद करा.
ब) आरोग्याबद्दल गौतम बुद्धांचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
क) निसर्गविषयक गौतम बुद्ध यांचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
ड) निषेधाची/नाकारलेपणाची समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) मग्गुः गौतम बुद्ध
ब) मनाची एकाग्रता
क) लालसा – गौतम बुद्ध
ड) प्रज्ञा
इ) शील

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

अ) गौतम बुद्ध प्रणित चार आर्यसत्यांचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.

ब) गौतम बुद्ध प्रणित दुःख निरोध मार्गाचे सविस्तर वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1295

[Total No. of Pages : 4

[6451]-882

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2D : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answers to the following question in 20 words (any eight).[16]

- a) State the name of two books by Abraham Maslow.
- b) Who proposed the theory of needs.
- c) Write the two books of Karl Marx.
- d) Who introduced the concept of knowledge workers?
- e) According to Peter Drucker which is the most important factor in Human progress?
- f) What is socialism according to nehru?
- g) Marx's communism emerged in which country?
- h) Who wrote the book Discovery of India?
- i) Who is called the pioneer of 'Panchayat Raj' Institution in India?
- j) What is knowledge society.

Q2) Write the answers to the following question in 50 words (any four).[16]

- a) State Karl Marx's nature of bureaucracy.
- b) Druckers views on new public management.
- c) State the characteristics of Nehru's socialism.
- d) State Peter Drucker views on knowledge society.
- e) State the Karl Marx views on class approach.
- f) Describe Maslow's lower level needs.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (any three).[18]

- a) State the characteristics of Mark's bureaucracy.
- b) Explain Nehru's views on administration.
- c) State Peter Drucker's knowledge workers concept.
- d) Explain Maslow's need Hierarchy theory.

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words (any two).[20]

- a) Explain Nehru's views on Decentralization.
- b) Explain Drucker's management by objective.
- c) State Maslow's theory of Human Motivation.

PD-1295

[6451]-882

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2D : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) अब्राहम मास्लोच्या दोन ग्रंथांची नावे सांगा.
- ब) गरज सिद्धांत कोणी मांडला?
- क) कार्ल मार्क्सच्या दोन ग्रंथांची नावे लिहा.
- ड) ज्ञान कामगार ही संकल्पना कोणी मांडली?
- इ) पिटर ड्रुकरच्या मते मानवी प्रगतीतील महत्वाचा घटक कोणता?
- फ) नेहरूच्या मते समाजवाद म्हणजे काय?
- य) मार्क्सचा साम्यवाद कोणत्या देशात उदयास आला?
- र) 'डिस्कव्हरी ऑफ इंडिया' हा ग्रंथ कोणी लिहला?
- ल) भारतातील 'पंचायत राज संस्थेचा' जनक कोणास म्हणतात?
- व) ज्ञान समाज म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) कार्ल मार्क्सच्या नोकरशाहीचे स्वरूप सांगा.
- ब) ड्रुकरची नव लोक व्यवस्थापनाची मते.
- क) नेहरूच्या समाजवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) पीटर ड्रुकर ची ज्ञान समाजाबद्दलची मते.
- इ) कार्ल मार्क्सची वर्ग दृष्टीकोनाबद्दलची मते सांगा.
- फ) मास्लोच्या मते कनिष्ठ गरजांचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) मार्क्सच्या नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) नेहरूची प्रशासना बाबतची मते स्पष्ट करा.
- क) पिटर ड्रकरची ज्ञान कामगार संकल्पना सांगा.
- ड) मास्लोचा गरज पदसोपान सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) नेहरूची विकेंद्रीकरणा बाबतची मते स्पष्ट करा.
- ब) ड्रकरचे उद्दिष्टानु रूप व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- क) मास्लोचा अभिप्रेरणा सिद्धांत सांगा.

[6451]-883

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-1F : नियमित अभ्यासक्रम : सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका

भाषिक कौशल्य विकास आणि आधुनिक मराठी साहित्या प्रकार : कविता
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36023)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- अभ्यासक्रम i) मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्यविकास आणि शासनव्यवहार.
ii) कविता : साहित्य प्रकार, तात्विक विवेचन.
iii) रूप : कवितेचे (संपादित पुस्तक).

संपादक : प्र. डॉ. शिरीष लांडगे, प्रा. डॉ. भास्कर ढोके, प्रा. डॉ. संदीप सांगळे.

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील पैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाच्या कार्याची ओळख करून द्या.
ब) राज्य घटनेतील भाषाविषयक तरतूदींचा आढावा घ्या.
क) 'कविता' या साहित्य प्रकाराच्या उगमाविषयी विवेचन करा.
ड) 'कविता' या साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्ये लिहा.
इ) कवयित्री प्रज्ञा पवार यांच्या 'शो मी युवर जलवाँ' या कवितेतील आशय स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) 'कविता' या साहित्य प्रकारात काळानुरूप झालेल्या बदलांचे चित्रण करा.
ब) 'कविता' या साहित्य प्रकारातील घटकांचे आशयानुसार वर्गीकरण करा.
क) महाराष्ट्र शासनाचे राजभाषा मराठी भाषाविषयक असणारे धोरण स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
- अ) 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कवी संदीप खरे यांच्या कवितांतून व्यक्त झालेल्या मानवी भावभावनांचे चित्रण लिहा.
- ब) 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कवी कमलाकर आत्माराम देसले यांच्या कवितांतील आशय स्पष्ट करा.
- क) 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कवी सौमित्र यांच्या कवितांतील प्रेमभावाचे वर्णन करा.

- प्रश्न 4) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]
- अ) 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कवी प्रकाश होळकर यांच्या कवितांतील शेती व शेतकरी यांच्या विषयीचे विवेचन करा.
- ब) 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कवी नितीन वाघ यांनी आपल्या कविनांतून कोणते विचार मांडले आहेत?

[6451]-884

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-1F(3) : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग - 6

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढील सहा पैकी चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) जाहिरातीचे प्रकार सांगा.
- ब) मोबाइल कंपनीची वृत्तपत्रासाठी नमूना जाहिरात तयार करा.
- क) व्हाटसअप वरील प्रतिक्रियात्मक लेखनाचे वेगळेपण स्पष्ट करा.
- ड) व्हौग (अनुदिनी) चे प्रकार सांगा.
- इ) पोर्टल वेबसाईड चे फायदे सांगा.
- फ) स्वतः च्या वाढदिवसाची पोस्ट फेसबुक साठी तयार करा.

प्रश्न 2) पुढील तीन पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) लघुपट व चित्रपट परिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) मलिकेचे परिक्षण कसाना कोण-कोणत्या गोष्टीचा का विचार करावा लागतो ते सांगा.
- क) तुम्ही पाहिलेल्या एकांकिकेचे नमूना परिक्षण करा.

प्रश्न 3) पुढील तीन पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) आकाशवाणीवरील जाहिरातीची संहिता लिहताना कोणती काळजी घ्यावी ते सांगा.
- ब) मित्र विद्यापीठात पहिला आल्याची पोस्ट फेसबुकसाठी तयार करा.
- क) वेबसाईड म्हणजे काय ते सांगून प्रकार सांगा.

P.T.O.

प्रश्न 4) एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) महाविद्यालयाने झालेल्या क्रिडा स्पर्धांची बातमी ई – व्रतपत्रासाठी तयार करा.
- ब) जाहिरात लेखनातील मथळ, घोषवाक्य उदाहरणा सह स्पष्ट करा.

[6451]-885

T.Y. B.A.

FRENCH

CC-1F : UPPER INTERMEDIATE FRENCH

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous :

[15]

80 ans du droit de vote et de l'éligibilité des femmes

Malgré des lois efficaces sur la parité, l'historienne constate que les hommes sont majoritairement choisis pour "être maire" ou à la tête "des agglomérations de commune".

"Il y a encore un plafond de verre à franchir", affirme Mathilde Larrère, maîtresse de conférence à l'université Gustave-Eiffel à Marne-la-Vallée (Ile-de-France), spécialisée dans la lutte des femmes à travers l'histoire sur franceinfo dimanche 21 avril, à l'occasion du 80ème anniversaire de l'obtention du droit de vote et d'éligibilité des femmes en France.

"Il y a beaucoup à faire en ce qui concerne la place des femmes dans la cité", poursuit-elle. Aujourd'hui, 20% de femmes sont à la tête de mairies ou de départements. Alors que "les lois sur la parité ont permis, surtout pour les scrutins de liste, l'égalité", ce sont encore les hommes qui sont majoritairement choisis pour "être maire" ou à la tête "des agglomérations de commune", observe l'historienne.

"Aux dernières municipales, 80 % des adjoints à la finance ou aux travaux publics, des attributions que l'on considère comme masculines, sont des hommes", expose Mathilde Larrère. À l'inverse, "80% des adjoints au maire à la petite enfance" sont des femmes. Elles sont donc toujours "assignées à des responsabilités politiques qu'on considère correspondre à leur genre".

Pour l'historienne, l'obtention du droit de vote est "*le résultat de quasi 150 ans de lutte continue*" de femmes, comme Jeanne Deroin, première candidate aux législatives en France en 1848, malgré son inéligibilité. Elle signe une "*très belle profession de foi*", selon Mathilde Larrère, dans laquelle la candidate estime qu'une "*assemblée qui ne serait faite que des hommes*" ne peut pas "*légiférer pour l'ensemble de la société*".

Questions :

1. Combien d'année y a-t-il que les femmes peuvent voter ? (1)
2. Quel est le constat de Mathilde Larrère ? (1)
3. Mathilde Larrère, qui est-elle ? (1)
4. Est-ce la situation actuelle satisfaisante ? Justifiez votre réponse. (2)
5. « Les femmes sont donc toujours "assignées à des responsabilités politiques qu'on considère correspondre à leur genre" Justifiez cela avec les phrases du texte. (2)
6. [...] « une "*assemblée qui ne serait faite que des hommes*" ne peut pas "*légiférer pour l'ensemble de la société*" » Qu'en pensez-vous ? (2)
7. Relevez deux expressions de concession du texte. (2)
8. Qu'est-ce que cela veut dire : « il y a encore un plafond de verre à franchir » ? (1)
9. Complétez la série avec le mot convenable : (3)
 - I. L'égalité : _____
 - II. La plupart : _____
 - III. La ville : _____

P.T.O.

Q.2] La production écrite :**[15]****I. Un Dialogue : (10)**

A) Écrivez un dialogue entre deux ami(e)s qui discutent des options variées des investissements. Faites la comparaison.

OU

B) Écrivez un dialogue entre deux ami(e)s qui partagent leurs expériences vécues pendant leur étude supérieure à l'étranger.

II. Un pamphlet :

i. Préparez un pamphlet pour encourager à s'inscrire dans la liste électorale et à voter en nombre.

Ou

ii. Préparez un pamphlet pour faire savoir comment retirer l'argent de DAB.

Q.3] Le Vocabulaire :**[20]****A) Reliez les colonnes :****[5]**

	A		B
1	SMIC	a.	Le chômage
2	Le Pôle Emploi	b.	L'industrie
3	L'export	c.	Le monde du tertiaire
4	La production	d.	Salaire
5	L'informatique	e.	Le commerce

B) Complétez les phrases avec les expressions ci-dessous :**[5]**

[par contre, au lieu de, alors que, toutefois, cependant]

1. Mon voisin est propriétaire de son appartement _____ il n'a aucune source de revenu !
2. Votre cousin n'est pas venu au mariage, _____ il vous a envoyé la carte et le cadeau.
3. Débarrasse la table _____ regarder ce film.
4. Nous sommes heureux de partir en Suisse, _____ nous aurions aimé y aller avec vous.
5. M. Roux est absent pour la semaine, _____ vous pouvez lui laisser un message.

C) Trouvez le nom des verbes suivants :**[5]**

1. Échanger
2. Épargner
3. Mélanger
4. Élire
5. Assimiler

D) Qu'est – ce que c'est ?**[3]**

1. PME
2. PS
3. UE

E) Complétez les phrases avec le mot convenable : [2]

1. L'ensemble des personnes et des pays utilisant le français : _____.
2. La somme des ventes de marchandises, de produits fabriqués, des prestations de services et des produits des activités annexes : _____.

Q.4] La Grammaire : [20]

A) Transformez les phrases suivantes au discours direct ou indirect selon le cas : [5]

1. Elle répétait sans cesse : « il faut travailler dur. ».
2. Le standardiste me demande, « Avez-vous un rendez-vous ? »
3. L'hôtesse demande de ne pas oublier d'enregistrer les bagages.
4. J'ai dit à mon amie, « Tu vas obtenir ce boulot. »
5. Le voyageur demande, « Où se trouve l'hôtel Seaview ? »

B) Complétez les phrases avec le verbe être ou avoir : [5]

1. Vous affirmez _____ mis les dossier au directeur.
2. Ils sont venus sans _____ téléphoné.
3. J'ai cru _____ choisi la bonne réponse.
4. Elsa prétend _____ tombé de l'escalier.
5. Fermez la porte après _____ éteint les lampes.

C) Mettez les mots soulignés au avant : [5]

1. Il vend ce beau château.
2. Alain joue au tennis ce soir.
3. Nous allons à Nantes cet hiver.
4. Tu as commencé la discussion.
5. Les Indiens adorent le cricket.

D) Conjuguez les verbes entre parenthèses au passé simple : [5]

1. Mathilde (trouver) tout d'un coup une superbe collier de diamants. Elle l'(attacher) et elle (demeurer) en extase devant elle-même.
2. Puis elle (demander), « Peux-tu me le prêter ? »
- « Mais oui, certainement »
3. Mathilde (sauter) au cou de son amie

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1299

[Total No. of Pages : 3

[6451]-886

T.Y. B.A.

GERMAN

CC-1F GG6 : German General - 6

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

I. Übersetzen Sie!

[16]

A. Übersetzen Sie ins Englische !

[10]

Warum sind Lebensmittel in Österreich teurer als in Deutschland? Immer wieder kommen Preisvergleiche der Arbeitskammer (AK) zu diesem Ergebnis, und immer wieder kritisieren Bauern und Handel die Tests.

Den Vorwurf, dass die Bauern zu viel verdienen, weist Bauernbund-Chef Jakob Auer im KURIER-Interview zurück: „Wie soll das gehen, wenn man sich ansieht, wie viel einer an einem Produkt verdient?“ Auer nennt Beispiele: 35 Cent bekommt der Bauer für einen Liter Milch, beim Kilo Brot 16 Cent und für das Mehl, bei einer Semmel genau einen Cent.

Fakt ist: Die Preise in österreichischen Supermärkten sind höher als jene in Deutschland. Im Juni waren ausgewählte Markenprodukte im Schnitt in Wien um 10,6 Prozent teurer als in München.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 3)

[6]

1. Not many people like to get up early and go to office.
2. If I were in your place, I would have done the homework.
3. Drinking enough liquids is good for health during summers.
4. Many parents send their children to expensive schools for a better education.

II. Beantworten Sie!

[30]

A. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 5)

[20]

1. Was machen Sie gerne in den Ferien?
2. Schreiben Sie zwei Tipps für stressfreies Leben.
3. Schreiben Sie kurz über das Buch, das Sie neulich gelesen haben.
4. Was würden Sie machen, wenn Sie fliegen könnten?
5. Beschreiben Sie Ihre Lieblingsjahreszeit?
6. Was wollen Sie Ihrer Großmutter zum Geburtstag schenken? Warum?

P.T.O.

B. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!**[10]**

In schneller Folge passieren überall auf der Welt rätselhafte Dinge: In Kanada werden Touristenschiffe von Walen angegriffen, von der norwegischen Küste entdecken Ölbohrexperthen auf dem Meeresboden Unmengen von merkwürdigen Würmern, hochgiftige Quallen greifen Schwimmer an den Stränden von Australien an, Schiffe werden vom Meer verschluckt, an der amerikanischen Ostküste kommen Millionen augenlose Krebse aus dem Meer und vergiften das Trinkwasser.

Eine weltweite Krise droht und einige Experten verdächtigen zunächst Terroristen. Sigur Johanson, ein norwegischer Biologe, vermutet als Erster einen anderen Zusammenhang zwischen den Ereignissen und sieht die Schuld bei den Menschen selbst. Könnten die

Bewohner der Weltmeere einen Krieg gegen die Menschheit führen, weil diese dabei ist, ihren Lebensraum zu zerstören?

a. Beantworten Sie die folgenden Fragen!

1. Wo wird das Trinkwasser vergiftet? Von wem? **[1]**
2. Was ist Sigur Johanson von Beruf? Woher kommt er? **[1]**
3. **Erläutern Sie den folgenden Satz in eigenen Worten:** **[2]**

Könnten die Bewohner der Weltmeere einen Krieg gegen die Menschheit führen, weil diese dabei ist, ihren Lebensraum zu zerstören?

b. Richtig oder Falsch!**[4]**

1. Millionen von Menschen werden augenlos wegen Krebs.
2. Sigur Johanson ist ein Terrorist.
3. Die Menschheit ist schuldig für die merkwürdigen Ereignissen.
4. Walen attackieren große Schiffe in Kanada.

c. Erklären Sie die Wörter!**[2]**

1. rätselhaft
2. Zusammenhang

III. Grammatik und Wortschatz!**[24]****A. Schreiben Sie die Sätze in Futur-I um! (nur 4)****[4]**

1. Die Sonne scheint.
2. Übermorgen kommen unsere Gäste.
3. Ich studiere regelmäßig.
4. Wann sehen wir uns wieder?
5. Besuchst du Iras Geburtstagsparty?

B. Schreiben Sie die Gegenteile! (nur 6)**[6]**

rund, lang, altmodisch, teuer, schwer, nah, sauber

C. Ergänzen Sie die richtige Form: Partizip I oder Partizip II! (nur 4)**[4]**

1. Das hart _____ Ei schmeckt gut. (kochen)
2. Die Oma nimmt _____ die Geschenke an. (lächeln)
3. Das Geschäft bleibt wegen Krankheit _____. (schließen)
4. Die hell _____ Farben findet Leonie gut. (leuchten)
5. Das ist ein oft _____ Spruch. (zitieren)

D. Bilden Sie die Konjunktiv I! (nur 4)

[4]

1. Meine Eltern sagen, mein Bruder _____ sehr kreativ. (sein)
2. Ich _____ gestern den ganzen Tag zu Hause _____. (bleiben)
3. Wir _____ ein großes Geschäft in Europa. (haben)
4. Die Studenten _____ Deutsch _____. (lernen)
5. Sie dachte, ihr _____ ein Paar. (sein)

E. Ergänzen Sie das richtige Verb in der richtigen Form! (nur 6)

[6]

(widerspiegeln, abbiegen, überqueren, wiederholen, aufmachen, aufpassen, übersehen)

1. Als ich die Tür _____ habe, lief die Katze blitzschnell.
2. Wir sind falsch _____. Das Hotel steht auf der linken Seite.
3. Es ärgert die Lehrerin, dass die Studenten die Fehler _____.
4. Seine Persönlichkeit sieht in seinen Werken _____.
5. _____ die Straße Vorsichtig, Kind!
6. Der Polizist _____, als der Fahrer von der falschen Seite kam.
7. _____ Sie _____, Herr Schneider! Die Straße ist glatt.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PD-1300

Total No. of Pages : 2

[6451]-887

T.Y.B.A. (Semester - VI)

URDU

URDU FICTION

CC-1F : Study of Dastan & Afsana

(2019 Pattern) (CBCS) (36073)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to the Candidates:

- 1) All the questions are compulsory.
- 2) Figures to the left side indicates full marks.

[10] سوال نمبر 1: اردو ادب میں داستانوں کی اہمیت و افادیت پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

داستان کے فن پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

[15] سوال نمبر 2: میرامن کی نثری خدمات کا جائزہ لیجئے۔

یا

باغ و بہار کے کسی ایک قصے پر تفصیلی گفتگو کیجئے۔

[10] سوال نمبر 3: مختصر افسانے کی تاریخ قلم بند کیجئے۔

یا

مختصر افسانے اجزاء پر روشنی دالئے۔

P.T.O.

[15]

سوال نمبر 4 : قرۃ العین حیدر کی حیات اور ادبی کارناموں پر نقد تبصرہ کیجئے۔

یا

”نظارہ درمیان ہے“ اس افسانے کا فنی تجزیہ کیجئے۔

[20]

سوال نمبر 5: ذیل میں سے کسی چار پر مختصر نوٹ لکھیے۔

(i) آزاد بخت کا قصہ

(ii) خورشید عالم

(iii) افسانے میں وحدت تاثر

(iv) تارا بابائی کا کردار

(v) داستان میں مافوق الفطرت عناصر

(vi) حیات میرامن

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD1301

[Total No. of Pages : 1

[6451]-888

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2D: कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग – 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा.

[10]

- अ) जागतिक महिला दिनानिमित्त सन्मानित करण्यात येणाऱ्या कर्तृत्ववान महिलांच्या मानपत्राचे लेखन करा.
- ब) 'वाचन प्रेरणा दिन' कार्यक्रमाच्या आयोजनासाठी कार्यक्रम पत्रिकेचे लेखन करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा.

[10]

- अ) महाविद्यालयात आयोजित 'पुस्तक प्रदर्शनाची' बातमी लिहा.
- ब) महाविद्यालयात संपन्न झालेल्या 'युवा साहित्य संमेलनाचे' अहवाल लेखन करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा.

[5]

- अ) राज्यस्तरीय कविसंमेलनासाठी निमंत्रित कवींना निमंत्रणपत्राचे लेखन करा.
- ब) आभासी (ऑनलाईन) कार्यक्रम संयोजनात येणारे अडथळे सांगा.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PD1302

[Total No. of Pages : 1

[6451]-889

T.Y.B.A.

URDU

SEC-2D : Introduction to Mass Media In Urdu
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36074)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

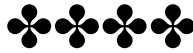
ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[15] سوال نمبر ۱۔ صحافت کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

یا
سوشل میڈیا کی اقسام پر روشنی ڈالتے ہوئے معاشرہ میں اس کے رول کا محاسبہ کیجئے۔

[10] سوال نمبر ۲۔ میڈیا کی آزادی کے فائدے بیان کیجئے۔

یا
پرنٹ میڈیا و الیکٹرانک کا موازنہ کیجئے۔

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD1303

[Total No. of Pages : 1

[6451]-890

T.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC-2D : Skill Enhancement Course

पाठ्यचर्या : साहित्य और फिल्मांतरण

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36096)

समय : 2 घंटे/

/पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) सिनेमा का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- ब) 'वृत्तचित्र' (डॉक्युमेंट्री फिल्म) का परिचय दीजिए।
- क) सिनेमा का छायांकन (शूटिंग) तत्व समझाइए।
- ड) सिनेमा में आए बदलाव का संक्षिप्त परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) 'फिल्मांतरण' संकल्पना को स्पष्ट कीजिए।
- ब) 'चित्रलेखा' फिल्म की कथा लिखिए।
- क) हिंदी कहानी पर बनी किसी एक फिल्म का परिचय दीजिए।
- ड) 'नौकर की कमीज' फिल्म का आशय लिखिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर टिप्पणी लिखिए।

[5]

- अ) साहित्य और सिनेमा।
- ब) 'तीसरी कसम' फिल्म का नायक 'हीरामन'।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Page : 1

PD-1304

[6451]-891

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-2D : Sanskrit Writing Skill

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36114)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) महाविद्यालयस्य सप्तदिनशिबिरे सहभागस्य अनुमतिहेतोः पितरं प्रति पत्रं लिखतु । [7]

प्रश्न 2) अधोलिखित वाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कृत्वा लिखत । [5]

- अ) मेहनती विद्यार्थीच यश मिळवतात.
- ब) श्रेष्ठ शिक्षक नेहमी विद्यार्थ्यांचे हित करतात.
- क) देव नेहमी कर्मशीलांसोबत असतो.
- ड) 'इतरांच्या धनाचे ग्रहण' असा आपला कुलाचार नाही.
- इ) मोहन आता कुठे जाणार?

प्रश्न 3) कस्यापि एकस्य पुस्तकस्य परीक्षणं स्वशब्दैः लिखत । [7]

प्रश्न 4) रेखाङ्कित - पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत । [6]

- अ) सर्वे प्रकृतिमातरं प्रणमन्ति ।
- ब) धेनूनाम् माता सुरभिः आसीत् ।
- क) त्वं मानुषात् विभेषि ।
- ड) शकटीयानम् कज्जलमलिनं धूमं मुञ्चति ।
- इ) पिता पुत्राय क्रुध्यति ।
- फ) सप्तभगिन्यः प्राचीनेतिहासे प्रायः स्वाधीनाः एव दृष्टाः ।

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1305

[Total No. of Pages : 2

[6451]-892

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE/PUBLIC ADMINISTRATION

SEC - 2D : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36165/36447)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question of the following in 200 words : [10]

- a) Explain the rethinking of Bilingual Bombay state.
- b) Discuss on the aftermath of Samyukta Maharashtra movement on the politics of Maharashtra.

Q2) Answer any one question of the following in 200 words : [10]

- a) Explain the formation of Samyukta Maharashtra.
- b) What is Regional imbalance? State the nature of Regional imbalance

Q3) Write short note (any one) : [5]

- a) Marathwada vikas Andolan.
- b) Regional Development Board.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1305

[6451]-892

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE/PUBLIC ADMINISTRATION

SEC - 2D : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36165/36447)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) द्विभाषिक मुंबई राज्याचा पुर्नविचार स्पष्ट करा.
ब) संयुक्त महाराष्ट्र निर्मिती नंतरचे महाराष्ट्रातील राजकारण यावर चर्चा करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) संयुक्त महाराष्ट्राची निर्मिती स्पष्ट करा.
ब) प्रादेशिक असमतोल म्हणजे काय? प्रादेशिक असमतोलाचे स्वरूप सांगा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतीही एक) [5]
अ) मराठवाडा विकास आंदोलन.
ब) प्रादेशिक विकास मंडळ.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1306

[Total No. of Pages : 2

[6451]-893

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2D : Heritage Management

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36176)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answer to the following questions in 200 words : (any one)[10]

- a) Give detailed information about international Heritage sites in India.
- b) Explain the importance of Historical Heritage.

Q2) Write the answer to the following questions in 200 words. [10]

- a) Discuss UNESCO world Heritage sites in Maharashtra.
- b) Explain the importance of verut Ajantha as a world Heritage site.

Q3) Write short note (any one) : [5]

- a) Khajuraho
- b) Dravidian style temple

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1306

[6451]-893

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2D : Heritage Management
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36176)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)	[10]
	अ) भारतातील आंतर राष्ट्रीय वारसा स्थळांची सविस्तर माहिती द्या.	
	ब) ऐतिहासिक वारशाचे महत्व स्पष्ट करा.	
प्रश्न 2)	खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)	[10]
	अ) महाराष्ट्रातील युनेस्कोच्या जागतिक वारसा स्थळांवर चर्चा करा.	
	ब) जागतिक वारसा स्थळ म्हणून वेरूळ-अजिंठ्याचे महत्व स्पष्ट करा.	
प्रश्न 3)	थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही एक)	[5]
	अ) खजूरहो	
	ब) द्रविडीयन मंदीर शैली	

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1307

[Total No. of Pages : 2

[6451]-894

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC 2-D : Archaeology

(Skill Enhancement Course)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer to the following questions in 200 words. **[10]**

A) What is Archaeology? Explain the importance of Archaeology.

OR

B) Explain the characteristic and importance of cultural Heritage.

Q2) Write the answer to the following questions in 200 words. **[10]**

A) Write brief information of types of Archaeological monuments.

OR

B) Write brief information of Tata Fundamental Research Institute, Mumbai.

Q3) Short Notes. **[5]**

A) Deccan College, Pune

OR

B) Cultural Heritage

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1307

[6451]-894

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC 2-D : Archaeology

(Skill Enhancement Course)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. [10]
अ) पुरातत्व विद्या म्हणजे काय? पुरातत्व विद्येचे महत्व स्पष्ट करा.
किंवा
ब) सांस्कृतिक वारसाचे वैशिष्ट्ये आणि महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. [10]
अ) पुरातत्वीय वास्तूंच्या प्रकारांची माहिती लिहा.
किंवा
ब) टाटा मुलभूत संशोधन संस्था, मुंबई सविस्तर माहिती लिहा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा. [5]
अ) डेक्कन कॉलेज, पूणे
किंवा
ब) सांस्कृतिक वारसा

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1308

[Total No. of Pages : 2

[6451]-895

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2D(2) : Numismatics

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36178)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer to the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) What is Numismatics? And explain the scope of Numismatics.

OR

- b) Explain the Economic dimensions of Gupta Period coins.

Q2) Write the answer to the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Explain the information about coins of Maratha period.

OR

- b) Explain information about the coins of British East Indian Company Period.

Q3) Short Note. (Any one) **[5]**

- a) Coins of Vijaynagar

OR

- b) Indian Institute of Research in Numismatics Studies (IIRNS), Anjineri.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1308

[6451]-895

T.Y. B.A.

इतिहास

SEC-2D(2) : नाणकशास्त्र

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36178)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) [10]
अ) नाणकशास्त्र म्हणजे काय? आणि नाणकशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
किंवा
ब) गुप्तकाळातील नाण्यांची आर्थिक परीमाणातून माहिती स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) [10]
अ) मराठाकालीन नाण्यांविषयी माहिती स्पष्ट करा.
किंवा
ब) ब्रिटिश ईस्ट इंडीया कंपनीच्या नाण्यांची माहिती स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]
अ) विजयनगरची नाणी
किंवा
ब) इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ रिसर्च इन न्युमिस्मॅटिक स्टडीज (IIRNS), अंजिनेरी

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1309

[Total No. of Pages : 2

[6451]-896

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2D : Research Methodology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (36206) (Semester - VI)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the questions in 20 words each (Any Five)

[10]

- a) What is Primary data?
- b) Write any two sources of secondary data.
- c) State the any two merits of questionnaire.
- d) Name the types of research report
- e) What is Foot note?
- f) Name any two methods of data collection in research.
- g) What is research paper.

Q2) Write short note in 100 words (any two) :

[8]

- a) Demerits of questionnaire
- b) Case Study
- c) Structure of research report

Q3) Write the answer in 150 words (Any one) :

[7]

- a) Write characteristics of good questionnaire.
- b) Write characteristics of good research report.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1309

[6451]-896

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2D : Research Methodology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (36206) (Semester - VI)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही पाच) [10]
- अ) प्राथमिक माहिती म्हणजे काय?
- ब) दुय्यम माहितीचे कोणतेही दोन स्रोत लिहा.
- क) प्रश्नावलीचे कोणतेही दोन गुण लिहा.
- ड) संशोधन अहवालाचे दोन प्रकार लिहा.
- इ) तळटिप म्हणजे काय?
- फ) संशोधनात माहिती संकलनाच्या कोणत्या दोन पद्धती वापरतात?
- य) शोध निबंध म्हणजे काय?
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) [8]
- अ) प्रश्नावलीचे दोष लिहा.
- ब) विशिष्ट विषयागत अभ्यास (Case Study)
- क) संशोधन अहवालाची रचना
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [7]
- अ) चांगल्या प्रश्नावलीचे वैशिष्ट्ये
- ब) उत्कृष्ट संशोधन अहवालाचे वैशिष्ट्ये लिहा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1310

[Total No. of Pages : 2

[6451]-897

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-2D : Personality Development - 2
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36224)

Time : 1 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following (Any 1) :

[10]

- a) Explain the concept and importance of Competence Mapping. Explain the categories of competencies in organizations.
- b) Define self-esteem. Explain the tools used to measure self - esteem.

Q2) Answer the following (Any 1) :

[10]

- a) Explain positive thinking along with barriers to positive thinking.
- b) Explain Introversion and Extroversion. Discuss how to behave with extroverts and introverts.

Q3) Answer the following (Any 1) :

[5]

- a) Write any three techniques of assertive communication with examples.
- b) Explain sources of self-esteem.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1310

[6451]-897

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-2D : Personality Development - 2

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) : [10]

- अ) सक्षमता मापनाची संकल्पना आणि महत्व स्पष्ट करा. सक्षमतेच्या संघटनेमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या श्रेणी/प्रकार स्पष्ट करा.
ब) स्व आदराची व्याख्या सांगा. स्व आदर मापन करण्याची साधने सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) : [10]

- अ) सकारात्मक विचार सरणी स्पष्ट करून त्यातील अडथळे सांगा.
ब) काल युग यांची व्यक्तिमत्त्वाची संरचना स्पष्ट करा. आंतरमुखी आणि बर्हीमुखी व्यक्तींबरोबर कसे वागावे यांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) : [5]

- अ) आत्मविश्वासपूर्वक संवादाची कोणतीही तीन तंत्रे उदाहरणे देवून स्पष्ट करा.
ब) स्व आदराची उगमस्थाने स्पष्ट करा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1311

[Total No. of Pages : 4

[6451]-898

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC-2D : Human Rights & India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36274)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement :

[5]

- i) UDHR stands for:
 - a) Universal Declaration of Human Rights
 - b) United Declaration of Human Rights
 - c) Universal Decrease in Human Rights
 - d) Universal Declaration of Humanity Rights
- ii) What are Human Rights
 - a) rights that belong to an individual or group of individuals simply for being human
 - b) are moral principles or norms formed for all human beings
 - c) are often described as Fundamental Rights
 - d) All of the above
- iii) In which of the following congressional sessions did the “Indian people want to pursue a policy of friendship and peace with other nations?” There should be lasting peace in the world. And to stop imperialism and human exploitation.
 - a) Ahmednagar
 - b) Haripur
 - c) Allahabad
 - d) Delhi

P.T.O.

- iv) 1987, the Dalai Lama proposed a _____ for the restoration of peace and human rights in Tibet.
- a) Six point peace plan b) Four point peace plan
c) Five point peace plan d) Two point peace plan
- v) According to the freedom from fear understanding, the core of human security is embodied in which of the following:
- a) The UN Charter b) US Security Doctrine
c) Soviet Security Doctrine d) International Monetary Fund

Q2) Write the answers in 100 words (any three) : **[12]**

- a) Explain the role of Maharashtra State Women's Commission.
b) Explain the National Commission for the Protection of Child Rights.
c) State the Charter of Indian Rights.
d) Explain the concept of Sarvodaya.
e) Explain the Fundamental rights.

Q3) Write the answers in 200 words (any one) : **[8]**

- a) Explain the role of the National Commission for Scheduled Castes and Scheduled Tribes.
b) Explain the role of the National Human Rights Commission.

Total No. of Questions : 3]

PD-1311

[6451]-898

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC-2D : Human Rights & India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36274)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडा आणि पुन्हा लिहा.

[5]

i) UDHR म्हणजे

- अ) मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा
ब) मानवी हक्कांची संयुक्त घोषणा
क) मानवी हक्कांमध्ये सार्वत्रिक घट
ड) मानवतेच्या हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा

ii) मानवी हक्क काय आहेत ?

- अ) व्यक्ती किंवा व्यक्तींच्या समुहाशी संबंधित असलेले अधिकार फक्त मानव म्हणून
ब) नैतिक तत्वे किंवा सर्व मानवांसाठी तयार केलेले नियम आहेत
क) अनेकदा मूलभूत हक्क म्हणून वर्णन केले जाते
ड) वरील सर्व

iii) खालीलपैकी कोणत्या काँग्रेसच्या अधिवेशनात “भारतीय लोक इतर राष्ट्रांशी मैत्री आणि शांततायुक्त धोरण ठरवू इच्छितात. जगात कायम शांतता राहावी आणि साम्राज्यवाद व मानवी शोषण थांबावे” असा ठराव पास करण्यात आला.

- अ) अहमदनगर ब) हरिपूर
क) अलाहाबाद ड) दिल्ली

- iv) 1987 मध्ये, दलाई लामा यांनी तिबेटमध्ये शांतता आणि मानवी हक्कांच्या पुनर्स्थापनेसाठी प्रस्तावित केले.
- अ) सहा कलमी शांतता योजना ब) चार कलमी शांतता योजना
क) पाच कलमी शांतता योजना ड) दोन कलमी शांतता योजना
- v) भय समजून घेण्याच्या स्वातंत्र्यानुसार, मानवी सुरक्षेचा गाभा खालीलपैकी कशात अंतर्भूत आहे.
- अ) यूएन चार्टर ब) यूएस सुरक्षा सिद्धांत
क) सोव्हिएत सुरक्षा सिद्धांत ड) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी

प्रश्न 2) 100 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणतेही तीन) : [12]

- अ) महाराष्ट्र राज्य महिला आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) राष्ट्रीय बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे स्पष्टीकरण द्या.
क) भारतीय हक्कांची सनद सांगा.
ड) सर्वोदयाची संकल्पना स्पष्ट करा.
इ) मूलभूत अधिकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) 200 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : [8]

- अ) राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1312

[Total No. of Page : 1

[6451]-899

T.Y. B.A.

ENGLISH

**SEC-2D : Mastering Life Skills & Life Values
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following in about 150 words : [10]

- a) How human values can be incorporated to develop one's personality?
- b) What are the objectives & scope of ethical values?

Q2) Attempt any one of the following in about 150 words : [10]

- a) Define moral values with Suitable examples.
- b) Define professionalism. How character & professionalism is related to one another?

Q3) Attempt any one in about 50 words : [5]

- a) Write a short note on 'Self - awareness and self management'.
- b) State the importance of psychological values.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD-1313

[Total No. of Pages : 2

[6451]-900

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2D : Understanding and Mitigating Violence
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - VI) (36375)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following with in 250 words : **[10]**

- a) What is violence? Explain the sociological perspective on violence.
- b) Explain the gender-based discrimination and violence in India.

Q2) Answer any one of the following with in 250 words : **[10]**

- a) Discuss on caste-based violence.
- b) Critically analyse the Criminal Law Amendment Act 2013.

Q3) Write short note (Any One) : **[5]**

- a) Bullying
- b) Mahatma Gandhi Tanta Mukti Yojana

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PD-1313

[6451]-900

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 2D : Understanding and Mitigating Violence
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - VI) (36375)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडे दिलेले अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (250 शब्द) [10]
अ) हिंसा म्हणजे काय? हिंसेवरील समाजशास्त्रीय दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
ब) भारतातील लिंगभाव आधारित भेदभाव आणि हिंसा स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (250 शब्द) [10]
अ) जातीवर आधारित हिंसाचारावर चर्चा करा.
ब) गुन्हेगारी कायदा दुरुस्ती 2013 चे चिकित्सक विश्लेषण करा.
- प्रश्न 3) कोणत्याही एक प्रश्नांवर टिप लिहा. [5]
अ) गुंडगिरी
ब) महात्मा गांधी तंटा मुक्ती योजना

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PD-1314

[Total No. of Pages : 2

[6451]-901

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**SEC - 2D : Course on Yoga and Vipassana : Way of the Good Life
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note on any three of the following in 50 words each. [15]

- a) Definitions of Yoga
- b) Bhagavad-Gita: Karma Yoga
- c) Jaina's concept of Dhyanayoga
- d) Sila
- e) Samadhi

Q2) Answer the following question in 200 words. (Any one) [10]

- a) Explain the interconnection between Yoga with Human health.
- b) What are the various steps of the development of Vipassana?

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PD-1314

[6451]-901

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

SEC - 2D : Course on Yoga and Vipassana : Way of the Good Life
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36425)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दात टीपा लिहा. [15]

- अ) योगाची व्याख्या
ब) भगवद्गीतेतील 'कर्मयोग'
क) जैनाची 'ध्यानयोग' संकल्पना
ड) शील
इ) समाधी

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [10]

- अ) योग आणि मानवी आरोग्य यात असलेला आंतरसंबंध स्पष्ट करा.
ब) विपश्यना विकसनाच्या विविध पायऱ्या काय आहेत?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1315

[Total No. of Pages : 2

[6451]-903

T.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1F : गजल विधा और पत्राचार

पाठ्यपुस्तक – साये में धूप – संपा. दुष्यन्त कुमार

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36093)

समय : 2½ घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) गजल की परिभाषा देते हुए गजल के विविध तत्वों को लिखिए।
- ब) दुष्यन्त कुमार का साहित्यिक परिचय दीजिए।
- क) 'इस नदी की धार में ठंडी हवा आती तो है' गजल के माध्यम से दुष्यन्त कुमार क्या कहना चाहते हैं?
- ड) 'साये में धूप' गजल का सामान्य परिचय अपने शब्दों में लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) 'हो गई है पीर पर्वत-सी' गजल के माध्यम से दुष्यन्त कुमार क्या कहना चाहते हैं?
- ब) दुष्यन्त कुमार की गजलों में सामाजिक परिवेश का चित्रण किस प्रकार हुआ है?
- क) दुष्यन्त कुमार की गजलों में राजनीतिक बोध का चित्रण किस प्रकार हुआ है? स्पष्ट कीजिए।
- ड) "तुम्हारे पाँवों के नीचे कोई जमीन नहीं" गजल के माध्यम से दुष्यन्त कुमार क्या कहना चाहते हैं?

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए।

[14]

- अ) गजल के विविध भेद।
- ब) गजल की भाषा।
- क) गजल का अर्थ।
- ड) गजल की विशेषताएँ।

P.T.O.

प्र.4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “क्या वजह है प्यास ज्यादा तेज लगती है यहाँ,
लोग कहते हैं कि पहले इस जगह पर था कुआँ।”
- ii) “खुदा नहीं, न सही, आदमी का ख्वाब सही,
कोई हसीन नजारा तो है नजर के लिए।”

ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “कोई रहने की जगह है मेरे सपनों के लिए,
वो धरौंदा सही, मिट्टी का भी घर होता है।”
- ii) “हर सडक पर, हर गली में, हर नगर, हर गाँव में,
हाथ लहराते हुए हर लाश चलनी चाहिए।”

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषय पर पत्र लेखन का नमूना तैयार कीजिए। [14]

- अ) भारत सरकार, खाद्य मंत्रालय के सचिव, श्री कृष्ण स्वामी, मध्यप्रदेश के अकाल पीडित लोगों को अन्न सामग्री पहुँचाने के संदर्भ में मध्यप्रदेश सरकार को सरकारी पत्र भेजते हैं। पत्र का नमूना तैयार कीजिए।
- ब) अमर वर्मा, मुख्य सचिव, गृह मंत्रालय, भारत सरकार, सभी मंत्रालयों के कर्मचारियों को अपने कामों के लिए सरकारी वाहनों का प्रयोग न करने के संबंध में कार्यालय ज्ञापन जारी करते हैं। कार्यालय ज्ञापन पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए।
- क) डॉ. ममता अन्वर, चीफ कमीशनर, मानव संसाधन विकास मंत्रालय, नई दिल्ली, सभी विश्वविद्यालयों के कुलपतियों को स्वामी विवेकानंद की जयंती मनाने हेतु परिपत्र जारी करती हैं। परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए।
- ड) जय प्रसाद, अप्पर सचिव, क्रीडा मंत्रालय, भारत सरकार सभी राज्य सरकारों को ‘योग दिन’ अभियान की कार्यवाही करने के संदर्भ में परिपत्र भेजते हैं। परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1316

[Total No. of Pages : 2

[6451]-904

T.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1F : प्रयोजनमूलक हिंदी : माध्यम लेखन
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) जनसंचार माध्यम और हिंदी अवधारणा को स्पष्ट कीजिए।
- ब) श्रव्य माध्यम में किस प्रकार की भाषा प्रयुक्त की जाती है?
- क) प्रयोजनमूलक हिंदी से क्या तात्पर्य है? विस्तार से बताइए।
- ड) दृश्य माध्यम की विस्तार से जानकारी लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) प्रतिवेदन (रिपोर्ट) की विविध परिभाषाएँ और स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- ब) प्रतिवेदन (रिपोर्ट) के लिए प्रारूप और शीर्षक का निर्धारण कैसे किया जाता है?
- क) पृष्ठ सजा (मेक अप) के विविध अंग बताइए।
- ड) प्रतिवेदन (रिपोर्ट) के लिए सामग्री का संयोजन कैसे किया जाता है?

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) भिन्न-भिन्न क्षेत्रों में सूचना प्रौद्योगिकी की उपादेयता को स्पष्ट कीजिए।
- ब) नेट बैंकिंग से होनेवाले लाभ-हानि को स्पष्ट कीजिए।
- क) ई-फॅक्स से क्या तात्पर्य है? विस्तार से समझाइए।
- ड) ई-गोष्ठी को अपने शब्दों में स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए।

[21]

- अ) श्रव्य माध्यम के लिए समाचार लेखन।
- ब) दृश्य माध्यम के लिए समाचार लेखन।
- क) प्रतिवेदन (रिपोर्ट) के लिए पृष्ठ निर्धारण।
- ड) प्रतिवेदन (रिपोर्ट) और मुद्रण।
- इ) सायबर शिक्षा।
- फ) आभासी कक्षा (वर्चुअल क्लासरूम)।

प्र.5) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए।

[7]

- अ) जनसंचार के प्रकारों को विस्तार से समझाइए।
- ब) प्रतिवेदन (रिपोर्ट) का कलापक्ष को स्पष्ट कीजिए।
- क) ई-संसाधनों की सीमाएँ लिखिए।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1317

[Total No. of Pages :2

[6451]-905

T.Y.B.A.

PERSIAN

CC-1E : Poetry, Poetic Terms and Figures of Speech
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36103)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define any three of the following poetic terms: [12]

مرثیه، رباعی، مستزاد، مثنوی، حمد

Q2) Give the definition of any five of the following with example: [10]

تلمیح، تجنیس، علم بیان، تشبیہ، تجاهل العارف، تضمین، سوال و جواب، لف و نشر

Q3) Write the summery of any two of the following poems: [12]

افسوس افسوس، کبر و ناز، شاهین و ماهی، کرمک شبتاب

Q4) What do you know about the following poets? Write in detail: [16]

ناصر خسرو، علامہ اقبال، ابوالقاسم فردوسی، نظامی گنجوی

P.T.O.

Q5) A) Translate or explain any seven of the following couplets: **[14]**

گوید به تو ای فرزندا! اندیش بحال خویش	دریاب زجهد امروز آسایش فردارا
شام غم باز نمودار شد افسوس	دلم از ظلمت آن تار شد افسوس افسوس
شما دل به فرمان یزدان پاک	بدارید و از ما مدارید پاک
فروزنده تاج و خورشید و ماه	نماینده ما را سویداد راه
خرد دست گیر دبه هر دو سرای	خرد رهنمای و خرد ره گشای
به یزدان اگر ما خرد داشتیم	کجا این سر انجام بد داشتیم
عمر به خشنودی دلها گذار	تاز تو خوشنود بود کردگار
سایه خورشید سواران طلب	رنج خود و راحت یاران طلب
هر که به نیکی عمل آغاز کرد	نیکی او روی بدوباز کرد
اگر تو ز آموختن سر بتابی	نجوید سر تو همین سروری را
ای زاهد ظاهر بین گیرم که خودی فانی است	لیکن تو نمی بینی طوفان به حباب اندر
تپش است زندگانی، تپش است جاودنی	همه ذره های خاکم دل بی قرار بادا

Q5) B) Translate the following English passage in to your own language:

[6]

The quality of life is extremely affected by pollution. Pollution is known to work in a way which is difficult to understand through naked eyes alone. However, pollution is present everywhere in the atmosphere. For example, it is impossible for one to see any type of natural gasses through naked eyes in the atmosphere. In the same way, the pollutants that are drastically increasing and ruining the quality of air and environment are damaging for every living being.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1318

[Total No. of Pages : 2

[6451]-906

T.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-1D : Kavi - Bhartruharivirachitam - Nītiśhatakam

कविभर्तृहरिविरचितं नीतिशतकम्

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36113) (Gen. Paper - III)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Translate in to English or Marathi. (Any three)

[15]

इंग्रजी व मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही तीन)

- i) संपत्सु महतां चित्तं भवत्युत्पलकोमलम्।
आपत्सु च महाशैलशिलासंघातकर्कशम्।
- ii) यः प्रीणयेत्सुचरितैः पितरं स पुत्रो यद्धतुरेव हितमिच्छति तत्कलत्रम्।
तन्मित्रमापदि सुखे च समक्रियं य - देतत्रयं जगति पुण्यकृतो लभन्ते।
- iii) भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः नवाम्बुभिर्भुमिविलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्।
- iv) लाङ्गूलचालनमधश्चरणावपातं भूमौ निपत्य वदनोदरदर्शनञ्च।
श्चा पिण्डदस्य कुरुते गजपुङ्गवस्तु धीरं विलोकयति चाटुशतैश्च भुङ्क्तै।

Q2) A) Reference to the context. (Any two)

[10]

संसदर्थ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही दोन)

- i) सर्वः कृच्छगतोऽपि वाञ्छति जनः सत्त्वानुरूपं फलम्।
- ii) वाराङ्गनेव नृपनीतिरनेकरूपा।
- iii) विद्या राजसु पूज्यते न हि धनं विद्याविहीनः पशुः।

P.T.O.

B) रिक्तस्थानानि पूरयत। (कान्यपि पञ्च)

[5]

- i) चेत्किमु भूषणैः सुकविता यद्यस्ति राज्येन किम्।
- ii) अभिनवमदलेखाश्यामगण्डस्थलानां भवति न बिसतन्तुर्वारणं
- iii) सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं नास्त्यौषधम्।
- iv) न हि गणयति जन्तुः परिग्रहफल्गुताम्।
- v) विवेकभ्रष्टानां भवति विनिपातः।
- vi) जयन्ति से सुकृतिनो रससिद्धाः।
- vii) स जातो येन जातेन याति समुन्नतिम्।

Q3) A) उचितं युग्मं विचिनुत। (कान्यपि पञ्च)

[5]

i) श्रोत्रं शोभते	a) विगतवारिजं
ii) शल्यं-सरो	b) सुजनता
iii) वाग्भूषणं	c) समयदूषिताः
iv) मनस्विनः वृत्तिः	d) सप्त
v) प्रभवः	e) श्रुतेनैव
vi) शल्यानि	f) द्वयी
vii) ऐश्वर्यस्य विभूषणं	g) भूषणम्

B) Write an essay on 'मानशौर्यपद्धतिः'

[15]

'मानशौर्यपद्धतिः' यावर निबन्ध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on 'अर्थपद्धतिः'

'विद्वत्पद्धतिः' यावर निबन्ध लिहा.

Q4) Write notes. (Any two)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- i) सुजनपद्धतिः
- ii) दैवपद्धतिः
- iii) धैर्यपद्धतिः

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PD1319

[Total No. of Pages : 2

[6451]-907

T.Y.B.A.

ARABIC

**CC-1F : Classical Poetry & Grammar
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36141)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt all questions.***
- 2) Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) Write short notes on any two eminent poets in English/Urdu/Marathi of the following: **[30]**

(1) العتاهية (ابوالعتاهية)

(2) البشار بن برد.

(3) فرزدق

Q2) Translate and Explain following Poem in English/Urdu/Marathi: **[20]**

(1) هذا الذي تعرف البطحاء وطأته والبيت يعرفه والحل الحرم

(2) هذا آبن فاطمة إن كنت جاهلًا بجده أنبياء الله قد ختموا

(3) هذا علي رسول الله والدّه أمست بنور هداه تهتدي الأمم

(4) سهل الخليفة لا تخشى بواده يزينه اثنان: حسن الخلق والكرم

(5) ما قال لا قط إلا في تشهده نولا التشهد كانت لأوه نعم.

(6) عم البرية بالإحسان فانقشعت عنها الغياهب والإملاق والألم

(7) هذا ابن خير عباد الله كلهم هذا التقى النقي الطاهر العلم

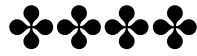
P.T.O.

Q3) Define and illustrate any two of the following grammatical terms. **[20]**

(1) الأعداد

(2) الاقتباس

(3) التشبيه

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1320

[Total No. of Pages : 4

[6451]-908

T.Y. B.A.

ECONOMICS (General Paper - III)

CC - 1F : Indian Economic Development - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever is necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (Any Eight) : [16]

- a) Define economic planning.
- b) When was the government of India announce the national environment policy.
- c) Write the full form of SDG.
- d) What is Global warming?
- e) Write the two objectives of Sustainable Development.
- f) State the any two renewable energy sources.
- g) When did establish the planning commission.
- h) In which summit India accepted the concept of Sustainable Development.
- i) Write two provisions about conservation of environment.
- j) Write the full form of NITI.

Q2) Answer the following questions in 50 words (Any Four) : [16]

- a) State the importance of Sustainable Development.
- b) Explain the objectives of National Environment Policy - 2006.
- c) State the Structure of NITI Aayog.
- d) State the relation between environment and Economic Development.
- e) Explain the difference between planning commission and NITI Aayog.
- f) State the challenges of Sustainable Development.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words (Any Three) : **[18]**

- a) Explain the measures to control Global Warming.
- b) Explain the need of economic planning.
- c) Explain the National Conservation Strategy - 1992.
- d) Explain the Goals of Sustainable Development.

Q4) Answer the following questions in 200 words (Any Two) : **[20]**

- a) Explain the characteristics of economic planning.
- b) Explain the Role of NITI Aayog.
- c) Explain the causes of Global Warming.

Total No. of Questions : 4]

PD-1320

[6451]-908

T.Y. B.A.

ECONOMICS (General Paper - III)

CC - 1F : Indian Economic Development - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) आर्थिक नियोजनची व्याख्या द्या.
 - ब) भारताने शाश्वत विकास संकल्पना केव्हा स्वीकारली.
 - क) SDG चे पूर्ण रूप लिहा.
 - ड) जागतिक तापमान वाढ म्हणजे काय?
 - इ) शाश्वत विकासाची दोन उद्दिष्टे लिहा.
 - फ) कोणतेही दोन अक्षय ऊर्जा स्रोत सांगा.
 - य) नियोजन आयोगाची स्थापना केव्हा झाली?
 - र) भारताने कोठे भरलेल्या परिषदेत शाश्वत विकास संकल्पना स्वीकारली?
 - ल) पर्यावरण संवर्धनाविषयी दोन तरतुदी लिहा.
 - व) NITI चे पूर्ण रूप लिहा.
- प्रश्न 2)** पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) शाश्वत विकासाचे महत्त्व सांगा.
 - ब) राष्ट्रीय पर्यावरण धोरण 2006 ची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - क) नीती आयोगाची रचना सांगा.
 - ड) पर्यावरण व आर्थिक विकास यांच्यातील संबंध सांगा.
 - इ) नियोजन आयोग आणि नीती आयोग यातील फरक स्पष्ट करा.
 - फ) शाश्वत विकासापुढील आव्हाने सांगा.

- प्रश्न 3)** पुढील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) जागतिक तापमानवाढ नियंत्रणासाठी उपाययोजना स्पष्ट करा.
 - ब) आर्थिक नियोजनाची गरज स्पष्ट करा.
 - क) राष्ट्रीय संवर्धन व्यूहचरणा 1992 स्पष्ट करा.
 - ड) शाश्वत विकासाची ध्येये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** पुढील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) आर्थिक नियोजनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - ब) नीती आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - क) जागतिक तापमानवाढीची कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1321

[Total No. of Pages : 4

[6451]-909

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1F : Modern Political Analysis

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36163)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions of the following (in 20 words) : [16]

- a) Mention the factors influencing political/participation.
- b) Give 2 examples of open and secret political participation.
- c) Who is the author of the book 'The Managerial Revolution'?
- d) Who has developed the idea of circulation of elite?
- e) Mention any four types of elite.
- f) Mention important elements of communication.
- g) Who has putforth the theory of political communications?
- h) Mention any two causes of taking political participation.
- i) Mention the two sources of Legitimacy.
- j) Distinguish between power and authority.

Q2) Attempt any four short notes (in 50 words) : [16]

- a) Nature of Legitimacy.
- b) Types of power
- c) Types of Authority as given by Max Weber.
- d) Levels of political participation.
- e) Features of political communications.
- f) Circulation of Elite.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions of the following (in 100 words) : [18]

- a) Mention the Nature and features of elite class.
- b) Discuss the nature functions and importance of political communications.
- c) Explain, sources and features of power.
- d) Define Legitimacy and Discuss its features.

Q4) Write answers in detail (Any two) (in 200 words) : [20]

- a) Define political participation. Discuss its nature and importance.
- b) Discuss various agencies of political communications.
- c) Define the term 'Authority'. Explain the nature, sources and importance of authority.

Total No. of Questions : 4]

PD-1321

[6451]-909

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1F : Modern Political Analysis

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36163)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) : [16]
- अ) राजकीय सहभागावर परीणाम करणारे घटक लिहा.
 - ब) खुल्या आणि गुप्त राजकीय सहभागाची प्रत्येकी दोन उदाहरणे द्या.
 - क) 'दि मॅनॅजेरियल रेव्हॉल्युशन' या पुस्तकाचा लेखक कोण?
 - ड) 'अभिजनांचे अभिसरव' ह्या संकल्पनेचा विकास कोणी केला?
 - इ) अभिजनांचे कोणतेही चार प्रकार लिहा.
 - फ) संसूचनाचे महत्वाचे घटक लिहा.
 - य) राजकीय संसूचनाचा सिद्धांत कोणी मांडला?
 - र) राजकीय सहभाग घेण्याची कोणतीही दोन कारणे लिहा.
 - ल) अधिमान्यतेचे कोणतेही दोन स्रोत लिहा.
 - व) सत्ता आणि अधिसत्ता यातील फरक लिहा.

- प्रश्न 2)** टीपा लिहा (कोणत्याही चार) (50 शब्दांत) : [16]
- अ) अधिमान्यतेचे महत्व
 - ब) सत्तेचे प्रकार
 - क) मॅक्स वेबर प्रणित अधिसत्तेचे प्रकार
 - ड) राजकीय सहभागाच्या पातळ्या
 - इ) राजकीय संसूचनाची वैशिष्ट्ये
 - फ) अभिजनांचे अभिसरण

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) (100 शब्दांत) : [18]

- अ) अभिजन वर्गाचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) राजकीय संसूचनाचे स्वरूप कार्ये आणि महत्व लिहा.
- क) सत्तेचे स्रोत आणि वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) अधिमान्यतेची व्याख्या लिहा. अधिमान्यतेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) (200 शब्दांत) : [20]

- अ) राजकीय सहभागाची व्याख्या लिहून त्याचे स्वरूप व महत्व यावर चर्चा करा.
- ब) राजकीय संसूचनाच्या विविध माध्यमांची चर्चा करा.
- क) 'अधिसत्ता' या संकल्पनेची व्याख्या लिहा. अधिसत्तेचे स्वरूप स्रोत आणि महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1322

[Total No. of Pages : 4

[6451]-910

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC-1F : Local Self Government in Maharashtra
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36164)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any 8 of the following (20 words each) :

[16]

- a) When was state Election commission established?
- b) How many municipal corporations are there in Maharashtra?
- c) Mention the Period of Municipal Council.
- d) What is the tenure of Mayor?
- e) Mention the number of members in the Municipal council.
- f) Mention any two challenges before the Local Self Government.
- g) Who appoints the chairman of state finance commission?
- h) What are the sources Income of Municipal Council?
- i) Any two conditions for establishing Municipal Council?
- j) Explain two functions of Divisional Commissioner.

Q2) Write any 4 short notes (50 words each) :

[16]

- a) State finance commission.
- b) Standing committee.
- c) Article - 243.
- d) XIIth schedule
- e) 74th constitutional amendment.
- f) Ward committee.

P.T.O.

Q3) Answer any 3 of the following (100 words each) : [18]

- a) Explain the challenges before local self Government write.
- b) Explain the functions of chairman of Nagar Panchayat.
- c) Explain the Power, Functions and Structure of Nagar Parishad.
- d) Discuss the decisions taken by state Election Commission in Maharashtra.

Q4) Answers any 2 of the following (200 words each) : [20]

- a) Explain the Limitations of Local Self Institutions.
- b) Explain the structure. Power and functions of Municipal Corporation.
- c) Explain the structure. Power and Functions of State finance commission.

Total No. of Questions : 4]

PD-1321

[6451]-910

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1F : Local Self Government in Maharashtra

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) [16]
- अ) राज्य निवडणुक आयोगाची स्थापना कधी झाली ?
ब) महाराष्ट्रात किती महानगरपालिका आहेत ?
क) नगरपरिषदेचा कार्यकाल किती वर्षांचा असतो ?
ड) महापौर पदाचा कार्यकाल किती वर्षांचा असतो ?
इ) नगरपरिषदेची सदस्य संख्या किती असते ?
फ) स्थानिक स्वराज्य संस्थेपुढील दोन आव्हाने सांगा.
य) राज्य वित्त आयोगाच्या अध्यक्षी नेमणूक कोणाकडून केली जाते ?
र) नगर परिषदेच्या उत्पन्नाची साधने कोणती आहेत ?
ल) नगर परिषद स्थापनेच्या दोन अटी लिहा.
व) विभागीय आयुक्तांची दोन कार्ये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत) [16]
- अ) राज्य वित्त आयोग
ब) स्थायी समिती
क) कलम 243
ड) अनुसूची 12
इ) 74 वी घटना दुरुस्ती
फ) प्रभाग समित्या

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत) [18]

- अ) स्थानिक स्वराज्य संस्थेपूढील आव्हाने स्पष्ट करा.
- ब) नगर पंचायतीच्या अध्यक्षांची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) नगर परिषदेची रचना व कार्ये विषद करा.
- ड) महाराष्ट्र राज्य निवडणुक आयोगाने घेतलेल्या निर्णयांची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (200 शब्दांत) [20]

- अ) स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- ब) महानगर पालिकेची रचना, कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा.
- क) राज्य वित्त आयोगाची रचना, कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1323

[Total No. of Pages : 2

[6451]-911

T.Y.B.A.

HISTORY

**CC-1F : India After Independence (1947-1991)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36174)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (Any 1) : **[15]**

- a) What were the consequences of the partition. State its impact on post-independence India.

OR

- b) Elucidate upon the Indo-Sino relations and explain the border security issues that emerged between the two nations.

Q2) Answer the following question in 300 words (Any 1) : **[15]**

- a) Describe the work done in Indian space research till 1992.

OR

- b) State the impact of Liberalization and Globalization and Privatization in India.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any 2) : **[20]**

- a) Write a note on the Birth of Bangladesh.
- b) What were the main principles of Panchsheel.
- c) Write a note on Dr. Ambedkar's views on women's rights.
- d) State the salient features of the Indian constitution.

Q4) Short Notes (Any 4) : **[20]**

- a) Linguistic reorganization of states.
- b) Nature of India's economy after independence.
- c) Liberation of French colonies.
- d) Integration of Junagadh.
- e) First Demonitization of India.
- f) Indo-Sri Lanka relations.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1323

[6451]-911

T.Y.B.A.

HISTORY

CC-1F : India After Independence (1947-1991)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) फाळणीचे काय परिणाम झाले त्याचा स्वातंत्र्योत्तर भारतावर झालेला परिणाम सांगा.
किंवा
ब) भारत चीन संबंधावर स्पष्टीकरण द्या आणि दोन्ही राष्ट्रांमध्ये उदभवलेल्या सीमा सुरक्षा समस्यांचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) 1992 पर्यंत भारतीय अंतराळ संशोधनात केलेल्या कार्याचे वर्णन करा.
किंवा
ब) भारतातील उदारीकरण, जागतिकीकरण आणि खाजगीकरणाचा प्रभाव सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) बांगलादेशच्या जन्मावर एक टिप लिहा.
ब) पंचशीलची मुख्य तत्वे कोणती होती?
क) डॉ. आंबेडकरांच्या स्त्रियांच्या हक्काबद्दलच्या मतांवर टिप लिहा.
ड) भारतीय संविधानांची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) राज्यांची भाषिक पुनर्रचना
ब) स्वातंत्र्यानंतर भारतीय अर्थव्यवस्थेचे स्वरूप
क) फ्रेंच वसाहती मुक्ती
ड) जुनागढचे एकत्रीकरण
इ) भारताचे पहिले नोट बंदी
फ) भारत श्रीलंका संबंध

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1324

[Total No. of Pages : 4

[6451]-912

T.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

**CC - 1F : Movements and Social Reforms in Maharashtra
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36193)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following :

[15]

- a) Social Reforms Movement.
- b) Contribution of Tribals in Political Movement.
- c) Maharshi Karve - Educational Reforms.
- d) Protest movement.
- e) Krantijyoti Savitribai Phule - Educational Contribution.

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) Explain in brief history of social reforms movement in Maharashtra.
- b) Explain the contribution of Lokmanya Tilak in Political Movement.
- c) Elaborate the role of social reformist in Educational reforms.
- d) Describe the EK Gaon - Ek Panawtha movement.
- e) Explain the racial movement in Maharashtra.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain the importance of V.D. Savarkar Revolutionary movement.
- b) Explain the contribution of Rajarshi Shahu Maharaj in social reforms movement.
- c) Write about Karmaveer Bhaurao Patil's work in Educational movement.
- d) Elaborate the function of Shetkari Sanghatana as a protest movement in Maharashtra.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words. [20]

- a) Describe the social work of Mahatma Phule and Dr. Babasaheb Ambedkar.
- b) Explain the Quantitative and Qualitative Research method in details.

Total No. of Questions : 4]

PD-1324

[6451]-912

T.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC - 1F : Movements and Social Reforms in Maharashtra
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36193)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) सामाजिक सुधारणा चळवळ.
ब) राजकीय चळवळीतील आदिवासींचे योगदान.
क) महर्षी कर्वे - शैक्षणिक सुधारणा.
ड) प्रतिकार चळवळ.
इ) क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले - शैक्षणिक योगदान.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) महाराष्ट्रातील सामाजिक सुधारणा चळवळींचा इतिहास थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) राजकीय चळवळीतील लोकमान्य टिळक यांचे योगदान स्पष्ट करा.
क) सामाजिक सुधारकांची शैक्षणिक सुधारणा चळवळीतील भूमिका विशद करा.
ड) एकगाव एक पाणवठा चळवळीचे वर्णन करा.
इ) महाराष्ट्रातील वांशिक चळवळ स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) वि.दा.सावरकर यांच्या क्रांतीकारी चळवळीचे महत्व स्पष्ट करा.
ब) राजर्षी शाहु महाराज यांचे सामाजिक सुधारणा चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा.
क) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या शैक्षणिक चळवळीतील कार्याची माहिती लिहा.
ड) महाराष्ट्रातील शेतकरी संघटनेचे कार्य म्हणून प्रतिकार चळवळ विशद करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) महात्मा फुले व डॉ. बाबसाहेब आंबेडकर यांच्या सामाजिक कार्याची सविस्तर वर्णन करा.
- ब) संस्थात्मक व गुणात्मक संशोधन पद्धत सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1325

[6451]-913

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC-1F GG-310 (B) : Geography of Disaster Management-II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write answers the following questions in about 20 words (any eight). **[16]**

- a) Write the definition of earthquake.
- b) Write the definition of tsunami.
- c) Write the definition of desertification.
- d) In which type of climates do forest fires occur naturally?
- e) Write any two causes of soil degradation.
- f) Write any two properties of Ozone gas.
- g) Write any two causes of acid rain.
- h) State the any two names of countries that threatened by the tsunami of 2004.
- i) Kedarnath located in which state of India.
- j) Fukushima nuclear disaster happened in which country.

Q2) Write short notes in about 50 words each (any three).

[18]

- a) Formation of Tsunami.
- b) Causes of forest fires.
- c) Acid rain and pollution.
- d) Fukushima nuclear disaster.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words (any two).

[16]

- a) Explain the causes and effects of landslide.
- b) Write a detail account of Kedarnath cloudburst.
- c) Write the causes and effects of Tsunami.

Q4) Write the answer of question in 300 words (any one).

[20]

- a) Write the causes and effects of desertification.
- b) Explain the causes and effects of global warming.

Total No. of Questions : 4]

PD1325

[6451]-913

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC-1F GG-310 (B) : Geography of Disaster Management-II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) भूकंपाची व्याख्या लिहा.
- ब) त्सुनामीची व्याख्या लिहा.
- क) वाळवंटीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ड) कोणत्या प्रकारच्या हवामानात नैसर्गिकरित्या वन आगी लागण्याची शक्यता असते?
- इ) मृदाधूपेची कोणतीही दोन कारणे लिहा?
- फ) ओझोन वायुची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा?
- य) आम्ल पर्जन्याची कोणतीही दोन कारणे लिहा?
- र) 2004 च्या त्सुनामीचा धोका पोहचलेल्या कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा?
- ल) केदारनाथ हे ठिकाण भारतातील कोणत्या राज्यात आहे
- व) फुकूशिमा आण्विक आपत्ती कोणत्या देशात घडली?

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) त्सुनामीची निर्मिती
- ब) वन आगीची कारणे
- क) आम्ल पर्जन्य आणि प्रदूषण
- ड) फुकूशिमा आण्विक आपत्ती

प्र.3) प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) भूमिपाताची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) केदारनाथ ढगफुटीची सविस्तर माहिती लिहा.
- क) त्सुनामीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) वाळवंटीकरणाची कारणे आणि परिणाम लिहा.
- ब) जागतीक तापमान वाढीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1326

[6451]-914

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC-1F-GG 310 (B) : Geography of Tourism-II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write the answers of the questions about 20 words each (any eight). **[16]**

- a) What is Motels?
- b) What is I_{nn}?
- c) What is floating Hotels?
- d) Write any two traditional arts of Maharashtra.
- e) Write any two economic impact of tourism.
- f) Where is the world tourism organisation headquarter located?
- g) Name two tourist places where MTDC Hotels are available?
- h) Write any two attractions of Manali tourist center.
- i) Write any two attractions of Taj Mahal.
- j) In which state Melghat tourist place is located?

Q2) Write the answers of the questions about 50 words each (any three). **[18]**

- a) Rail Yatri Bhavan.
- b) Tourism and water pollution.
- c) Functions of World Tourism Organisation.
- d) Mahabaleshwar.

P.T.O.

Q3) Write the answers of the questions about 100 words each (any two). [16]

- a) Describe the role of accommodation in tourism development.
- b) Explain social problems of tourism.
- c) Describe the role of Maharashtra Tourism Development Corporation in tourism development.

Q4) Write the answers of the questions about 300 words each (any one). [20]

- a) Write detail information about India Tourism Development Corporation.
- b) Give detail accounts of Kaziranga National Park.

Total No. of Questions : 4]

PD1326

[6451]-914

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC-1F-GG 310 (B) : Geography of Tourism-II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36205)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) मोटेल्स म्हणजे काय?
- ब) पथिकाश्रम म्हणजे काय?
- क) तरंगते हॉटेल्स म्हणजे काय?
- ड) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन पारंपारीक कलांची नावे लिहा?
- इ) पर्यटनाचे कोणतेही दोन आर्थिक परिणाम लिहा?
- फ) जागतिक पर्यटन संघटनेचे मुख्यालय कोठे आहे?
- य) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाची हॉटेल्स असणाऱ्या दोन पर्यटन स्थळांची नावे लिहा.
- र) मनाली पर्यटन स्थळाची दोन आकर्षणे सांगा.
- ल) ताजमहालाची दोन आकर्षणे लिहा.
- व) मेळघाट पर्यटन स्थळ कोणत्या राज्यात आहे?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) रेल्वे यात्रीभवन
- ब) पर्यटन व जल प्रदूषण
- क) जागतिक पर्यटन संघटनेची कार्ये
- ड) महाबळेश्वर

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पर्यटन विकासात निवासस्थानांची भूमिका विशद करा.
- ब) पर्यटनाचे सामाजिक परिणाम स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाचे पर्यटन विकासातील योगदानाचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भारत पर्यटन विकास महामंडळाची सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) काझीरंगा राष्ट्रीय उद्यानाचा सविस्तर वृत्तांत लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1327

[6451]-915

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

CC-1F : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36445)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words (any eight). **[16]**

- a) Write the definitions of bureaucracy.
- b) What is personnel administration.
- c) State two principles of promotion.
- d) Write two objectives of training.
- e) What is Budget?
- f) What is Administrative Accountability?
- g) What is spoil system?
- h) What is a Administrative Reforms?
- i) What is Promotion?
- j) In which House of Parliament in India is the Budget first introduced?

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words (any four). **[16]**

- a) State the meaning of Personnel Administration.
- b) Training methods.
- c) Write the importance of promotion.
- d) State the feature of bureaucracy.
- e) Write the objective of training.
- f) Gender Budget.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (any three). [18]

- a) Explain the principles of promotion.
- b) State the principle of budget.
- c) Explain the control of legislature over administration.
- d) Discuss on Administrative Reforms.

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words (any two). [20]

- a) Explain the methods of recruitment.
- b) Explain the budgetary process in India.
- c) Discuss on Judicial control.

Total No. of Questions : 4]

PD1327

[6451]-915

T.Y.B.A.

CC-1F : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36445)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) नोकरशाहीची व्याख्या लिहा.
- ब) सेवक प्रशासन म्हणजे काय?
- क) बढतीचे दोन तत्वे सांगा.
- ड) प्रशिक्षणाची दोन उद्दिष्टे लिहा.
- इ) आंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- फ) प्रशासकीय उत्तरदायित्व म्हणजे काय?
- य) लूट पद्धती म्हणजे काय?
- र) प्रशासकीय सुधारणा म्हणजे काय?
- ल) बढती म्हणजे काय?
- व) भारतीय संसदेच्या कोणत्या सभागृहात प्रथम आंदाजपत्रक सादर केला जातो?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सेवक प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ब) प्रशिक्षणाच्या पद्धती.
- क) बढतीचे महत्त्व लिहा.
- ड) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) प्रशिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- फ) लिंग आधारित अर्थसंकल्प.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) बढतीची तत्वे स्पष्ट करा.
- ब) अंदाजपत्रकाची तत्वे सांगा.
- क) प्रशासनावरील कायदेमंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.
- ड) प्रशासकीय सुधारणावर चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भरतीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील अर्थसंकल्पीय प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- क) न्यायालयीन नियंत्रणावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1328

[6451]-916

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1F : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36446)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight of the following (20 words).

[16]

- a) Who is the president of Nagar Panchayat?
- b) What is Democratic decentralization?
- c) How many years is the tenure of Sarpanch?
- d) Who acts as a link between Zilla parishad and Gram Panchayat?
- e) State the two function of Gram Sevak.
- f) Explain the two function of Block Development Officer.
- g) Which are the Income sources of Zilla parishad.
- h) Explain the two recommendation of Vasantrya Naik Committee.
- i) Explain the two function of speaker of Panchayat Sammittee.
- j) Explain the main fuction of District Collector.

Q2) Attempt any four short notes (50 words)

[16]

- a) State Election Commission
- b) Income sources of Municipal Council
- c) Block Development Officer (BDO)
- d) 11th shedule
- e) State Finance Commission
- f) President of Zilla Parishad

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following (100 words)

[18]

- a) Explain the democratization process of Panchayat raj.
- b) Explain the power and function of state election commission.
- c) Explain the features of 73rd Constitutional Amendment.
- d) Explain the composition of Gram Panchayat.

Q4) Attempt any two of the following (200 words).

[20]

- a) Explain the control of state Government over Panchayat Raj.
- b) Explain the contribution of Panchayat Raj in Rural Development.
- c) Explain the provisions of 74th Constitutional Amendment.

Total No. of Questions : 4]

PD1328

[6451]-916

T.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1F : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36446)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) नगर पंचायतीचे अध्यक्ष कोण असतात?
- ब) लोकशाही विकेंद्रीकरण म्हणजे काय?
- क) सरपंचाचा कार्यकाळ किती वर्षांचा असतो?
- ड) जिल्हा परिषद व ग्रामपंचायत यांना जोडणारा दुवा म्हणुन कोण काम करते?
- इ) ग्रामसेवकांची दोन कामे सांगा.
- फ) गटविकाम अधिकाऱ्याची दोन कामे स्पष्ट करा.
- य) जिल्हा परिषदेच्या उत्पन्नांची साधने कोणती आहेत?
- र) वसंतराव नाईक समितीच्या दोन शिफारशी स्पष्ट करा.
- ल) पंचायत समिती सभापतीचे दोन कार्ये स्पष्ट करा.
- व) जिल्हाधिकाऱ्याचे दोन मुख्य कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) राज्य निवडणुक आयोग
- ब) नगर परिषदेच्या उत्पन्नांची साधने
- क) गटविकास अधिकारी
- ड) 11 वी अनुसूची
- इ) राज्य वित्त आयोग
- फ) जिल्हा परिषद अध्यक्ष

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दांत).

[18]

- अ) पंचायतराजमधील लोकशाहीकरणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) राज्यनिर्वाचन आयोगाचे अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- क) 73 व्या घटना दुरुस्तीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) ग्रामपंचायतीची रचना स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत).

[20]

- अ) पंचायत राज्यावरील राज्यशासनाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामीण विकासात पंचायतराज संस्थेचे योगदान स्पष्ट करा.
- क) 74 व्या घटना दुरुस्तीतील तरतुदी स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1329

[6451]-917

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1D: Applied Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any Four). **[20]**

- a) Explain the Rational Emotive Behaviour Therapy (REBT)?
- b) Explain the ICD-10.
- c) Explain Intellectual disabilities?
- d) What is love?
- e) Describe the psychology of corruption.
- f) Explain the correctional psychology.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any Two). **[20]**

- a) What is Applied Psychology? Explain the scope of Applied Psychology.
- b) Describe the problems in Higher Education and discuss its solutions.
- c) What is Developmental psychology? Explain the nature of Developmental Psychology.
- d) What is criminal Psychology? Describe the contribution of psychology to Law.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (Any One). **[20]**

- a) Define Marriage. Explain the marital problems and its solutions.
- b) What is Educational Psychology. Describe the Effective teaching learning methods.

Q4) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) MRI technique.
- b) Psychology of Terror.
- c) Investigative procedure.
- d) Health Psychology.

Total No. of Questions : 4]

PD1329

[6451]-917

T.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1D: Applied Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांमध्ये द्या. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) तर्कसंगत भावनिक वर्तनोपचार पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) आय सी डी - 10 स्पष्ट करा.
- क) बौद्धिक अक्षमता स्पष्ट करा.
- ड) प्रेम म्हणजे काय?
- इ) भ्रष्टाचाराचे मानसशास्त्र विशद करा.
- फ) सुधारणात्मक मानसशास्त्र स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात द्या. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) उपयोजित मानसशास्त्र म्हणजे काय? उपयोजित मानसशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) उच्च शिक्षणातील समस्यांचे वर्णन करून त्यांच्या उपायांची चर्चा करा.
- क) वैकासिक मानसशास्त्र म्हणजे काय? वैकासिक मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) गुन्हेगारीचे मानसशास्त्र म्हणजे काय? कायदे क्षेत्रातील मानसशास्त्राच्या योगदानाचे वर्णन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाचे प्रत्येकी 400 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक)

[20]

- अ) विवाहाची व्याख्या द्या. वैवाहिक समस्या स्पष्ट करून त्यांचे उपाय विशद करा.
- ब) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय? परिणामकारक अध्यापन-अध्ययन पद्धतीचे वर्णन करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

- अ) एम.आर.आय. तंत्र
- ब) दहशतवादाचे मानसशास्त्र
- क) अन्वेषणात्मक प्रक्रिया
- ड) आरोग्य मानसशास्त्र

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1330

[Total No. of Pages : 4

[6451]-918

T.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHTS (Gen - III)

**CC-1F : Impact of Gandhism on Further Movements and
Modern Philosophers**

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - VI) (36233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words each. [15]

- i) Briefly explain Barling's role about logic.
- ii) Briefly explain the background of the Narmada Bachao Movement.
- iii) Briefly explain the strengths of Gandhian movement.
- iv) Briefly explain the role of Sundarlal Bahuguna in the Chipko movement.
- v) Briefly explain Martin Luther King's stance on Imperialism.

Q2) Answer any Two of the following questions in 200 words each. [20]

- i) Elaborate the contribution of Pushpa Bhave in women empowerment movement.
- ii) Explain the contribution of Baba Adhav in labour movement.
- iii) Elaborate the contribution of Sharad Joshi in the peasant movement.
- iv) Explain K J Shaha's view on religion.

P.T.O.

Q3) Write short notes in 100 words each (any three) :

[15]

- i) Gandhi's model of development
- ii) Anti-Racist Movement-Nelson Mandela
- iii) Ganga Rescue Movement
- iv) Nagorao Kumbhar's analysis on Gandhi's Ekadasavrata
- v) Principle of Non-violence - Mahatma Gandhi

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words :

[20]

- i) Explain in detail the nature of Right to Information Act 2005.
- ii) Explain in detail the influence of Gandhian thought on Barling's philosophy.

Total No. of Questions : 4]

PD-1330

[6451]-918

T.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHTS (Gen - III)

CC-1F : Impact of Gandhism on Further Movements and
Modern Philosophers

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - VI) (36233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- बारलिंगे यांची तर्कशास्त्र विषयक भूमिका थोडक्यात विशद करा.
- नर्मदा बचाव आंदोलनाची पार्श्वभूमी थोडक्यात विशद करा.
- गांधी चळवळीची बलस्थाने थोडक्यात विशद करा.
- चिपको आंदोलनातील सुंदरलाल बहुगुणा यांची भूमिका थोडक्यात विशद करा.
- साम्राज्यवाद विषयक मार्टिन ल्युथर किंग याची भूमिका थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- महिला सबलीकरण चळवळीतील पुष्पा भावे यांचे योगदान विशद करा.
- कामगार चळवळीतील बाबा आढाव यांचे योगदान स्पष्ट करा.
- शेतकरी चळवळीतील शरद जोशी यांचे योगदान विशद करा.
- के जे शहा यांचे धर्म विषयक विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) 100 शब्दात टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- i) गांधीजींचे विकासाचे प्रारूप
- ii) वर्णद्वेषविरोधी चळवळ – नेल्सन मंडेला
- iii) गंगा बचाव आंदोलन
- iv) नागोराव कुंभाराचे गांधीजींच्या एकादश व्रतावरील भाष्य
- v) अहिंसा तत्त्व – महात्मा गांधी

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- i) माहितीचा अधिकार अधिनियम 2005 कायद्याचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.
- ii) बारलिंगे यांच्या तत्त्वज्ञानावरील गांधी विचारांचा प्रभाव सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1331

[Total No. of Pages : 4

[6451]-919

T.Y. B.A.

YOGA

CC-1F : Yogvidya

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. [5]

- a) Name of the asanas performed on the basis of two hands.
- b) What is the bandha applied to the mouth?
- c) In which pranayama does the sound of the throat?
- d) What is the shuddhikriya of putting a rubber catheter in the nose?
- e) Which asana looks like gomukh?
- f) Which asana looks like a water boat?
- g) Which Mudra shows the correlation between Ashva and Mudra?

Q2) Write the short note (Any two) [10]

- a) Pranayama
- b) Bandha
- c) Vritti

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words.

[20]

- a) Explain the benefits of different types of asanas.
- b) State the types and benefits of Shudhikriya.
- c) Write the details of Shirsasana.

Q4) Answer any one of the following questions in detail.

[15]

- a) Explain the correlation between physical health promotion and yoga.
- b) Explain social health promotion and yoga.

Total No. of Questions : 4]

PD-1331

[6451]-919

T.Y. B.A.

YOGA

CC-1F : Yogvidya

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) दोन हाताच्या आधारावर केली जाणारी आसनांची नावे सांगा.
- ब) तोंडाच्या ठिकाणी लावला जाणारा बंध कोणता?
- क) घशाचा आवाज कोणत्या प्राणायामात येतो.
- ड) नाकात रबरी नळी घालणे ही शुद्धीक्रिया कोणती?
- इ) गोमुखासारखे दिसणारे आसन कोणते?
- फ) नावेसारखा आकार कोणत्या आसनात होतो?
- य) अश्व आणि मुद्रा यांचा सहसंबंध दाखविणारी मुद्रा कोणती?

प्रश्न 2) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) प्राणायाम
- ब) बंध
- क) क्लेश

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या.

[20]

- अ) आसनांचे विविध प्रकार सांगून फायदे विषद करा.
- ब) शुद्धीक्रीयांचे प्रकार व फायदे सांगा.
- क) शिर्षासनाची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या.

[15]

- अ) शारीरिक आरोग्य संवर्धन व योगशास्त्र यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक आरोग्य संवर्धन व योग स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1332

[Total No. of Pages : 4

[6451]-920

T.Y. B.A.

HISTORY

HISTORY OF CIVILIZATION

CC - 2E : World Civilization and Heritage Part - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36175)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Write about social and Religious Life in Greek Civilization.

OR

- b) State the Religious Life in Arab Civilization.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Discuss the philosophy of Roman Civilization.

OR

- b) Write the Importance of World Heritage Site.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Write the contribution of Arabs in Historiography.
- b) Examine the Art & Architecture of the Roman Period.
- c) State the importance of church in ancient world civilization.
- d) Describe the History of world Heritage Site Great wall of China and Taj Mahal.

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four) :

[20]

- a) Athens
- b) Calipha
- c) Petra - Jordan
- d) Pyramids
- e) Catholic
- f) Itza : Mexico

Total No. of Questions : 4]

PD-1332

[6451]-920

T.Y. B.A.

HISTORY

HISTORY OF CIVILIZATION

CC - 2E : World Civilization and Heritage Part - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) ग्रीक संस्कृतीतील सामाजिक व धार्मिक जीवन लिहा.

किंवा

ब) अरब संस्कृतीतील धार्मिक जीवन सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) रोमन सभ्यतेच्या तत्वज्ञानाची चर्चा करा.

किंवा

ब) जागतीक वारसा स्थळांचे महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]

अ) अरबांचे जागतिक इतिहासाच्या लिखाणातील योगदान लिहा.

ब) रोमन संस्कृतीतील कला व स्थापत्याचे परिक्षण करा.

क) जागतीक प्राचीन सभ्यतेत चर्चचे महत्त्व सांगा.

ड) चीनची भीत आणि ताजमहाल या जागतीक वारसा स्थळांचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) एथेंस
- ब) खलिफा
- क) पेट्रा – जॉर्डन
- ड) पिरॅमीड
- इ) कॅथॉलिक
- फ) इट्झा – मेक्सीको

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1333

[Total No. of Pages : 4

[6451]-921

T.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1F : G - 3 - Social Changes in Sociology - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each (Any Eight) : [16]

- a) What is Conformity?
- b) What is deviation?
- c) What is the change in society due to social stagnation?
- d) State two basic principles of family.
- e) Which are the stages of transformation in family organization?
- f) State the two financial reasons for family transformation.
- g) What is intermarriage?
- h) What is Clan intermarriage?
- i) What is conflict?
- j) State the two characteristics of conflict.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each (Any four):[16]

- a) Explain the nature of social deviation?
- b) Explain the types of intermarriage?
- c) Explain the meaning and concept of family?
- d) Explain the concept of transformation of family organization?
- e) Explain the concept of 'dowry method'.
- f) Explain the types of socially acceptable marriages?

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (Any Three) :
[18]

- a) Explain the nature of social conformity.
- b) Explain the values of Indian family.
- c) Explain the basic principles of family.
- d) Explain the requirements of adoption law according to Indian law.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each (Any Two) :
[20]

- a) Explain the characteristics of family.
- b) Explain the causes and consequences of divorce.
- c) Explain the various characteristics of conflict.

Total No. of Questions : 4]

PD-1333

[6451]-921

T.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1F : G - 3 - Social Changes in Sociology - II

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) अनुचलन म्हणजे काय?
- ब) विचलन म्हणजे काय?
- क) सामाजिक अनुचलनामुळे समाजात कोणता बदल घडून येतो?
- ड) कुटूंबाची दोन मुलभूत तत्त्वे सांगा.
- इ) कुटूंबसंस्थेतील परीवर्तनाच्या अवस्था कोणत्या आहेत?
- फ) कौटूंबिक परीवर्तनाची दोन आर्थिक कारणे सांगा.
- य) आंतर विवाह म्हणजे काय?
- र) वंश आंतर विवाह म्हणजे काय?
- ल) संघर्ष म्हणजे काय?
- व) संघर्षाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) सामाजिक विचलनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) आंतर विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) कुटूंबाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) 'कुटूंब संस्थेचे परीवर्तन' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'हुंडा पद्धती' संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) समाजमान्य विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) सामाजिक अनुचलनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - ब) भारतीय कुटूंबातील मूल्ये स्पष्ट करा.
 - क) कुटूंबाची मुलभूत तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - ड) भारतीय कायदानुसार दत्तकविधी बाबत आवश्यक असणाऱ्या बाबी स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) कुटूंबाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - ब) घटस्फोटाची कारणे व परीणाम स्पष्ट करा.
 - क) संघर्षाची विविध वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1334

[Total No. of Pages : 2

[6451]-922

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

**CC-1F Gen-3 : India's National Security Policy & Strategy - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36273)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All Questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each.(Any Three) **[15]**

- a) Explain the India's role in the Non-Aligned Movement.
- b) State the meaning of Non-Alignment.
- c) Explain the Russia's role in South Asia.
- d) State the relation India and Nepal.
- e) What is the aims of India's East Look policy?

Q2) Answer the following questions in 300 words each.(Any One) **[15]**

- a) Explain the historical background of India's policy in South Asia.
- b) Explain the India and Bangladesh relation.

Q3) Answer the following questions in 200 words each.(Any Two) **[20]**

- a) What are the objective of the Non-Aligned Movement?
- b) State the India's Naval Strategy.
- c) Explain the strategic importance of the Indian Ocean.
- d) What is the objective of India's East Look policy?

Q4) Write short notes. (Any Four) **[20]**

- a) Aims of Non-alignment movement.
- b) India's look east.
- c) India and Bhutan.
- d) Defence agreement between India and Russia.
- e) Act East policy.
- f) India's maritime policy.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1334

[6451]-922

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1F Gen-3 : India's National Security Policy & Strategy - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) अलिप्तता चळवळीत भारताची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ब) अलिप्ततेचा अर्थ सांगा.
 - क) दक्षिण आशियात रशियाची भूमिका सांगा.
 - ड) भारत व नेपाळ संबंध सांगा.
 - इ) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरणाचे हेतू कोणते?
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) भारताच्या दक्षिण आशियातील धोरणाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी विशद करा.
 - ब) भारत व बांग्लादेश संबंध स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) अलिप्तता चळवळीचे उद्दिष्टे कोणती?
 - ब) भारताचे नाविक डावपेच सांगा.
 - क) हिंदी महासागराचे सामरिक महत्व स्पष्ट करा.
 - ड) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरणाचे उद्देश कोणते?
- प्र.4)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) अलिप्तता चळवळीचे हेतू
 - ब) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरण
 - क) भारत व भूतान
 - ड) भारत व रशिया संरक्षण करार
 - इ) कायदा पूर्व धोरण
 - फ) भारताचे सागरी धोरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PD1335

[6451]-923

T.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC-1F : Public Policy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following in 500 words. **[14]**

- a) Write an essay on 'Youth policy and development of youth'.
- b) Explain the implementation process of public policies.

Q2) Answer any one of the following in 500 words. **[14]**

- a) Public policies lead to development of society-Discuss.
- b) Explain the role of bureaucracy in implementation of public policy.

Q3) Answer any one of the following in 500 words. **[14]**

- a) Explain the nature of public policy.
- b) 'Women centered policies have led to better status of women' critically examine.

Q4) Answer any one of the following in 500 words. **[14]**

- a) Explain the significance of public policies for the social mobility of SC,ST and OBCs.
- b) Discuss the evolution of public policies.

Q5) Write short notes on any two of the following. **[14]**

- a) Governance in Public Policy.
- b) Welfare Policy.
- c) Public Health Policy.
- d) Youth Welfare.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1335

[6451]-923

T.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC-1F : Public Policy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांमध्ये लिहा. [14]
अ) 'युवा धोरण आणि तरूणांचा विकास' या विषयावर निबंध लिहा.
ब) सार्वजनिक धोरणांच्या अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांमध्ये लिहा. [14]
अ) 'सार्वजनिक धोरणांमुळे समाजाचा विकास' चर्चा करा.
ब) सार्वजनिक धोरणांच्या अंमलबजावणीमध्ये नोकरशाहीची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांमध्ये लिहा. [14]
अ) सार्वजनिक धोरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) 'महिला केंद्रित धोरणांमुळे महिलांची स्थिती चांगली झाली आहे' चिकीत्सक विवेचन करा.
- प्र.4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांमध्ये लिहा. [14]
अ) एस सी, एस टी आणि ओबीसीच्या सामाजिक गतिशीलतेसाठी सार्वजनिक धोरणांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) सार्वजनिक धोरणांच्या उत्क्रांतीची चर्चा करा.
- प्र.5)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. [14]
अ) सार्वजनिक धोरणातील शासनाची भूमिका
ब) कल्याणकारी धोरण
क) सार्वजनिक आरोग्य धोरण
ड) युवक कल्याण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1336

[Total No. of Pages : 4

[6451]-924
T.Y.B.A.
COMMERCE (G-III)
CC-1F : Business Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36293)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks. [7]

- i) Planning is nothing but forecasting the _____.
a) Present b) Past c) Future
- ii) _____ is the process of developing an orderly arrangement of tasks, roles, and responsibilities to ensure the accomplishment of organizational objectives.
a) Planning b) Leading c) Organising
- iii) _____ is not a benefit of effective coordination in management.
a) Decreased employee morale
b) Improved decision making
c) Enhanced organizational performance
- iv) Management is defined as _____.
a) Controlling resources
b) Getting things done through others
c) Making decisions
- v) The _____ function of management involves setting goals and deciding on sequences of action.
a) planning b) organizing c) leading
- vi) _____ is the process of identifying and selecting appropriate candidates for a job.
a) Staffing b) Controlling c) Directing
- vii) Providing guidance and instructions to employees is part of the _____ function.
a) Planning b) Organizing c) Directing

P.T.O.

- B) State the following statements are true or false. [7]
- i) Management is an art.
 - ii) Decision-making is an exclusive function of top-level management and does not involve lower level employee.
 - iii) Control function helps to achieve organizational objectives effectively and efficiently.
 - iv) Directing is not a function of management.
 - v) Planning is the first function of management.
 - vi) The directing function of management involves issuing instructions and guiding employees to achieve organizational goals.
 - vii) Staffing decisions do not have a significant impact on an organization's performance and outcomes.

Q2) Answer the following questions one or two sentences. [14]

- a) What is directing?
- b) What is mean by controlling?
- c) Define the term staffing.
- d) Define the term 'Planning'.
- e) State any two advantages of Directing.
- f) State any two functions of management.
- g) What is mean by 'staffing'?

Q3) a) What does management mean? State its features. [14]

OR

- b) What is mean by planning? Explain the process of planning.

Q4) a) What is co-ordination? State the importance of co-ordination. [14]

OR

- b) Define the term control. Explain the process of control.

Q5) Write a short notes. (Any two) [14]

- a) Importance of planning.
- b) Disaster Management
- c) Total Quality Management
- d) Internal sources of recruitment

* * *

Total No. of Questions : 5]

PD1336

[6451]-924

T.Y.B.A.

COMMERCE (G-III)

CC-1F : Business Management

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36293)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) रिकाम्या जागा भरा.

[7]

- i) नियोजन म्हणजे अंदाज वर्तवणे होय.
अ) वर्तमानाचा ब) भूतकाळाचा क) भविष्याचा
- ii) ही संस्थात्मक उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी कार्ये, भूमिका आणि जबाबदाऱ्यांची सुव्यवस्थित मांडणी विकसित करण्याची प्रक्रिया आहे.
अ) नियोजन ब) निर्देशन क) संघटन
- iii) हा व्यवस्थापनातील प्रभावी समन्वयाचा फायदा नाही.
अ) कर्मचाऱ्यांचे मनोर्धैर्य कमी होणे
ब) निर्णयप्रक्रियेत सुधारणा
क) संघटनात्मक कामगिरीत वाढ
- iv) व्यवस्थापनाची व्याख्या अशी केली जाते.
अ) संसाधने नियंत्रित करणे
ब) इतरांकडून कामे करून घेणे
क) निर्णय घेणे
- v) व्यवस्थापनाच्या कार्यामध्ये ध्येय निश्चित करणे आणि कृतीचा क्रम ठरवणे यांचा समावेश होतो.
अ) नियोजन ब) आयोजन क) अग्रगण्य
- vi) ही नोकरीसाठी योग्य उमेदवार ओळखण्याची आणि निवडण्याची प्रक्रिया आहे.
अ) कर्मचारी नियुक्ती ब) नियंत्रण करणे क) नेतृत्व करणे
- vii) कर्मचाऱ्यांना मार्गदर्शन आणि सूचना पुरवणे हा कार्याचा भाग आहे.
अ) नियोजन ब) संघटन क) निर्देशन

- ब) खालील विधाने चूक किवा बरोबर ते सांगा. [7]
- i) व्यवस्थापन ही एक कला आहे.
 - ii) निर्णय घेणे हे उच्च-स्तरीय व्यवस्थापनाचे एक विशेष कार्य आहे आणि त्यात निम्न स्तरावरील कर्मचारी सहभागी होत नाहीत.
 - iii) संघटनात्मक उद्दिष्टे प्रभावीपणे आणि कार्यक्षमतेने साध्य होण्यासाठी नियंत्रण कार्य मदत करते.
 - iv) निर्देशन हे व्यवस्थापनाचे कार्य नाही.
 - v) नियोजन हे व्यवस्थापनाचे पहिले कार्य आहे.
 - vi) व्यवस्थापनाच्या निर्देशन कार्यामध्ये संस्थात्मक उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी सूचना जारी करणे. आणि कर्मचाऱ्यांना मार्गदर्शन करणे समाविष्ट आहे.
 - vii) कर्मचारी नियुक्ती निर्णयाचा संस्थेच्या कामगिरीवर आणि फलनिष्पत्तीवर लक्षणीय परिणाम होत नाही.

प्र.2) खालील प्रश्नांची एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे द्या. [14]

- अ) निर्देशन म्हणजे काय?
- ब) नियंत्रण म्हणजे काय?
- क) भरती या संज्ञेची व्याख्या करा.
- ड) नियोजन या संज्ञेची व्याख्या करा.
- इ) निर्देशनाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.
- फ) व्यवस्थापनाची कोणतीही दोन कार्ये सांगा.
- य) कर्मचारी नियुक्ती म्हणजे काय?

प्र.3) अ) व्यवस्थापन म्हणजे काय? त्याची वैशिष्ट्ये सांगा. [14]

किंवा

- ब) नियोजन म्हणजे काय? नियोजनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.4) अ) समन्वय म्हणजे काय? समन्वयाचे महत्त्व सांगा. [14]

किंवा

- ब) नियंत्रण संज्ञेची व्याख्या करा. नियंत्रण प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [14]

- अ) नियोजनाचे महत्त्व
- ब) आपत्ती व्यवस्थापन
- क) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन
- ड) भर्तीचे अंतर्गत स्रोत

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1337

[Total No. of Pages : 2

[6451]-925
T.Y.B.A.
EDUCATION
CC-1E : Education Psychology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each (Any three). **[15]**

- a) Explain the concept of imagination.
- b) Write the meaning of Personality.
- c) Write the concept of social heredity.
- d) Write the educational importance of sensation.
- e) What are the areas of Individual differences?

Q2) Answer the following questions in 100 words (Any Two) **[20]**

- a) What is perception? Explain educational importance of perception.
- b) Explain the educational importance of heredity.
- c) Explain the role of school in personality development.
- d) Explain the educational importance of creativity.

Q3) Answer any one question in 300 words. **[20]**

- a) Explain the characteristics of physical, mental, Emotional and social development in childhood stage of development.
- b) Explain factors affecting on personality in details.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any three) **[15]**

- a) Educational importance of Individual differences.
- b) Educational importance of Concept formation.
- c) Emotional development in Infancy stage.
- d) Educational importance of Environment.
- e) Causes of Individual differences.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1337

[6451]-925

T.Y.B.A.

EDUCATION

CC-1E : Education Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3) [15]

- अ) कल्पनेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) व्यक्तिमत्त्वाचा अर्थ लिहा.
- क) सामाजिक अनुवंशाची संकल्पना
- ड) संवेदनेचे शैक्षणिक महत्त्व
- इ) व्यक्ति भेदाची क्षेत्रे कोणती?

प्र.2) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) [20]

- अ) अवबोध म्हणजे काय? अवबोधाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) अनुवंशाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) व्यक्तिमत्त्व विकसनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) सर्जनशीलतेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1) [20]

- अ) किशोरावस्थेची शारीरिक, मानसिक, भावनिक व सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही 3) [15]

- अ) व्यक्तिभेदाचे शैक्षणिक महत्त्व
- ब) संकल्पना निर्मितीचे शैक्षणिक महत्त्व
- क) बाल्यावस्थेतील भावनिक विकास
- ड) परिस्थितीचे शैक्षणिक महत्त्व
- इ) व्यक्तिभेदाची कारणे

* * *

[6451]-926
T.Y. B.A.
MATHEMATICS
CC-1F : MG-6 : Ring Theory
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36343)

Time : 2½ Hours]**[Max. Marks : 70****Instructions to the candidates :**

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following : [10]

- a) If $a^2 = a$ for all elements a in a ring with unity then show that $2a = 0$.
- b) Show that set all units in a commutative ring with unity forms a multiplicative group.
- c) Let p be a prime and n be a positive integer. Show that all zero divisors in the ring $\mathbb{Z}_{p^n}$ are nilpotent.
- d) Find all zero divisor in the ring $\mathbb{Z}_3 \times \mathbb{Z}_3$.
- e) If x is nilpotent element in ring R with unity 1 then show that $1 - x$ is unit.
- f) Let ϕ be Euler's phi-function. Find $\phi(100)$.
- g) Show that the ring $\mathbb{Z}_2 \times \mathbb{Z}_4$ is not isomorphic to the ring $\mathbb{Z}_8$.

Q2) Attempt any four of the following : [20]

- a) State and prove Eiseinstein criterion of irreducibility of a polynomial with integer coefficients over ring $\mathbb{Z}$.
- b) Prove that $\mathbb{Z}[x]$ is not an Euclidean domain.
- c) Show that in PID, every ideal is contained in a maximal ideal.
- d) Let F be a field. Show that $\left\{ \begin{bmatrix} a & b \\ 0 & 0 \end{bmatrix} : a, b \in F \right\}$ is right ideal but not left ideal of the ring $M_2(F)$.
- e) Prove that if F is a field, every proper nontrivial prime ideal of $F[x]$ is maximal.
- f) Find all $c \in \mathbb{Z}_5$ such that $\frac{Z_5(x)}{\langle x^2 + cx + 1 \rangle}$ is field.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Let R be ring with unity e then show that the map $f: \mathbb{Z} \rightarrow R$ defined by $f(n) = n.e = \underbrace{e + e + \dots + e}_{n \text{ times}}$ is a ring homomorphism.
- b) Let R be ring with unity and I be an ideal of R . Show that $I = R$ if I contains an unit.
- c) Let R be a commutative ring with unity. Show that I is prime ideal if and only if R/I is an integral domain.
- d) Show that $f: \mathbb{C} \rightarrow M_2(\mathbb{R})$ defined by $f(x + iy) = \begin{bmatrix} x & y \\ -y & x \end{bmatrix}$, is ring homomorphism.
- e) Find all ring homomorphisms from $\mathbb{Z}_{10}$ to $\mathbb{Z}_{24}$.
- f) S be ring of all functions from $\mathbb{R}$ to $\mathbb{R}$. Show that $\{f \in S : f(2) = 0\}$ is an ideal. Is it maximal? Justify.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) Find field of quotients of the ring of Gaussian integers $\mathbb{Z}[i]$.
- b) Let p be prime. Show that in the ring $\mathbb{Z}_p$, $(a + b)^p = a^p + b^p$ for all $a, b \in \mathbb{Z}_p$.
- c) Show that a ring R has no nonzero nilpotent element if and only if 0 is the only solution of $x^2 = 0$ in R .
- d) State and prove the Chinese Remainder Theorem.

[6451]-927

T.Y. B.A.

MATHEMATICAL STATISTICS

CC-2F - ST - 33276 : Testing of Hypothesis

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36383) (General - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.
- 3) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

Q1) Attempt each of the following :

A) Choose the correct alternative of the following : [1 each]

- i) Let X be random variable with probability density function (pdf) $f(x, \theta)$. If $H_0 : \theta = \theta_0$ and $H_1 : \theta = \theta_1$ then
 - a) H_0 is composite hypothesis and H_1 is simple hypothesis
 - b) H_0 and H_1 are both composite hypothesis
 - c) H_0 is simple hypothesis and H_1 is composite hypothesis
 - d) H_0 and H_1 are both simple hypothesis
- ii) Under some regularity conditions on $f(x, \theta)$ the asymptotic distribution of the random variable (r.v.) $-2\log(\lambda)$ is (where λ is the likelihood ratio) :
 - a) Normal
 - b) t
 - c) Chi-Square
 - d) Poisson
- iii) Level of significance of a test is the probability of
 - a) Accepting H_0 when H_1 is true
 - b) Rejecting H_0 when H_0 is true
 - c) Rejecting H_0 when H_1 is true
 - d) Accepting H_0 when H_0 is true
- iv) To decide about acceptance of H_0 , the Sequential Probability Ratio Test (SPRT) involves
 - a) One region only
 - b) Two region only
 - c) Three regions
 - d) Four regions
- v) In case of $N(\mu, \sigma^2)$, σ^2 is known the UMP critical region for testing $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu > \mu_0$ is of the form.
 - a) $\bar{x} > k$
 - b) $\bar{x} < k$
 - c) $\bar{x} \neq k$
 - d) None of these

P.T.O.

B) State whether the following statement is True or False : [1each]

- i) Non-parametric methods are not based on distributional assumptions.
- ii) SPRT always requires less sample size to come to a conclusion than the test based on fixed sample size.
- iii) The Likelihood Ratio Test (LRT) can be used to test a simple null hypothesis against a simple alternative hypothesis.
- iv) The stopping bounds of SPRT of strength (α, β) are given by $A = (1 - \beta)/\alpha$ and $B = \beta/(1 - \alpha)$
- v) The probability of accepting H_0 when it is true is known as level of significance.

Q2) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Explain the procedure of Run Test for one sample.
- b) Define :
 - i) Level of significance
 - ii) Size of a test
 - iii) Power of test
- c) Explain the concept of non-parametric tests? When they are used?
- d) Prove that : if $T(x)$ is a sufficient statistic for θ and $\lambda^*(t)$ and $\lambda(x)$ are the LRT statistics based on T and X respectively, then $\lambda^*(T(x)) = \lambda(x)$ for every x in the sample space.
- e) Explain types of errors along with their probabilities.
- f) Following are the marks scored by students out of 50.

41, 33, 32, 20, 17, 26, 41, 18, 20, 38, 23, 46, 44, 22, 31, 12, 21, 36, 33, 34, 29, 25, 11, 47, 18

Past experience shows that 50% of students score marks 35 or more. Use sign test to determine whether group is inferior previous one.

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Define :
 - i) Hypothesis
 - ii) Parameter space
 - iii) P-value.
- b) Define most powerful test and also explain the procedure of testing simple null hypothesis against simple alternative hypothesis.
- c) Construct LRT for mean of Normal distribution when variance is unknown.
- d) Let $X \rightarrow \text{Exp}(\theta)$. Construct SPRT of strength (α, β) to test $H_0 : \theta = 0.7$ against $H_1 : \theta = 0.5$.
- e) X is a discrete random variable as following.

X	1	2	3	4	5	6	7
$f(x H_0)$	0.09	0.01	0.03	0.05	0.05	0.07	0.7
$f(x H_1)$	0.03	0.09	0.10	0.10	0.20	0.18	0.30

Based on single observation x for testing H_0 against H_1 , write all possible critical regions (CR's) of size $\alpha = 0.10$ and find the most powerful CR among them to obtain a MP test.

- f) Explain how sequential test procedure differs from Neyman - Pearson's test procedure.

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) Explain the procedure of testing $H_0 : M_x = M_y$ in Mann Whitney test.
- b) Describe the Likelihood Ratio Test (LRT) for variance of normal distribution when mean is unknown and alternative hypothesis is two-sided.
- c) Construct SPRT for Binomial distribution with parameters n and p .
- d) Let $X \rightarrow N(\mu, \sigma^2)$, μ known. Construct SPRT of strength $(\alpha = \beta = 0.05)$ to test $H_0 : \sigma^2 = 4$ against $H_1 : \sigma^2 = 9$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1340

[6451]-929

[Total No. of Pages : 3

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC - 2F - AMG - 6 : Real Analysis - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Define a set of measure zero.
- b) If $f(x) = x$, $0 \leq x \leq 1$ and $\sigma = \left\{0, \frac{1}{3}, \frac{2}{3}, 1\right\}$ is a subdivision of $[0, 1]$ then find $L[f; \sigma]$.
- c) Define upper and lower Riemann sum for a subdivision σ .
- d) Show that the improper integral $\int_0^1 \frac{1}{\sqrt{1-x}} dx$ is convergent.
- e) Define improper integral of second kind.
- f) If $f_n(x) = \frac{x^2}{n}$, $0 \leq x \leq 1$, $n = 1, 2, \dots$ then prove that $\{f_n(x)\}$ is pointwise convergent on $[0, 1]$.
- g) Define uniform convergence of a sequence of real functions.

P.T.O.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) If each of the sets $E_1, E_2, E_3, \dots$ of $\mathbb{R}$ is of measure zero then prove that $\bigcup_{n=1}^{\infty} E_n$ is also of measure zero.
- b) If f is a bounded function on a closed and bounded interval $[a, b]$ then prove that $\int_a^b f \leq \int_a^{\bar{b}} f$.
- c) If $f \in \mathcal{R}[a, b]$ and $\lambda \geq 0$ is any real number then prove that $\lambda f \in \mathcal{R}[a, b]$ also prove that $\int_a^b \lambda f = \lambda \int_a^b f$.
- d) Prove that the function defined by $f(x) = \begin{cases} x, & x \text{ is rational;} \\ -x, & x \text{ is irrational.} \end{cases}$ is not integrable on $[a, b]$ but $|f|$ is integrable.
- e) Evaluate : $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \left[\left(\frac{1}{n} \right)^2 + \left(\frac{2}{n} \right)^2 + \dots + \left(\frac{n}{n} \right)^2 \right]$.
- f) Let $f(x) > 0$ for all $x \geq a$. If $\lim_{x \rightarrow a} x^\mu f(x) = l$, where l is a non-zero finite number, then prove that improper integral $\int_a^\infty f(x) dx$ is convergent if and only if $\mu > 1$.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Show that the integral $\int_0^1 \frac{\sin \frac{1}{x}}{\sqrt{x}} dx$ is convergent.
- b) Prove that an absolutely convergent integral $\int_a^b f(x) dx$ is convergent.
- c) By using the integral test prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^3}$ is convergent.

- d) Prove that the integral $\int_0^1 \frac{x^{p-1}}{1+x} dx$ is convergent if and only if $p > 0$.
- e) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{nx^2}{n^3 + x^3}$ is uniformly convergent on $[0, A]$ for any $A > 0$.
- f) Let $f_n(x) = \frac{x}{1+nx}$, $(0 \leq x < \infty)$ then prove that $f_n(x)$ converges uniformly to 0 on $[0, \infty)$.

Q4) Attempt any Two of the following : **[20]**

- a) Let f be a bounded function on closed and bounded interval $[a, b]$. Prove that $f \in \mathcal{R}[a, b]$ if and only if for each $\epsilon > 0$ there exists a subdivision σ of $[a, b]$ such that $U[f; \sigma] - L[f; \sigma] < \epsilon$.
- b) A function $f(x)$ is defined on $[1, \infty)$ by $f(x) = \frac{(-1)^n}{n}$ for $n \leq x \leq n+1$, $(n = 1, 2, \dots)$. Show that $\int_1^{\infty} f(x) dx$ is convergent and also show that $\int_1^{\infty} |f(x)| dx$ is divergent.
- c) State and prove Weierstrass M-test for uniform convergence of the series of functions. Hence prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos x}{n^2 + x^2}$ converges uniformly on $[0, \infty)$.
- d) Let $\sum_{k=1}^{\infty} u_k$ be a series of real valued functions in $\mathcal{R}[a, b]$ which converges to f uniformly on $[a, b]$. Then prove that $f \in \mathcal{R}[a, b]$ and $\int_a^b f(x) dx = \sum_{k=1}^{\infty} \int_a^b u_k(x) dx$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1341

[Total No. of Pages : 2

[6451]-930

T.Y. B.A.

LOGIC

G3: LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC-1F: Logic and Methodology of Science - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36363)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words : [15]

- a) What is commonsense explanation?
- b) Explain the concept of statistical model.
- c) Define natural science with examples.
- d) Explain the means of induction.
- e) What are social institutions in social sciences?

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words : [15]

- a) Social institutions in social sciences : Family.
- b) Secondary laws.
- c) Human action in social science.
- d) Teleological model.
- e) Derivative laws.

Q3) Answer any Two of the following questions in 200 words : [20]

- a) What is value-neutrality?
- b) Explain the classification of laws of nature.
- c) What is objectivity? Explain in detail.

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words : [20]

- a) Elaborately explain the functional and deductive nomo-logical model (D.N. Model) of scientific explanation.
- b) Explain in detail the difference between social sciences and natural sciences.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1341

[6451]-930

T.Y. B.A.

LOGIC

G3: LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC-1F: Logic and Methodology of Science - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36363)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) व्यावहारिक उपपादन म्हणजे काय?
- ब) संख्यात्मक प्रारूपाची संकल्पना विशद करा.
- क) नैसर्गिक शास्त्रे म्हणजे काय? उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ड) विगमन साधने कोणती स्पष्ट करा.
- इ) सामाजिक शास्त्रातील सामाजिक संस्था म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) सामाजिक शास्त्रातील सामाजिक संस्था : कुटूंब
- ब) दुय्यम नियम
- क) सामाजिक शास्त्रातील मानवी कृती
- ड) प्रयोजनात्मक प्रारूप
- इ) तद्भव नियम

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) मूल्य - निरपेक्षता म्हणजे काय?
- ब) निसर्ग नियमांचे वर्गीकरण विशद करा.
- क) वस्तूनिष्ठता म्हणजे काय सविस्तर विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) वैज्ञानिक स्पष्टीकरणाचे कार्यात्मक व निगमनात्मक प्रारूप (D.N. Model) सविस्तर विशद करा.
- ब) सामाजिक शास्त्रे व नैसर्गिक शास्त्रे म्हणजे काय? सांगून त्यांच्यातील फरक सविस्तर सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1342

[Total No. of Pages : 4

[6451]-931

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**CC - 1D : Introduction to Human Rights and Social Justice
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36373) (G - 3)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Meaning of Human Rights
- b) Secularism
- c) Principles of Social Justice
- d) Right to privacy
- e) Democracy

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) Write a history of Social Justice.
- b) Elaborate the Human Rights of Minorities.
- c) Explain the Right to Information Act 2005.
- d) Discuss the types of Human Rights.
- e) Explain the preamble of India Constitution.

P.T.O.

Q3) Answer the following question in 200 words each (Any Two) :

[20]

- a) Discuss the characteristics of Human Rights.
- b) Explain the Right to Health Care and Public Health.
- c) Elaborate the importance of Preamble.
- d) Describe the role of government in implementing Social Justice.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any One) :

[20]

- a) Write information about right of disabled person.
- b) Explain the universal Declaration of Human Rights.

Total No. of Questions : 4]

PD-1342

[6451]-931

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC - 1D : Introduction to Human Rights and Social Justice

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36373) (G - 3)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) मानवी हक्काचा अर्थ
ब) धर्मनिरपेक्षता
क) सामाजिक न्यायाची तत्त्वे
ड) गोपनीयतेचा अधिकार
इ) लोकशाही
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) सामाजिक न्यायाचा इतिहास लिहा.
ब) अल्पसंख्यांकांचे मानवी हक्क विशद करा.
क) माहिती अधिकार कायदा 2005 स्पष्ट करा.
ड) मानवी हक्कांच्या प्रकारांची चर्चा करा.
इ) भारतीय संविधानाची प्रस्तावना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) मानवी हक्कांच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- ब) आरोग्यसेवा व सार्वजनिक आरोग्याचा अधिकार स्पष्ट करा.
- क) भारतीय संसदेच्या महत्त्व विशद करा.
- ड) सामाजिक न्याय राबविताना सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) दिव्यांग व्यक्तीच्या अधिकाराविषयी माहिती लिहा.
- ब) मानवी हक्काची सार्वत्रिक घोषणा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-1343

[Total No. of Pages : 4

[6451]-932

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC - 2E : Work and Society in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36374)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Mining Labour
- b) Service Labour & Caste
- c) Retail Sector
- d) Service Labour & Religion
- e) Contract Labour

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) Discuss the work conditions in Informal Sector.
- b) Discuss the nature of social security in Indias Informal Sector.
- c) Explain the types of Hospitality.
- d) Explain the consequences of Gender in Indian Service Sector Workers.
- e) Write the growth of Indian Information Technology.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

- a) Write the impact of new economic policy on workers in agriculture sector.
- b) Write the problems of workers working in BPO centre.
- c) Explain the impact of New economic policy on workers in fishing sector.
- d) Explain the impact of increasing work force in Indias Informal Sector on workers movement.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any One) : **[20]**

- a) Discuss the impact of New economic policy on manufacturing sector workers.
- b) Explain the impact of informalization on migrant workers in India.

Total No. of Questions : 4]

PD-1343

[6451]-932

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC - 2E : Work and Society in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) खाणमजूर
- ब) सेवा कामगार आणि जात
- क) किरकोळ विक्री क्षेत्र
- ड) सेवा कामगार आणि धर्म
- इ) करारावरील कामगार

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) अनौपचारिक क्षेत्रातील कामाच्या अटींवर चर्चा करा.
- ब) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्रातील सामाजिक सुरक्षेच्या स्वरूपावर चर्चा करा.
- क) आदरातिथ्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील सेवा कामगारांवरील लिंगभावाचा परिणाम स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्राची वाढ लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) नवीन आर्थिक धोरणाचा कृषी क्षेत्रातील मजूरांवर झालेला परिणाम लिहा.
- ब) बीपीओ सेंटरमध्ये काम करणाऱ्या कामगारांच्या समस्या लिहा.
- क) नवीन आर्थिक धोरणाचा मासेमारी करणाऱ्या कामगारांवरील परिणाम स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्रातील वाढत्या कामगारांचा कामगार चळवळीवरील परिणाम विशद करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) नवीन आर्थिक धोरणाचा वस्तु उत्पादन क्षेत्रातील कामगारांवर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.
- ब) भारतातील अनौपचारिककरणाचा स्थलांतरीत कामगारांवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.

SEAT No. :

--

PD-1344

[Total No. of Pages : 4

[6451]-933

T.Y. B.A.

STATISTICS (General - III)

CC-1F-ST-33876 : Operations Research

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36385)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*

Q1) Attempt each of the following.

a) Choose the correct alternative in each of the following : [1 each]

- i) Graphs of time series is an example of _____ model.
A) analogue B) mathematical
C) verbal D) iconic
- ii) Which of the following is a method to find solution to the linear programming model?
A) CPM B) PERT
C) Graphical D) Hungarian
- iii) The aim of the transportation problem is to _____ the total transportation cost.
A) maximize B) increase
C) minimize D) settle down
- iv) To find the solution to the given linear programming problem by simplex method the ‘b’ values must be
A) non-positive B) negative
C) positive D) non-negative
- v) For all activities lying on the critical path, the relation between E and L values is
A) $E_i > L_i$ B) $E_i < L_i$
C) $E_i = L_i$ D) $E_i \neq L_i$

P.T.O.

- b) State whether each of the following statements is true or false [1 each]
- Monte Carlo method is based upon random samples.
 - In linear programming, the solution values of decision variables may be negative.
 - The unbalanced assignment problem (AP) can be balanced by adding a dummy supply row or demand column as per need.
 - In network diagram, circles are used to represent the activities.
 - Critical path method gives the longest path for the given project.

Q2) Attempt any four of the following : **[4 × 5 = 20]**

- Explain the analytical and numerical methods for solving operations research models.
- Explain the application of linear programming (LP) in financial management.
- Write a procedure of backward pass method in critical path.
- Write the step-by-step procedure to obtain the initial basic feasible solution (IBFS) to transportation problem (TP) by Vogel's approximation method.
- Two products 'A' and 'B' are to be manufactured. Single unit of 'A' requires 2.4 minutes of punch press time and 5 minutes of assembly time, while single unit of 'B' requires 3 minutes of punch press time and 2.5 minutes of welding time. The capacity of punch press department, assembly department and welding department are 1200 min/week, 800 min/week and 600 min/week respectively. The profit from 'A' is ₹ 60 and from 'B' is ₹ 70 per unit. Formulate LPP to maximize the profit.
- Draw the network diagram for the following project.

Activity	Predecessors Activity
A	-
B	A
C	A
D	A
E	A
F	B
G	C
H	D,F
I	E,G
J	H,I

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- Explain the problem solving approach of operations research.
- Explain the general structure of linear programming problem (LPP).
- State the rules of activity on arrow (AOA) network.
- For the following activity table, calculate expected time and variance for each activity.

Activity	t_o	t_m	t_p
1-2	1	3	5
1-3	2	4	6
2-4	3	5	7
3-4	5	6	7
3-5	5	7	9
2-6	6	8	10
4-6	7	9	11
5-6	2	3	4

- Find the Initial Basic Feasible Solution (IBFS) of the following transportation problem by Vogel's approximation method:

Destination Source	D_1	D_2	D_3	Capacity
O_1	8	16	16	152
O_2	32	48	32	164
O_3	16	32	48	154
Requirement	144	204	82	

- Solve the following LPP graphically:

$$\text{Maximize } Z = 40x_1 + 80x_2$$

subject to the constraints:

$$2x_1 + 3x_2 \leq 48;$$

$$x_1 \leq 15$$

$$x_2 \leq 10$$

$$\text{and } x_1, x_2 \geq 0.$$

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) i) Explain the test of optimality in simplex method in different cases. [4]
 ii) How do you resolve degeneracy in TP at initial solution? [4]
 iii) Write a note on judgement phase approach of operations research. [2]
 b) i) The following is the IBFS of a TP; perform the two iterations by U-V method. [8]

Destination→					
	D₁	D₂	D₃	D₄	a_i
Origin ↓					
O₁	<u>2</u>	<u>3</u> ⑥	<u>4</u>	<u>5</u>	6
O₂	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>3</u> ②	<u>1</u> ⑥	8
O₃	<u>1</u> ④	<u>3</u>	<u>3</u> ⑥	<u>2</u>	10
b_j	4	6	8	6	24

- ii) Define the terms: A) burst event and B) merge event. [2]
 c) i) Write the standard results of duality in LPP. [5]
 ii) A department of a company has five jobs to be performed. The time (in minutes) that each man takes to perform each job is given as : [5]

Jobs	Employees				
	I	II	III	IV	V
A	41	72	39	52	25
B	22	29	49	65	81
C	27	39	60	51	40
D	45	50	48	52	37
E	29	40	45	26	30

How the jobs should be allocated one per employee to minimize the total man-time?

- d) i) Explain the step-wise procedure to solve the LPP by simplex method. [6]
 ii) Explain the procedure to convert the unbalanced assignment problem to balanced problem. [4]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1345

[Total No. of Pages : 2

[6451]-934

T.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

**CC-1F4 : Ancient Heritage and Heritage Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (General Paper - III) (36183)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Discuss the ancient heritage site at Ajanta and Gharapuri.

OR

- b) Why 'documentation' is important in Cultural Resource Management?

Q2) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Explain the importance of museum.

OR

- b) Discuss the importance of Bori and Inamgaon as ancient sites.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

- a) State about the Temples at Khajuraho
- b) Explain the concept of Cultural Resource Management.
- c) Write about the National Museum.
- d) Discuss Bhaje Buddhist caves.

Q4) Short Notes. (any four) **[20]**

- a) Stupa at Sanchi
- b) Preservation of Cultural Resource
- c) Indian Museum, Kolkata
- d) Nagpur Museum
- e) Cultural importance of Heritage Tourism
- f) Junnar-Naneghat

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1345

[6451]-934

T.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY
CC-1F4 : Ancient Heritage and Heritage Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (General Paper - III) (36183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) अजिंठा आणि घारापुरी येथील प्राचीन वारसा स्थळांची चर्चा करा.
किंवा
ब) सांस्कृतिक संसाधन व्यवस्थापनात 'दस्तऐवजीकरण' महत्वाचे का असते?
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) संग्रहालयाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा
ब) प्राचीन स्थळ म्हणून 'बोरी' आणि 'इनामगाव' यांच्या महत्वाची चर्चा करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) खजुराहो येथील मंदिराविषयी सांगा.
ब) 'सांस्कृतिक संसाधन व्यवस्थापन' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
क) राष्ट्रीय संग्रहालय या विषयी लिहा.
ड) भाजे बौद्ध लेण्यांची चर्चा करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) सांची येथील स्तूप
ब) सांस्कृतिक संसाधनांचे जतन
क) इन्डीअन म्युझिअम, कोलकत्ता
ड) नागपूर संग्रहालय
इ) वारसा पर्यटनांचे सांस्कृतिक महत्त्व
फ) जुन्नर-नाणेघाट

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1346

[Total No. of Pages : 3

[6451]-935

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

SEC-1D, FMG-6 : Financial Mathematics
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -VI) (36345)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) The supply function for a good is $q^s(p) = 14p - 7$. If an excise tax of rupees 2.5 per unit is imposed then find expressions for q^T .
- b) Define the term 'Monopoly'.
- c) IF $A \begin{bmatrix} 11 & 0 \\ -7 & 5 \end{bmatrix}$. Determine the Leontief matrix for A.
- d) The demand set and supply set for a commodity are $D = \{(q, p) \mid 2q + p = 9\}$ and $S = \{(q, p) \mid q - 3p = 1\}$. Determine the equilibrium price and quantity
- e) If the supply function is $q^s(p) = \frac{5p - 12}{2}$ then find the inverse supply function $p^s(q)$.
- f) Define the term 'Perfect competition'.
- g) Define the term 'Break-even point'.

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Find the maximum and minimum value of the function $f(x) = x^3 - 3x^2 - 24x$, $x \in [-3, 5]$.
- b) Solve the following system of equations.
$$\begin{aligned} x + 2y + 2z &= 7, \\ 4x + 5y + z &= 11, \\ 7x - 4y - z &= 1. \end{aligned}$$

P.T.O.

- c) Let $A = \begin{pmatrix} 0.2 & 0.2 \\ 0.1 & 0.3 \end{pmatrix}$ represents the matrix of coefficients for an input-output model with two industries. Write the equation that determine the production schedule $\bar{x}$ in terms of external demand $\bar{d}$.
- d) Prove that at the break-even point marginal cost is equal to average cost.
- e) An amount of rupees 12300 is invested at an interest rate 4.5% per annum. Find the total after 4 year if the interest is compounded monthly.
- f) The demand set for a good is $D = \{(q, p) \mid q + 5p = 30\}$. Determine whether the demand is elastic? Justify.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Write a note on cobweb model.
- b) The supply and demand functions for a commodity are

$$q^s(p) = 15p - 41, q^D(p) = 40 - 12p.$$

Assume that the supplier operate according to the cobweb model. Determine the recurrence equation for the sequence p_t of prices and find the explicit solution if $p_0 = 2.5$.

- c) Reduce the matrix $A = \begin{pmatrix} 2 & 3 & -7 \\ 5 & 1 & 3 \\ -4 & -6 & 14 \end{pmatrix}$ to its row echelon form.
- d) Let $S = \{(q, p) \mid 12p - q = 4\}$ and $D = \{(q, p) \mid 4p + q = 8\}$ be supply and demand sets respectively for a particular market. If an excise tax of rupees 3 per unit is imposed then find the new equilibrium market price and quantity.
- e) Express the vector $(7, 2, 9)$ as a linear combination of the vectors $(1, 2, 3)$, $(2, 2, 4)$ and $(1, 0, 1)$.
- f) Determine whether the demand $q^D(p) = \frac{203}{p^2}$ is inelastic? Justify.

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

- a) Suppose an investor invests money in three different assets land, bonds and stocks and three possible states can occur. If the return matrix of the above investment is

$$R = \begin{pmatrix} 0.950 & 0.9 & 1.0 \\ 1.1 & 1.1 & 1.1 \\ 1.2 & 1.15 & 1.25 \end{pmatrix} \text{ then show that there is no vector of state prices.}$$

Also show that $Y = (0 \ -5,000 \ 5,000)$ is an arbitrage portfolio.

- b) The market for a commodity is governed by supply set $S = \{(q, p) \mid q - 3p = 5\}$ and demand set $D = \{(q, p) \mid 2q + p = 7\}$. Then determine
- The equilibrium set
 - Supply and demand functions
 - Inverse supply and inverse demand functions
 - Sketch supply set S and demand Set D .
- c) A factory makes two goods grommets and widgets. To produce \$1 worth of grommets requires \$0.2 worth of grommets and \$0.1 worth of widgets. To make \$1 of widgets requires \$0.1 worth of grommets and \$0.05 worth of widgets. There is an external demand of \$750 worth of grommets and \$0.05 worth of widgets. Determine the total production of each commodity.
- d) Determine all the values of k for which the following system of equations is consistent. Hence or otherwise find all solutions for the corresponding values of k .

$$x + y + z = 3,$$

$$-x + y + 2z = 2,$$

$$2x - 3y + z = 0,$$

$$y - 4z = k.$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1347

[Total No. of Pages : 4

[6451]-936

T.Y.B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

**ST-34176-SEC-1D : Design of Experiments, Non-Parametric
Tests and Statistical Quality Control
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36413)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) Graph papers will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following.

[1 each]

A) In each of the following cases, choose the correct alternative:

a) Which of the following tests is used to test the randomness of observations?

i) Z-test

ii) t-test

iii) paired t-test

iv) run test

b) In a 4×4 L.S.D., the total number of experimental units in the layout is:

i) 16

ii) 64

iii) 8

iv) 12

c) In control charts, the average value of the quality characteristic corresponding to in-control state is represented by

i) LCL

ii) CL

iii) UCL

iv) Sample number

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following.

[5 each]

- Explain the concept of analysis of variance.
- What is a uniformity trial? Describe its use in the design of the experiment.
- Explain non-parametric sign test.
- Explain in brief the meaning and purpose of statistical quality control.
- Explain chance causes and assignable causes of variations.
- Complete the following analysis of the variance table.

Source of variation	Degree of freedom	Sum of squares	Mean sum of squares	F-ratio
Treatments	3	330	?	?
Rows	3	70	?	?
Columns	3	?	70	3.2308
Error	?	130	?	
Total	15	600		

Q4) Attempt any two of the following.

- A company appointed four salesmen A, B, C, D and observes their sales in three seasons, summer, winter and monsoon. The figures (in lakhs) are given in the following result:

Seasons	Samples			
	A	B	C	D
Summer	8	10	11	12
Winter	6	8	10	4
Monsoon	14	12	19	9

Carry out a one-way analysis of variance and test whether the sale in seasons is differ significantly at 1% level of significane. **[10]**

- b) The following data indicates the sample mean and range values for 10 subgroups of size 5 items each.

Subgroup No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Average ($\bar{X}$)	32	28	26	31	32	24	26	27	29	28
Range (R)	12	13	10	10	14	12	15	12	11	13

Set up $\bar{X}$ and R-charts, and examine the state of control of the given process. Comment on your results. **[10]**

- c) The following table is obtained from the inspected completed units of products in 20 lots of size 100 each: **[10]**

Lot No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of defectives	3	10	12	3	12	4	5	10	5	11

Lot No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defectives	7	8	4	9	10	6	12	4	8	6

Set up an appropriate control chart and comment on the state of control.

- d) i) An industry safety program was instituted in the computer-chip industry. The average weekly losses in man-hours due to accident in 10 plants both before and after the program were recorded.

Plant	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Before	30.5	18.5	24.5	32.5	16	15.5	20	26	28	18
After	23.5	21	23.5	28	14	15	25.5	22	23	16.5

Check whether the safety program has been proven to be effective or not at 5% level of significance. **[7]**

- ii) Write a note on salient features of a non-parametric test. **[3]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1348

[Total No. of Pages : 2

[6451]-937

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

CC-1F-G-3 : Socio-Political Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36423)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. [15]

- a) Explain various definitions of Political Philosophy.
- b) Briefly state the relation between Social Philosophy and Political philosophy.
- c) What is Feminism?
- d) What are the basic features of Liberalism?
- e) State the concept of Non-Violence according to Gandhiji.

Q2) Write short notes on any three of the following in 100 words each. [15]

- a) Meaning of Social Philosophy
- b) Mill's Concept of Liberty
- c) Eco-feminism
- d) Social Democracy
- e) Mahatma Gandhi's concept of Truth

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain fully the nature and scope of Social Philosophy.
- b) Explain the Mahatma Gandhiji's concept of Satyagraha.
- c) Discuss fully Marx's theory of 'Class-conflicts'.

Q4) Answer any one the following question in 400 words. [20]

- a) How does relation of Social Philosophy to other Disciplines? Discuss it.
- b) Explain fully Dr. Ambedkar's views regarding Annihilation of caste system.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PD1348

[6451]-937

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

CC-1F-G-3 : Socio-Political Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) राजकीय तत्त्वज्ञानाच्या विविध व्याख्या विशद करा.
- ब) सामाजिक तत्त्वज्ञानाच्या राजकीय तत्त्वज्ञानाशी असलेला संबंध थोडक्यात सांगा.
- क) स्त्रीवाद म्हणजे काय?
- ड) उदारमतवादाची मूलभूत वैशिष्ट्ये कोणती?
- इ) गांधीजींना अनुसरून 'अहिंसा' संकल्पना सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 100 शब्दात संक्षिप्त टिपा लिहा.

[15]

- अ) सामाजिक तत्त्वज्ञानाचा अर्थ
- ब) मिलची स्वातंत्र्य संकल्पना
- क) पर्यावरणवादी स्त्रीवाद
- ड) सामाजिक लोकशाही
- इ) गांधीजींची सत्य संकल्पना

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक तत्त्वज्ञानाचे स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर विशद करा.
- ब) महात्मा गांधीजींची सत्याग्रह संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) कार्ल मार्क्सच्या 'वर्ग संघर्ष' सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक तत्त्वज्ञान इतर शास्त्राशी कशा प्रकारे संबंधित आहे? चर्चा करा.
- ब) जातीव्यवस्थेच्या उच्छेदाबद्दलचा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा दृष्टिकोन सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-1349

[Total No. of Pages : 3

[6451] - 938

T.Y. B.A. (Skill Enhancement Course)

(SEC1-D): English

(Old G-3) (w.e.f.2021-2022): Enhancing Employability Skills

Prescribed texts Aspirations: English for Careers

(2019 Pattern) (Semester-VI) (36333)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt the following questions 10 out 14 :

[10]

A) Choose the best word to substitute the highlighted phrases in the following sentences.

1) By nature he is an introvert and speaks very little.

a) Sullen	b) Reticent
c) Shy	d) Gullible

2) Ashwini got low marks in the examination because her hand writing was not clear enough to be read.

a) Negligible	b) Illigle
c) Incorrigible	d) Inedible

B) Choose the correct synonyms of the words underlined in the sentences below.

1) The Musician/dancer performed a masterly show during the contest.

a) Brilliant	b) Cunning
c) Detailed	d) Joyful

2) Stringent norms were followed to control the covid-19 pandemic in our town.

a) Strict	b) Traditional
c) Medical	d) Scientific

P.T.O.

C) Fill in the blanks choosing the correct options.

- 1) Mangesh has a bike. He _____ it while going to college. (Rides, ridding, rode)
- 2) Ganesh _____ his meal when Rahul came to meet him. (was having, had, has)

D) Fill in the blanks with correct forms of the verbs in the brackets.

- 1) Manisha _____ your school soon. (Visit)
- 2) The cook _____ his fingers while _____ vegetables (cut, chop)

E) Fill in the blanks choosing correct options :

- 1) They sat _____ the trees of the forest (Between, among)
- 2) Mother Teresa passed away _____ (on,in) the winter, ____ (by, on) the end of January 2019.
- 3) _____ last year, Varsha has been on a diet (since, for)
- 4) The reading room of the college is _____ the central library (Beside, besides)

F) Choose the correct antonyms of the words underlined in the sentences below.

- 1) We find his behaviour inexplicable.
a) Sad b) Happy c) Understandable d) Complicated
- 2) The principal made a tense speech during the morning assembly today
a) Brief b) Kind c) Lengthy d) Precis

Q2) Attempt any one of the following in about 200 words.

[10]

- a) Distinguish between impersonal and objective writing styles.
- b) Outline the essential elements of a research paper.

Q3) Attempt any three out of four in about 100 words each. **[15]**

- a) List five effective strategies for content writing.
- b) Describe the nature and types of blogs.
- c) Highlight key features of website content language.
- d) Outline five strategies for effective social media posts.

Q4) Attempt any three out of four in about 100 words each. **[15]**

- a) Highlight similarities and differences between classified and commercial ads.
- b) Discuss the commercial significance of newspaper ads.
- c) Highlight the differences between radio ads and T.V. ads.
- d) Summarize strategies for creating powerful internet ads.

Q5) Attempt any five out of eight : **[20]**

- a) Convert any two statements into attractive taglines.
- b) Create a concise blog post of the topic of your choice.
- c) Craft website content of your chosen topic within 70 words.
- d) Design a facebook advertisement for a topic of your choice.
- e) Craft a classified advertisement for a topic of your Preference.
- f) Create a commercial advertisement for a topic of your choice.
- g) Craft impactful newspaper advertisement for a topic of your choice.
- h) Design a television advertisement for a topic your prefer.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD1350

[6451]-939

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

Introduction to Print Media and Writing for Mass Media and Key
Competency Modules

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36851) (Theory) (Paper - V)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following : [12]

- a) What is Book Review?
- b) Mention the nature of book review.
- c) Write the purpose of book review.
- d) Book reviewer as a career.
- e) Format of Book Review.

Q2) Write a book review in about 200 words of a book that you have recently read. [8]

Q3) A) Write short notes on any three of the following : [12]

- a) Meaning of translation.
- b) Column writing in print media.
- c) Translation as career.
- d) Scope for translation in media sector.
- e) Importance of translation.

B) Translate the given news item in English. [8]

**इमर्जन्सी कॉलिंगसाठी
'वी'चे सहकार्य**

मुंबई : दूरसंचार कंपनी व्होडाफोन-आयडीया अर्थात 'वी' मुंबई-पुणे द्रुतगती मार्गावर इमर्जन्सी कॉलिंग बूथ नेटवर्क सुविधा उपलब्ध करणार आहे. कंपनीने याबाबत नुकताच महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळासोबत (एमएसआरडीसी) एक विशेष करार केला आहे. सार्वजनिक सुरक्षा सुविधेसाठी हे बूथ उपभारण्यात येणार असून, त्यांना नेटवर्क साह्य 'वी' देणार आहे. दर दोन किमी अंतरावर हे बूथ असणार आहेत, त्यामुळे महामार्ग पोलीस नियंत्रण कक्षाशी थेट संपर्क साधणे प्रवाशांना शक्य होईल.

P.T.O.

Q4) A) Give Marathi/Hindi words for the following words (any five) : **[5]**

- a) Disaster.
- b) Remuneration.
- c) Research.
- d) Examiner.
- e) Entrepreneurship.
- f) Workshop.
- g) Report.
- h) Interview.
- i) Supplement.
- j) Exchange.

B) Translate the following passage into Marathi or Hindi : **[5]**

Many people know that instead of soap, Gandhiji used a stone to scrub himself. Very few people, however, know how precious this stone, given by Mirabel, was to Gandhiji. This happened during the Noakhali march when Gandhiji and others halted at a village called Narayanpur. During the march, the responsibility of looking after this particular stone, along with other things, lay with Manuben. Unfortunately, though, she forgot the stone at the last halting-place.

Q5) A) Write short notes on any three of the following : **[12]**

- a) 'Flashback' technique in films.
- b) Dialogue in film.
- c) Essentials of a film.
- d) Short film and documentary.
- e) Make up and costumes in film.

B) Write a short review in about 200 words of any adventure movies that you have watched. **[8]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD1351

[6451]-940

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.(Vocational)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

**Entrepreneurship and Human Resources Development for Tourism - VI
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36861) (Paper - VI) (Theory)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each) :

[16]

- a) What is the etymology of the term entrepreneur?
- b) Who is credited with coining the term entrepreneur?
- c) Define the notion of human resource management.
- d) Elaborate on the functions of tour operations.
- e) How does trend analysis apply to the tourism industry?
- f) Who is father of HRM in India?
- g) Explain the growth of tourism business.
- h) Where is HRD ministry of India located?
- i) What do you understand by job analysis?
- j) Scope of travel agent.

P.T.O.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each) : **[18]**

- a) Describe two entrepreneurs who have made significant contributions.
- b) What are the advantages for entrepreneurs in the tourism sector?
- c) In what ways does entrepreneurship foster the expansion of the tourism field?
- d) What strategies can entrepreneurs employ to cater to the increasing desire for environmentally friendly tourism experiences?

Q3) Answer any two (Around 100 words each) : **[16]**

- a) What advantages come from incorporating sustainability into tourism enterprises?
- b) What characterizes an entrepreneur within the tourism industry?
- c) How might entrepreneurs seize opportunities in the expanding adventure tourism sector?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each) : **[20]**

- a) What are the main goals of Human Capital Cultivation (HCC) within an organization?
- b) Detail different job roles within the tourism sector.

[6451]-941

T.Y. B.A.

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC - 2D : राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36214/32620)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण.
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) दरबारी कानडा रागाच्या मध्यलय बंदिशीचे स्वरलेखन करा अथवा रागेश्री रागाची माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 2) रागेश्री रागाची विस्तृत शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- i) अब्दा त्रिताल
- ii) एकताल
- iii) चौताल

प्रश्न 4) व्याख्या लिहा. [5]

- i) पकड
- ii) आरोह
- iii) षाडव जाती
- iv) संपूर्ण जाती
- v) औडव जाती

- प्रश्न 5) चरित्र लिहा. (कोणतेही एक)
- i) बैजू बावरा
 - ii) पं. शिवकुमार शर्मा
 - iii) उस्ताद अब्दुल करीम खां

[5]

- प्रश्न 6) निबंध लिहा. (कोणताही एक)
- i) कंठ साधनेचे महत्व
 - ii) संगीत ग्रंथांचे महत्व
 - iii) मैफिल सादरीकरणाचे तंत्र

[5]

Total No. of Questions : 6]

PD-1352

[6451]-941

S.Y. B.A.

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC - 2D : तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -VI) (36214/32620)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण.
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) चक्रदारविषयी लिहा. [5]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- i) चौताल
- ii) झुमरा
- iii) त्रिताल

प्रश्न 3) तबल्यातील प्रमुख घराण्याबाबत लिहा. [5]

प्रश्न 4) राग संगीताविषयी लिहा. [5]

P.T.O.

प्रश्न 5) निबंध लिहा. (कोणताही एक)

[5]

- i) दिल्लीबाज
- ii) सुगम संगीत
- iii) लोकसंगीत

प्रश्न 6) जीवनचरित्र लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- i) उस्ताद बिस्मिल्ला खान
- ii) अहमदजान थिरकवा
- iii) उस्ताद झाकीर हुसैन

